nr. 1, ianuarie 1983

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul LXXXIX, nr. 1157)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

„mîndră-i corabia, meşter cîrmaciul!"

Poate niciodată în îndelungata noastră istorie acest stih a lui Zaharia Stancu nu s-a potrivit mai bine decît zilelor noastre.

Noi, poporul român, venim dintr-un trecut de jertfe, de sînge și sacrificii. Noi, poporul român, ne-am păstrat ființa și personalitatea datorită tuturor fiilor neamului, zămisliți aici, pe țărîna străbună, din durere, bucurie și speranță. Geniile noastre s-au născut din patima pentru pămîntul natal, din neclintita dragoste pentru semenii noștri, din nesfîrșita dorință de a ne crește urmașii în liniște și pace. De la Decebal cel harnic și Traian cel drept, cum spun versurile poetului, pînă la șirul marilor noștri voievozi și martiri, noi, românii, alături de alte neamuri, am împămîntenit un singur cuget și o singură simțire pe vatra strămoșească. În ea se află acum dreptatea, frăția, adevărul, visul către mai bine.

De la Negru Vodă și Bogdan Vodă și Ștefan cel Mare, de la Mihai Viteazul la Ion Vodă cel Cumplit, de la Doja și Pintea și Horea și Cloșca și Crișan, iar, mai încoace de noi, de la Bălcescu și Avram Iancu și Vodă Cuza șirul celor care au luptat pentru fericirea și bunăstarea patriei este nesfîrșit... Iar în veacul nostru, cei care au preluat făclia înaintașilor au fost comuniștii. Nici torturile din închisori, nici zidurile Doftanei, nici lagărele de concentrare nu le-au putut înfrînge voința de libertate și o viață mai bună pentru întregul popor, ducînd mai departe făclia cinstei și dreptății pe pămîntul românesc. Iar din această plămadă de suflete și conștiințe, din istorie și speranță către mai bine s-a născut Nicolae Ceaușescu.

Din fragedă copilărie acest moștenitor al celor mai nobile tradiții ale poporului nostru și-a pus inteligența, ardoarea spiritului, pasiunea și devotamentul în slujba națiunii. Din drumul său, luminat de înaltele idealuri ale socialismului și comunismului, nu l-au clintit nici închisorile, nici lagărele de concentrare, nici munca îndîrjită de după Eliberare. Astăzi putem spune cu drept cuvînt, la împlinirea a 50 de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu și la aniversarea zilei sale de naștere, că partidul, poporul român au în personalitatea sa modelul exemplar al eroului pămîntului românesc în secolul douăzeci. Partidul și Țara i-au încredințat înalte răspunderi pe care le-a dus la îndeplinire de-a lungul anilor cu înaltă competență și spirit vizionar. Dacă astăzi patria noastră se află printre țările care pășesc ferm pe calea progresului și bunăstării, aceasta se datorește genialului nostru cîrmaci, președintele republicii.

Partidul, întregul popor i-au încredințat cele mai trudnice și mai grele răspunderi pe care, împreună cu tovarășii săi de muncă, le-a dus la îndeplinire spre binele și strălucirea patriei.

Dacă astăzi ne putem mîndri fiecare în lume ca aparținînd unei națiuni libere și suverane, construind cu înțelepciune socialismul și comunismul, aceasta se datorește, înaintea tuturor, tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Să-i urăm la această aniversare strămoșescul nostru

LA MULȚI ANI!

C. L.

OMUL

Ne-nduplecata forță, rigoarea și puterea
De-a fi ostaș destoinic iar azi conducător.
Acesta-i Ceaușescu, aceasta este vrerea
A omului ce poartă în suflet, un popor.

Ce zbucium de furtună în anii tinereții !
Vizionare gînduri treceau sub fruntea lui.
De-atunci știa că viața trebuie dată vieții
Și chezășie țării în crugul veacului.

Om îndrăzneț ca visul neîngrădit vreodată,
Lucid cum e oțelul cînd scapără-n lumini,
El n-a dorit în viață nici plată, nici răsplată,
Ci arzătorul suflet al marilor mulțimi.

Nici temnița Doftanei, nici uși capitonate —
Din năzuința-i dreaptă nicicînd nu l-au oprit.
Orașe, cîmpuri, sate și drumurile toate
Le-a cercetat cu pasul și gîndul cumpănit

Cu el sînt toți strămoșii ce-au ctitorit o țară,
Alăturea-i stau Mircea și Ștefan și Mihai,
Martirii trași pe roată, coroanele de pară
Pe frunțile durerii și-al robilor alai.

În inimă-i pămîntul, rotund precum o pîine
Și-n echilibru-i astăzi stă veghe și-i stegar,
Cu el e omenirea spre zilele-i de mîine,
El, ce-a trecut prin fapta-i în timpul legendar.

Cînd spunem Ceaușescu noi spunem România,
Cînd spunem Ceaușescu noi spunem tricolor,
El ni-i îndemnul sacru și vrerea și tăria,
De-a crede-n pacea lumii și-al lumii viitor.

Acesta-i Ceaușescu — o inimă și-o lume
De năzuinți și vise, de pîine și de-avînt.
Din tot ce facem astăzi, rămîne. Și rămîne !
El, Ceaușescu, ni-este o lege-legămînt !

Corneliu STURZU

eveniment

simbol suprem ...l tinereţii ...tre

...est ales şi înalt ceas de ...ia împlinirea a 50 de ani ... revoluţionară a tovarăşului ...auşescu şi a aniversării zilei ...ştere—avem, iată, un mi...ej ca, din perspectiva glori...ultimilenarei noastre istorii şi ...ectiva prezentului socialist şi ...ului comunist al patriei, să în... mai bine liniile de forţă, ...itele magistrale care definesc un ... revoluţionar şi o operă patrio...e dimensiuni şi semnificaţii fără ... E greu, e aproape imposibil să ...într-o singură formulare personalita... plurivalentă, impresionantă a celui ...e ne este aici şi acum, conducător şi ...itor dar se cuvine şi în acest fe...icit context aniversar să relevăm o dimensiune cardinală a biografiei şi operei secretarului nostru general — permanenta, nestinsa actualitate, tinereţe şi forţa spiritului său revoluţionar.

Intrat din cea mai fragedă tinereţe în prima linie a marilor bătălii sociale şi naţionale organizate şi conduse de partid, tovarăşul Nicolae Ceauşescu îşi cîştigă deplin şi definitiv admiraţia, stima şi respectul tovarăşilor săi de luptă afirmîndu-se încă de pe atunci ca fiind, după o fericită formulare — simbol al epocii, cel mai bun dintre cei mai buni tineri comunişti. Este o înaltă cinste şi o nestinsă mîndrie pentru toţi tinerii de azi ai României Socialiste, pentru organizaţia lor revoluţionară, aceea de a fi purtători, continuatori şi promotori ai unor glorioase tradiţii de luptă care înscriu în file de cronică la loc de cinste numele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, al tovarăşei Elena Ceauşescu, al altor militanţi ai mişcării revoluţionare şi progresiste din patria noastră.

Odată cu noii zori de ev ai ţării încă din primele zile de după actul istoric de la 23 August 1944, tovarăşul Nicolae Ceauşescu se afla, din însărcinarea partidului, în fruntea Uniunii Tineretului Comunist, organizînd şi conducînd, înflăcărînd prin cuvîntul şi prin fapta sa, munca şi lupta tineretului pentru făurirea unei Românii mai mîndră, mai liberă, mai demnă cum n-a fost ea niciodată.

Dar, logica intimă a adevărului istoric ne-o cere în mod imperios să o spunem deschis, răspicat, avînd deplina încredinţare că rostim un adevăr cu valoare de axiomă — perioada inaugurată în viaţa partidului şi a patriei de Congresul al IX-lea a oferit, din iniţiativa şi sub directa îndrumare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, tinerei generaţii, organizaţiilor sale revoluţionare, un cîmp nemaiîntîlnit de acţiune, pe măsura energiei, entuziasmului, a puterii sale de a visa şi construi, a romantismului revoluţionar care îi sînt, prin excelenţă proprii.

Cea mai semnificativă şi precisă dovadă în acest sens este înscrierea în Programul P.C.R. de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism a unui capitol special consacrat acestei problematici în care tineretul este definit ca o „puternică forţă socială" şi, mai cu seamă prin detaliile sale calitative, este considerat ca fiind „viitorul însuşi al naţiunii noastre socialiste".

La baza tuturor consideraţiilor care se pot face despre viaţa şi activitatea tinerilor zilelor noastre se află şansa fără egal pe care o au, anume de a afla în întreaga viaţă şi activitate a tovarăşului Nicolae Ceauşescu un magistral, suprem simbol al însăşi tinereţii revoluţionare, aşa cum în arhitectura impresionantă a operei sale-magistrală contribuţie creatoare la îmbogăţirea concepţiei noastre despre lume şi viaţă — întregul tineret al patriei îşi află un mobilizator program de gîndire şi acţiune.

Însă şi acest lucru trebuie să-l subliniem cu hotărîre şi cu acest prilej. Preocupîndu-se nemijlocit de îndrumarea şi educarea tinerelor generaţii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arată o nestinsă grijă pentru asigurarea tinereţii materiale şi spirituale a patriei, a întregului nostru popor. Căci ce altceva înseamnă o industrie în plină dezvoltare, o agricultură modernă, o ştiinţă şi o cultură înfloritoare, o nouă calitate a vieţii materiale şi spirituale, decît afirmarea plenară a forţei, unităţii şi capacităţii creatoare a maselor, adică a atributelor fundamentale ale tinereţii înseşi? În mod deosebit literatura şi arta dispun, graţie secretarului general al partidului, de o inestimabilă sursă de inspiraţie care este starea de tinereţe, angajare şi vigoare a unui popor care şi-a cucerit cu grele lupte independenţa şi care este ferm hotărît să păşească alături de toate popoarele lumii spre orizonturile senine ale unei lumi visate, fără arme şi războaie, a unei lumi a păcii şi colaborării pe planeta noastră.

În mod atît de inspirat şi de firesc poezia a reţinut într-o formulare sensul însuşi al întregii vieţi a întîiului nostru Preşedinte: „O tinereţe fără de egal/ Trăieşte în partid şi luminează".

Tinereţe din însăşi tinereţea ţării — tinereţe pentru însăşi tinereţea ţării, iată chipul de suflet şi gînd al tovarăşului Nicolae Ceauşescu, iată însăşi raţiunea cea mai profundă şi mai durabilă pentru care tineretul, asemeni întregului nostru popor, îi aduce şi acum la acest simbolic prag de ani, expresia dragostei şi stimei sale neţărmurite, cu încredinţarea fermă că cel mai frumos şi mai scump omagiu îl constituie hotărîrea de a-i urma fără preget indicaţiile şi îndemnurile, luminosul exemplu, de a face totul pentru îndeplinirea hotărîrilor Congresului al XII-lea, ale Conferinţei Naţionale, a Programului de edificare victorioasă a socialismului şi comunismului pe pămîntul patriei.

Şi toate aceste gînduri şi toate aceste simţăminte îşi regăsesc iar şi iar puterea lor de fascinaţie şi înflăcărare atunci cînd, emoţionaţi şi demni, rostim: „Din adîncul inimii, Ceauşescu-tinerii!"

Cuvinte care, sub acest curat şi înalt cer de ianuarie, au valoarea şi trăinicia unui adevărat legămînt de generaţie şi de ţară.

Şerban CIONOF

angajare şi competenţă

Perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R. a asigurat literelor româneşti un climat propice, concretizat prin fertilitatea vieţii literare şi efervescenţa ei. Numele unor reviste de cultură („Astra", „Argeş", „Ateneu", „Tomis", apoi „Amfiteatru", „Dialog", „Echinox", „Forum studenţesc" etc.) se leagă, fapt semnificativ, de aceşti ani.

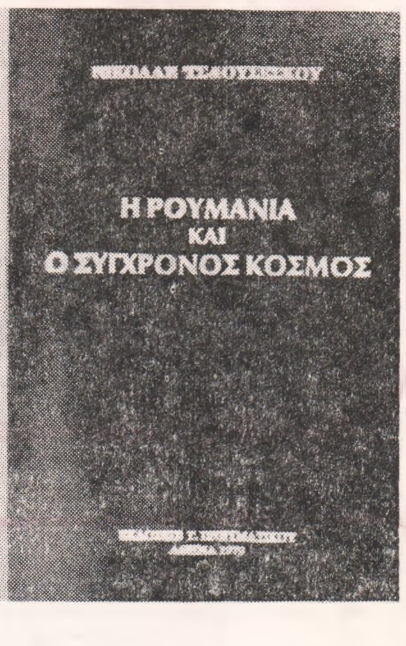
Seismograf al epocii şi propulsor al ei, publicistica a pornit, din ce în ce mai pregnant în ultimii 18 ani, pe calea unei implicări ideologice şi artistice din ce în ce mai responsabile şi mai eficiente. S-a accentuat astfel latura angajantă a scrisului, dimensiunea reflexivă a actului cultural. O angajare energică şi generoasă. Negînd formele de evazionism, de simulaţie şi mistificare, literatura a înţeles că nu trebuie să fie doar reprezentare a vieţii şi a lumii, ci şi mod de *participare* la viaţă, mod de a fi în lume. Evident, fără a-şi trăda natura, fără a se preface în altceva, fără a se confunda cu alte forme de acţiune. Nimeni nu a mai fost, nu a mai avut cum să fie, în afara solicitărilor vremii. Totul — s-a înţeles — depinde de tot, mitul „locurilor adăpostite" s-a destrămat. De aici, necesitatea atitudinii, sensul activ al participării. Solidarizarea a apărut în consecinţă ca o condiţie firească în direcţia apărării noului, a democraţiei.

Documentele de partid au pus în evidenţă cu tărie rolul publicisticii în sistemul din ce în ce mai amplu, complex şi dinamic al structurilor spirituale, al educaţiei publice. În *Expunerea* din 1—2 iunie, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta că presa literară — ca factor al democratizării vieţii publice — e datoare „să manifeste mai multă combativitate şi spirit revoluţionar, să pună cu mai multă putere în evidenţă munca şi realizările poporului nostru în construcţia socialistă, combătînd cu fermitate stările de lucruri înapoiate, concepţiile retrograde".

Ca urmare, nu trebuie trecut cu nepăsare pe lîngă numeroasele forme „inofensive" ale spiritului anticultural, provenite din insinuarea acestuia în gesturi mărunte, în atitudini banale, în reacţiuni obişnuite, atît de obişnuite încît au ajuns să pară acceptabile. Ele sînt „eficiente", negativ însă.

Necesar rămîne dialogul deschis, argumentat şi principial. Exclusivismul, tendinţa de a înlocui dezbaterea marilor şi realelor probleme ale vieţii şi creaţiei, spiritul periferic, mărunt, trebuie să cedeze definitiv locul schimbului creator de idei, capabil să ofere imaginea adevărată a intelectualului unui public avid de lectură, cunoscător avizat şi exigent al literaturii noastre. Se ştie, verbul *a publica* purta iniţial în semantica sa o metaforă revelatoare: *a ridica o statuie în loc public*; ea exprima atît nobleţea actului de a publica, dar şi răspunderea de a te înfăţişa în for cu expresia demnă a adevărului menit a servi colectivităţii, a-i îndruma paşii, a-i oferi nu ceea ce-i măguleşte şi mîngîie vanităţile

mărunte, ci ceea ce poate satisface setea de frumos, aspiraţia umană către perfecţiune.

Aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, presa trebuie să constituie un reper al conştiinţei civice, la a cărei consolidare e datoare să contribuie. Ca urmare, odată cu revelarea măreţelor realizări şi cuceriri ale poporului nostru, literatura de azi va trebui să pună în discuţie şi problemele sau contradicţiile cu care uneori se confruntă societatea românească: „Contradicţiile — sublinia preşedintele ţării — există şi vor continua să apară în orice societate".

Desigur, sînt contradicţii şi contradicţii, multe dintre ele false. Literatura e datoare să le reprezinte în adevărata lor lumină. Cum arată astăzi, de exemplu, vechea opoziţie *sat-oraş?* Evident, satul şi oraşul nu constituie realităţi monolitice şi direct antagonice. Opoziţia nu există decît în imaginaţia mediocră a literaţilor lipsiţi şi de talent şi de o elementară instrucţie, victime ale schematismului. Rezultatul unor asemenea scrieri e situarea între realitate şi reflecţia autentică, producerea continuă de prefabricate verbale ce trădează deopotrivă literatura şi viaţa. Cui se adresează ele? Nu, desigur, dorinţei de a cunoaşte, după cum nici nevoii de literatură. Între o scriere obişnuită gazetărească şi una „literară", cititorul o va prefera pe cea dintîi: pentru că doar aceasta reuşeşte să-i spună ceva. Nu numai că în lustruitele scrieri cititorul de azi nu se recunoaşte, dar astfel de compoziţii constituie într-un fel o înstrăinare a realităţii şi a puterii lui de înţelegere şi apreciere.

„Trebuie să spunem că oamenii muncii — făcea recent observaţia secretarul general al partidului — aşteaptă mai multe opere literare cu un conţinut bogat, care să oglindească munca, viaţa, realizările poporului nostru. Avem nevoie de o literatură cu un spirit mai combativ, patriotic şi revoluţionar".

Dezvoltarea înaltelor însuşiri morale presupune, aşadar, afirmarea cu tot mai mare putere a spiritului revoluţionar, umanist, combativ. E necesară o deschidere superior problematică, o miză ridicată, un aer mai puţin „aranjat" pentru a sparge clişeele.

În consecinţă un rol important revine criticii literare. Momentul actual al literaturii române cere o critică fermă, riguroasă, curajoasă. Angajarea ei se traduce, în primul rînd prin caracterul acut al situării în prezent; şi se realizează în măsura în care reuşeşte să absoarbă, să concentreze, să exprime această apartenenţă.

Nu încape îndoială, afirmarea unui climat de exigenţă şi înaltă principialitate implică un efort constant şi unitar de autodepăşire, un nivel superior al obiectivităţii. Respingerea încercărilor de a preface critica într-un instrument apologetic, pus în slujba intereselor de grup, reprezintă cîteva dintre direcţiile de exercitare a spiritului critic viu, înnoitor.

Foiletonistica mai e încă practicată de falşi foiletonişti; ea riscă să devină un provizorat, practicîndu-se uneori prin acceptarea tuturor ingerinţelor şi tranzacţiilor, cu acea nepăsare sau nevinovăţie pe care o dă conştiinţa lucrului „neimportant". E o situaţie pe care o observase încă Eugen Lovinescu: „Nu trebuie uitat, mai ales că la fiecare revistă cîte un tînăr poet sau prozator se exercită vremelnic în notiţe critice şi la fiecare ziar, cîte un redactor e gata să se sacrifice în serviciul literaturii române prin atacarea unui duşman sau lăudarea unui prieten".

Publicistica are încă nevoie de energie, de generozitate, de curaj, de competenţă. Şi iată că, se ajunge aici la miezul problemei: competenţa, atribut la care secretarul general al partidului s-a referit stăruitor în cadrul lucrărilor Congresului al XII-lea. Sarcinile frumoase au fost şi rămîn întotdeauna sarcini grele. Grele, dar posibile, fiindcă ele depind de cei ce şi le asumă. De ei şi de competenţa lor, căci şi aici e nevoie, azi mai mult ca oricînd, de competenţă: competenţă profesională, politică. Umană în primul rînd. Fiindcă publicistica de azi e — şi trebuie — făcută de oameni care ştiu ce vor. Şi pot ce vor.

Ion CÎMPEANU

opera preşedintelui Ceauşescu în lume

epoca Ceaușescu

interviu cu dr. Alecu Floareș, secretar al Comitetului județean Iași al P.C.R.

– Cum bine se știe, Iașul este un oraș cu o bogată tradiție artistică, un oraș în care au trăit mari scriitori – și nu numai scriitori –, în care au apărut prestigioase reviste. Se vorbește cu îndreptățire despre vocația militantă a creației literar-artistice făurite aici. Cum poate fi apreciat momentul actual al culturii ieșene, al literaturii și artei mai cu seamă?

■ Într-adevăr, Iașul se regăsește peste tot în temeliile culturii și civilizației românești; nu există domeniu în care să nu-și fi spus cuvîntul, să nu-și fi adus contribuția, de cele mai multe ori hotărîtoare pentru definirea profilului spiritualității noastre; pentru înseși destinele culturii și științei naționale.

Faptul este unanim cunoscut și recunoscut. Evocarea sau, mai bine zis, reevocarea lui este, pe cît de mereu utilă, pe atît de imposibil de făcut într-un spațiu cum este acesta al convorbirii la care mă solicitați.

Ca întotdeauna însă strălucirea trecutului, măreția înaintașilor, se constituie și, în cazul Iașului în mod deosebit, într-un îndemn la adîncă reflecție, într-un testament de mare și perpetuă responsabilitate cultural-științifică și civică pentru urmași.

Invitat deci să apreciez momentul actual al culturii ieșene, al literaturii și artei mai cu seamă, găsesc de cuviință să subliniez că tocmai conștiința acestei mari responsabilități, în fața unei atît de strălucite tradiții, îl definește. Spun aceasta pentru că au fost și momente cînd se statornicise aproape obișnuința de a ne mîndri mai mult cu ce-a fost, pentru că, nu prea de multă vreme, Iașul trăia un anumit **complex al trecutului.** Fenomenele sînt, desigur, explicabile istoric, după cum este și acest sentiment acut al responsabilității, al datoriei față de prezentul și viitorul unui centru de inegalabilă tradiție culturală, care definește momentul actual. Vreau să spun că o asemenea atitudine nu este nicidecum una pur subiectivă, elaborată pur teoretic, ci un fapt de conștiință dintre cele mai vii, mai palpabile și mai complexe, determinată obiectiv. Concret, cînd ieșenii se mîndreau doar cu trecutul, Iașul era „un oraș care a fost", iar cînd se manifestau sub semnul complexului trecutului nu-și cunoșteau practic nici dimensiunile prezentului, nici perspectivele viitorului.

Animat de dorința fierbinte de a reda Iașului, din toate punctele de vedere, vechea sa strălucire, de a-l urca pe noi culmi de cultură și civilizație, avînd în inimă și în cuget clare dimensiunile destinului Iașului încadrate în destinele noi ale patriei, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu cerea, cu prilejul uneia dintre primele sale vizite de lucru la Iași, să depășim și momentul în care ne aflam ca atitudine spirituală, să înlocuim nostalgia trecutului cu entuziasmul prezentului revoluționar, să ne cucerim dreptul de a ne mîndri nu numai cu realizările înaintașilor ci și cu propriile noastre înfăptuiri, să sporim căldura spirituală a romantismului moștenit cu temperatura romantică a evului nostru aprins.

Atunci, cu un asemenea îndemn, a început practic momentul actual la care ne referim.

Transformările structurale pe care Iașul le-a cunoscut în plan economic, social și cultural, continua și dinamica lui devenire au constituit și constituie și fondul principalelor lui izbînzi și deveniri spirituale. În această perioadă, aflată sub impulsul suflului nou, revoluționar, inaugurat de Congresul al IX-lea al Partidului și promovat cu consecvență în tot acest timp, s-a afirmat cu toată vigoarea vocația industrială a Iașului, atributelor lui de important centru al culturii și științei românești adăugîndu-li-se cel de important centru industrial al țării. Avîntul activității economice și al vieții sociale a deschis noi și largi căi pentru conservarea și dezvoltarea valorilor spirituale care au adus altădată Iașului atîta distincție și strălucire.

Recepționînd mesajul contemporaneității, oamenii de cultură și știință ieșeni au sporit tezaurul moștenit pe măsura demnității și responsabilității lor sociale. Folosind condițiile create, cercetarea științifică ieșeană promovează cu tot mai mult curaj, spiritul creator, inventiv, îmbinînd în chip organic cercetarea fundamentală cu cea aplicativă. Creația literar-artistică a fost cuprinsă în fluxul aceluiași avînt fără precedent. Au fost tipărite la Iași, în majoritate sub semnătura unor autori ieșeni, mai multe cărți decît au fost tipărite în ultimele trei sute de ani, adică de la introducerea tiparului românesc pînă la înființarea Editurii „Junimea". Multitudinea de manifestări științifice și cultural-artistice, unele dintre ele de importanță națională, întreține un dialog amplu și permanent, o adevărată emulație creatoare, materializată în realizări de prestigiu, generează un climat propice activității de creație în toate planurile, atestată ca act valoric de numeroasele premii ale unor organisme de specialitate, ale Uniunii Scriitorilor, Uniunii Artiștilor Plastici, Uniunii Compozitorilor și nu în ultimul rînd ale Academiei Republicii Socialiste România. Se desfășoară la Iași, în același timp, o bogată activitate publicistică susținută de revistele „Convorbiri literare", „Cronica", ziarul „Flacăra Iașului" și Studioul teritorial de Radio și televiziune, cu bune rezultate în planul afirmării valorilor cu profunde rezonanțe în conștiința națională. Un demers filosofic așadar, asupra realizărilor din ultimii ani ar putea duce la concluzia că am dobîndit importante acumulări cantitative, în genere, și că ne găsim în prezent în fața saltului calitativ hotărîtor. Salt cu totul firesc, anunțat deja în principalele lui direcții constitutive și pe care îl dorim realizat în toată plenitudinea sa. Fie ca anul 1983 să se afirme ca un an de referință și în această direcție!

– Cu ocazia vizitelor de lucru efectuate la Iași, secretarul general al partidului a făcut numeroase aprecieri privind activitatea cultural-științifică a orașului nostru, a făcut recomandări și a indicat măsuri pentru continua perfecționare a acestei activități. Am dori să vedem, într-o privire generală, cum au fost traduse în fapte aceste recomandări și indicații.

■ Profund cunoscător al istoriei patriei noastre și al vieții sale spirituale, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a apreciat într-adevăr, aproape de fiecare dată, cu ocazia vizitelor sale de lucru la Iași, activitatea cultural-științifică a orașului nostru, făcînd importante recomandări, stabilind măsuri concrete pentru continua perfecționare a acesteia. La una dintre ele și la modul în care ea a prins viață deja am făcut referiri.

Într-o privire generală, aș putea spune că recomandările făcute, indicațiile date, măsurile stabilite, au fost traduse în fapt, constituind pentru noi un adevărat și mobilizator imbold. Chemărilor adresate li s-a răspuns cu competență și entuziasm. Imensa majoritate a creatorilor, a oamenilor de știință ieșeni au făcut și fac eforturi pentru a fi la înălțimea cerințelor formulate de secretarul general al partidului, pentru a-și îndeplini cu cinste îndatoririle ce le revin de continuatori ai unor atît de însemnate tradiții. Au fost înregistrate numeroase lucrări și teorii științifice care duc mai departe valorile trecutului, îmbogățesc tezaurul nostru național, patrimoniul culturii și științei universale. Este însă dreptul specialiștilor și al istoriei de a aprecia felul în care am răspuns unor asemenea cerințe, modul în care creatorii vieții spirituale de astăzi au fost sau nu la nivelul ridicat al adevăratelor exigențe.

Pînă atunci, cred că putem spune, fără teama de a greși, că scriitorii, artiștii plastici, compozitorii, cît și oamenii de știință, frontul vieții spirituale în ansamblul său se găsește la Iași într-un proces de continuă creștere, bazîndu-se pe o profundă investigare a mișcării fenomenelor economice și sociale, a tainelor naturii, pe evidențierea legităților care guvernează aceste fenomene, contribuind în mod substanțial la punerea în valoare a noi și importante valențe creatoare, a noi și importante descoperiri. Valoarea operelor ține însă într-o mai mare măsură de utilitatea lor pentru contemporani și de rezistența lor în fața istoriei. Iată de ce cred că este necesar să reținem din tumultul vieții, cu mai multă consecvență, profunzime, discernămînt, procesele esențiale, să asigurăm, odată cu varietatea stilurilor și înnobilarea artistică a ceea ce facem, o mai adîncă gîndire și interpretare filosofică în întregul proces de creație.

– Ați fost, stimate tovarășe secretar, delegat la Conferința Națională a partidului. Ce a însemnat pentru dumneavoastră participarea la acest eveniment?

■ Am avut deosebita onoare de a participa ca delegat la lucrările celui de al XII-lea Congres al P.C.R., care a definit magistral, realist, științific, direcțiile de acțiune ale României pentru anii 1981–1985. Am fost prezent la lucrările Plenarei C.C. al P.C.R. din 1–2 iunie 1982, care a elaborat tezele-document pentru Conferința Națională a partidului și la Congresul al II-lea al educației politice și culturii socialiste. Participarea la lucrările Conferinței Naționale din decembrie 1982, mi-a dat posibilitatea să asist la o analiză de profundă ținută materialist-dialectică și istorică asupra drumului parcurs de poporul român în înfăptuirea prevederilor Congresului al XII-lea al P.C.R. Pe parcursul celor trei zile cît au durat lucrările Conferinței am avut sentimentul că mă aflu la cele mai strălucite cursuri ale unei adevărate Academii politice, în cadrul cărora am aprofundat rolul previziunii, capacitatea partidului nostru de a investiga mersul fenomenelor în devenirea lor și de a adopta măsuri corespunzătoare. Am înțeles aici faptul că arta conducerii presupune a gîndi, deopotrivă pe termen lung, mediu și scurt, a oferi maselor o perspectivă clară asupra viitorului, a privi evoluția țării în strînsă legătură cu viața internațională.

Astăzi, mai mult ca oricînd, îmi dau seama că realizările înregistrate, împotriva vicisitudinilor naturale, a tensiunilor și neregulilor internaționale, sînt datorate profunzimii științifice a programelor adoptate, capacității de mobilizare a oamenilor și resurselor, hărniciei și competenței poporului nostru.

Pe planul vieții spirituale, participanții au reținut necesitatea adîncirii capacității de cunoaștere și punerii în slujba progresului a tuturor cuceririlor ca act de autentic patriotism, realizarea unor opere literar-artistice care să ducă peste veacuri mesajul vieții complexe a anilor noștri.

– În Raportul prezentat Conferinței Naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit la necesitatea renunțării la tot ce este vechi, perimat, la tot ce nu mai corespunde actualei etape de dezvoltare (concepții dogmatice, idei preconcepute) pentru a face drum noului. Ce credeți că ar trebui făcut, practic, în domeniul activității cultural-educative pentru a se materializa pe deplin aceste îndemnuri?

■ Activitatea culturală și educativă este chemată să se înscrie de fiecare dată în cerințele epocii și etapei parcurse. Ea trebuie să preia tot ceea ce este valoros de la etapele trecute și să prefigureze cerințele viitoare. Capacitatea de a discerne ceea ce este trainic, util, din practica vieții materiale și spirituale, de a scruta viitorul, presupune o profundă cunoaștere temeinică obiectivitate, totală angajare. În acest proces lupta dintre vechi și nou îmbracă formele sale maxime de manifestare. Să nu uităm, contradicția în gîndire și acțiune este însoțită de fiecare dată de supralicitarea trecutului și ignorarea a ceea ce este nou.

Se știe că fiecare epocă, fiecare etapă sînt guvernate de legități specifice. Aceste legități își modifică modul de acțiune chiar în cadrul aceleiași etape. Capacitatea de a surprinde modificările presupune temeinică pregătire, iar acțiunea practică, multă cutezanță. O asemenea pregătire ideologică, culturală și profesională, multă îndrăzneală, dar și o puternică angajare reclamă astăzi mai mult ca oricînd lupta împotriva dogmatismului – ca dușman al spiritului dialectic de gîndire și acțiune.

Sarcina noastră este nu numai de a identifica contradicțiile, de a cunoaște cauzele generatoare, ci și de a acționa pentru a face loc noului și a gîndi creator.

Parafrazînd pe secretarul general al partidului, cultură, educație înseamnă și activitatea scriitorului, și a învățătorului, și a muncitorului de pe marile șantiere. Pentru trăinicia acestei culturi sînt necesare pregătire multilaterală, capacitate de interpretare și acțiune, muncă, muncă creatoare și utilă societății.

– În documentele Conferinței Naționale se fac referiri insistente la calitatea și eficiența muncii din toate sectoarele activității economice-sociale. Ce înseamnă noua calitate, ce înseamnă eficiență în munca politico-ideologică și cultural-educativă?

■ A răspunde la o asemenea întrebare înseamnă practic a elabora un studiu, un studiu a cărui necesitate se simte acum mai mult ca oricînd.

În esență, însă, noua calitate a muncii politico-ideologice și cultural-educative trebuie să determine pe fiecare dintre noi, la locul său de muncă și potrivit responsabilităților statutului acestuia, să cunoască faptul că în anii socialismului au fost investite aproape trei mii de miliarde lei în domeniile vieții materiale și bazei tehnice, pentru viața spirituală, sume care au determinat acumulări cantitative echivalente cu cele realizate de multe generații anterioare. Acum a sosit timpul saltului, care trebuie să se reflecte într-o vertiginoasă productivitate și eficiență.

Viața arată că în măsura în care fiecare dintre noi își face datoria la locul său de muncă, la nivelul statutului funcției sale, noi am putea înainta cu o viteză aproape dublă celei pe care o înregistrăm.

Privind la realizările altora trebuie să înțelegem că soarta realizărilor noastre ține de calitatea muncii pe care o prestăm.

De-a lungul veacurilor, nimeni nu ne-a dat nimic gratuit. Tot ceea ce avem este rodul competenței și hărniciei poporului nostru. Trebuie deci să cultivăm și să realizăm opere durabile, deopotrivă în viața materială și spirituală, să determinăm angajarea totală a oamenilor într-o activitate care să servească atît generațiilor prezente, cît și celor viitoare. Noua calitate a muncii politico-ideologice și cultural-educative înseamnă respectul față de istoria eroică a neamului nostru pe care o putem cinsti astăzi prin valori pe măsura epocii pe care o parcurgem. Noua calitate înseamnă capacitatea de a valorifica superior ceea ce avem, de a recupera și revalorifica totul, de a privi fiecare acțiune prin prisma eficienței. Noua calitate în acest domeniu înseamnă capacitatea de a ține fruntea sus în fața celei mai exigente judecăți, a celei mai temeinice analize. În ansamblu, este locul să înțelegem că noua calitate înseamnă a realiza cel mai bun lucru care dă sens vieții, satisfacții. Aceasta este un drept, dreptul de a munci bine, dar și o datorie, de a crea valori durabile, care să mobilizeze masele la un astfel de mod de a-și concepe viața, munca, creația.

Cultivînd dragostea și respectul față de întreaga moștenire, să muncim astfel încît generațiile viitoare să privească cu admirație realizările generațiilor noastre. Asemenea elemente pot constitui doar o parte din obiectivele noii calități a muncii și eficienței activității politico-ideologice și cultural-educative. Cert este că în această direcție un aport esențial poate și trebuie să și-l aducă creația literar-artistică.

– Vă mulțumim!

Consemnat de Andrei IOAN

retrospective

calitate și mesaj

Pe lîngă multe alte lucruri, arta subînțelege o continuă și vitală bătălie pentru calitate. O bătălie care, dacă e pierdută, transformă gîndul înalt, sentimentul generos, tot ceea ce alcătuiește frumusețea omenescului în trofeu fără preț. Artă înseamnă calitate, iată un adevăr demult impus pe care însă trebuie să-l rostim fără sfială de vreme ce mai există împrejurări în care cei doi termeni sînt puși să se înfrunte sau chiar să se excludă. Așa cum nu trebuie să ne sfiim, atunci cînd vorbim de cei care fac arta, să punem înaintea tuturor lucrurilor talentul, pentru ca abia după ce l-am aflat să vedem cît de bine e slujit. Eminescu scrie undeva: „... Decît pseudotalent în literatură, mai bine talent în umanie". Și, mai sugestiv: „Oamenii învățați dar fără talent propriu... mi-i închipuiesc ca o sală întunecată cu o ușă de intrare și cu una de ieșire. Ideile streine intră printr-o ușă, trec prin întunericul salei și ies pe cealaltă, indiferente, singure și reci. Capul unui om de talent e ca o sală iluminată, cu pereți de oglinzi". Imaginea e superbă și prin ea am putea vedea însăși lucrarea artei adevărate asupra sufletului și minții omenești, devenite „ca o sală iluminată, cu pereți de oglinzi".

Conștiința valorii este temelia conștiinței culturii naționale, ea îi dă acesteia expresivitate, îi însuflețește chipul. Fără conștiința valorii ceea ce se arată a fi de la sine frumos și original pe acest chip pălește. Folclorul românesc este în primul rînd un tezaur de valori originale și expresive. Epoca literaturii noastre clasice este momentul crucial care cristalizează valori individuale superlative într-o conștiință a înaltelor valori naționale. E de la sine înțeles că fără o astfel de conștiință nu există nici deschidere spre universalitate. Elementul calitativ, valoarea nu reprezintă o trăsătură posibilă ci o structură obligatorie care naște realitatea artistică. Cînd o astfel de structură se tulbură, se deteriorează însăși realitatea artei se tulbură se deteriorează. În afara valorii și talentului nu există decît intenții, aparențe, imitații și falsuri, fie ele meșteșugite cu virtuozitate. Într-un anume sens, diferența dintre valoarea falsă și valoarea originală e aceea dintre piatra prețioasă și sticlă, dintre metalul nobil și înlocuitorul său uneori de identică greutate și strălucire. Arta nu admite material ieftin, forța și trainicia ei țin de concentrația zăcămîntului. Probabil că talentul artistului nu-i decît (e un fel de a spune **decît**) capacitatea de a repera în solul spiritualității naționale zone cu zăcămînt consistent, de a-l aduce la suprafață, de a-l supune complicatelor operații de înlăturare a impurităților, de a-l topi la temperaturi înalte pentru a-i da formă de obiect unic. Operația e dificilă și cere un efort uriaș. E și motivul pentru care, atunci cînd vorbesc despre ceea ce fac ei, marii artiști îți înfățișează un tablou al muncii încordate, istovitoare. Exemplul lui Eminescu ne este și de astă dată cel mai la îndemînă. Și în acest domeniu munca, altfel spus tot ce poate fi mai puțin inefabil și mai profund omenesc, este izvorul valorii. O muncă bineînțeles cu specificul ei, o muncă grea care, atunci cînd este bine făcută, apare ca un gest săvîrșit fără efort, ca o soluție uimitor de simplă căreia uneori îi spunem iluminare.

Vorbind despre valoare, ne aflăm într-un subiect vechi, tranșat și, deopotrivă, suspendat în incertitudini speculative. L-am adus aici în discuție pentru a sublinia următorul lucru: valoarea nu este o alternativă a creației și nici o ipostază a transcendentului; nu este o noțiune și nici un precept, ci o realitate „palpabilă" care se făurește cu prețul unor omenesti și chiar supraomenești eforturi, este o realitate frapantă, fără echivoc, este o lege, un cod sever. Vorbind despre valoare ne aflăm în plin materialism; ea e una din ipostazele concrete ale realității. Este gest, este faptă, este dragoste, eroism, este supremă bucurie și durere sfîșietoare, este denunț și aspirație, este certitudine și neliniște. O găsim într-o banală conversație între „amicii" lui Caragiale, în cugetarea eminesciană, în sărutul pe care Ion îl dă pămîntului sau în ritualul plecării Moromeților la seceriș. E peste tot prin cotloanele realității, e ceea ce face ca între copertile unei cărți să trăiască o lume cu oamenii ei, cu istoria plămădită din viețile lor. Numai așa o spiritualitate cu ce are ea mai profund specific, de la cadrul geografic la psihologia colectivă, poate să se exprime esențial cu o autenticitate și concretețe care să fie pe deplin receptate în alte cadre geografice și de alte psihologii colective. Opinia potrivit căreia valoarea unei opere e dictată de arta literară propriu-zisă, de înălțimea performanțelor stilistice nu a condus de fapt la estetism, ci la amputarea esteticului. Marile valori artistice ies la iveală dintr-o convergență de determinări, una esențială fiind raportul artistului cu realitatea; ce anume vede el, cum anume aduce în operă ceea ce vede, sînt probleme de primă importanță estetică. Organizarea realității lumii în realitatea ficțiunii e o chestiune mult mai complicată decît cizelarea stilului.

Dacă așa-numita epocă a marilor clasici e una a cristalizării conștiinței valorilor, epoca interbelică realizează exprimarea prin accentuată diversitate a acestei conștiințe. Trecînd de complexe retardatare, literatura română a devenit europeană, conștiința valorii individualizîndu-se în raport cu alte literaturi. Scriitorul român începe să privească modelele de la distanță instituind el însuși modele. Bacovia, de pildă, scrie pînă la un punct ca unul sau altul dintre simboliștii de aiurea, dar de la acest punct încolo își pune peste poezia începutului de veac pecetea strivitoarei sale personalități.

După război, arta românească intră, odată cu societatea românească, într-o etapă revoluționară. Nu e întotdeauna timp și adesea nu e nici pricepere pentru a așeza lucrurile exact acolo unde trebuie să fie. Pentru o vreme esteticul propriu-zis intră în categoria noțiunilor perimate, afirmarea unor teze e mult mai importantă decît surprinderea adevărului lor în ordine artistică. Către sfîrșitul deceniului al șaselea și al celui următor lucrurile încep să se limpezească, pentru a intra într-un proces al clarificărilor decisive odată cu istoricul Congres al IX-lea, din vara anului 1965. O epocă istorică nouă își făurește o literatură și o artă reprezentative. Rolul lor în construirea noii societăți e afirmat cu putere. Documente de partid de primă importanță le analizează cu consecvență, le estimează funcția modelatoare în contextul larg al dezvoltării întregii societăți. De la tribuna congreselor și conferințelor naționale ale partidului în cuvîntările rostite în forumurile culturii, la întîlnirile de lucru cu oamenii artei, președintele țării și secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, face numeroase și consistente referiri la creația literar-artistică, evidențiindu-i mesajul de frumusețe și profund umanism, originalitatea și forța de înrîurire a conștiințelor. Ideea calității ocupă un loc central. În Expunerea la Plenara din 1—2 iunie, anul trecut, documentul-program al recentei Conferințe Naționale, se spune: „În activitatea cultural-educativă și de formarea omului nou un rol de mare importanță au literatura, muzica, arta plastică. Se studiază mult și se scrie mult. Avem, de asemenea, creații muzicale și de artă plastică de înaltă valoare". Distingem în aceste cuvinte aspecte de prim-plan, semnificații majore ale fenomenului artistic actual, aspecte care îl definesc într-una din ipostazele sale cheie.

Conștiința valorii se sincronizează cu o nouă condiție a valorii, condiție determinată de aspectele multiple ale vieții sociale, de aspirațiile artistului din acest timp și din această țară. „Se editează mult și se scrie mult", spune secretarul general al partidului, apreciere în care cantitatea e semnul unei noi calități a vieții spirituale. E vorba de calitatea de a produce substanțial și, implicit, de a asimila mult. Una din marile izbînzi ale culturii socialiste este formarea unui public iubitor de artă impresionant prin număr și competență. Într-un răstimp de cîteva decenii conștiința valorii artistice s-a democratizat, a dobîndit o amploare fără precedent. Cultura ca bun al întregului popor — deziderat al atîtor iluștri cărturari din trecut — nu mai este o aspirație ci o realitate cotidiană ce-l plasează pe creator într-o postură net angajată. Valoarea creației devine obiect al opiniei publice, deci se implică decisiv în destinul unei colectivități.

Forța de înrîurire a literaturii e o noțiune vagă într-o societate cu neștiutori de carte, ea devine însă o realitate complexă, cu implicații profunde în felul de a gîndi, de a munci al unei societăți în care accesul la bunurile spirituale a devenit o necesitate socială, un fapt contingent. În împrejurările unei receptări în masă, al unei receptări formate pe baza unor principii educaționale, valoarea și valorile artistice își ordonează semnificațiile în mesaj, acționînd global asupra conștiințelor determinînd o reacție globală, o atitudine generală, o suită de opțiuni. Convertirea deplină a sensului în mesaj este procesul care atestă, în planul receptării, autentica democrație a culturii.

Scriitorul contemporan este o prezență publică prin însăși difuzarea operei sale, prin semnificația socială a receptării operei sale. Situație în care a vorbi de rolul educativ al literaturii, al artei în general — rol subliniat în atîtea rînduri de însuși secretarul general al partidului — e în firea lucrurilor. Azi educația prin cultură nu mai este o chestiune privată, de familie, ci o politică de stat, o strategie a dezvoltării societății. Literatura, muzica, artele plastice sînt am zice obiecte de studiu continuu într-o școală cu milioane de elevi. Așa cum nu există mesaj artistic în afara valorii, nu se poate face nici educație în afara valorii. Emoția estetică e, în domeniul artei, singurul drum pe care nobile gînduri și idealuri se convertesc în fapte de conștiință. Departe de a fi o realitate în sine și suficientă sieși, calitatea este instrumentul cel mai eficient al unei politici culturale. Una din ideile-reper întîlnite în documentele de partid e aceea că noțiunea de socialism nu poate fi despărțită de noțiunea de calitate, de calitate a muncii, de calitate a vieții materiale și spirituale. Prin menirea, prin aspirațiile ei, creația artistică de azi ilustrează semnificația majoră a acestei realități.

Daniel DIMITRIU

evoluția poeziei

Să scrii în cîteva pagini despre poezia noastră dintre 1965 și 1982 e, pe de o parte nu prea greu, pe de alta, dificil. Nu prea greu pentru că în jurul acestui an se impune categoric mult elogiata și mult discutata generație a anilor '60, în funcție de care se face, de obicei, periodizarea literaturii noastre de după război. Mai puțin ușor pentru că această perioadă cuprinde capitolul cel mai important al liricii românești de după 23 August, un teritoriu complex, cu multe ramificații și nuanțe, imposibil de „rezumat" într-un spațiu atît de restrîns. Nu-mi rămîne decît să mă opresc la cîteva observații și o voi face pentru început pe aceea — la îndemîna oricui — că generația '60 (numită dealtfel impropriu astfel) e departe de a da singurele prezențe remarcabile din acești șaptesprezece ani de poezie. Sînt activi în intervalul în discuție deopotrivă poeți care au debutat anterior și apar și se afirmă, în continuare, o mulțime de nume noi. Nu e deplasată întrebarea dacă anul 1965 reprezintă un punct de hotar în istoria literaturii. Răspunsul este afirmativ și ne pot conduce la el nu numai modificările evidente de climat, consecutive acestei date ci și impunerea definitivă, în jurul anului 1965, a unor nume ce vor ocupa, pentru multă vreme, primul plan al liricii românești. Nichita Stănescu debutează în 1960, cu *Sensul iubirii* urmată, în 1964, de *O viziune a sentimentelor* și *Dreptul la timp* (1965) pentru a da, în 1966, cartea de răscruce a carierei sale poetice: *11 elegii*. Ioan Alexandru (pe atunci Ion Alexandru) publică în 1964 *Cum să vă spun*, în 1965 *Viața deocamdată* și în 1966 *Infernul discutabil*. Ana Blandiana debutează în 1964 cu *Persoana întîia plural*, continuînd cu *Călcîiul vulnerabil* (1966), *A treia taină* (1970) etc., Constanța Buzea în 1963 *(De pe pămînt)*, urmînd *La ritmul naturii* (1966), *Norii* (1968) etc., Adrian Păunescu în 1965 *(Ultrasentimente)* — în 1966 *Mieii primi*, în 1968 *Fîntîna somnambulă* etc. Petre Stoica e prezent cu două volume înainte de 1965 (*Poeme* — 1957 și *Pietre kilometrice* — 1963), ca și Ion Gheorghe (romanul în versuri *Pîine și sare* — 1957 și *Căile pămîntului* — 1960) dar coordonatele poeziei lor se fixează în cărțile tipărite după 1965. În aceeași situație se află Cezar Baltag sau Marin Sorescu. Ceea ce ne interesează aici e faptul că această „generație" a însemnat un moment de cotitură în mentalitatea poetică a epocii. Sînt înlăturate, odată cu apariția ei, canoanele ce împiedicaseră pînă atunci o evoluție firească. Pe de altă parte, nevoia unei înnoiri (anunțate, așa cum amintește toată lumea, prin Nicolae Labiș) plutea în aer. Noii poeți s-au afirmat relativ rapid și în bloc, (cei care voiau să țină timpul literaturii în loc au pierdut treptat din teren) încît — repet aici o afirmație pe care am făcut-o cu ani în urmă — ei nu doar că s-au impus unei epoci dar au fost, într-un fel, „inventați" de acea epocă. Poeții generației '60, dincolo de importanța propriei lor opere, au reprezentat un fenomen — întoarcerea către acele etape ale liricii românești ce fuseseră, din motive străine de literatură, suspendate pentru o vreme. În același timp autori care debutaseră înainte de război se întorc la „uneltele lor", revin la poezie și lirism după „carantina" epicului cenușiu din „obsedantul deceniu". Al. Philippide, Emil Botta, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Geo Dumitrescu, Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Nina Cassian, Radu Boureanu și alții revin, mai repede sau mai lent, ceea ce se va întîmpla și cu o parte din poeții ce s-au făcut cunoscuți în jurul lui 1950 (Baconsky, Aurel Rău, Ion Horea, Ion Brad, Vasile Nicolescu ș.a.).

Odată cu această deschidere spre fireștile coordonate ale poeticului expresia personală a fiecărei individualități artistice devine tot mai evidentă, criteriul de afirmare devine acela al originalității și, în consecință, al valorii artistice. Nu au lipsit—cum era și de așteptat—excesele și stridențele în afirmarea originalității cu orice preț. De multe ori însă „originalitatea", șocantă și insolită pentru contemporanii mai puțin avizați nu era, în fapt, decît redescoperirea unor experiențe consumate la noi sau aiurea în deceniile primei jumătăți a secolului. Caracteristice n-au fost însă asemenea tendințe. Avangardele — necesare atunci cînd apare rutina formulelor prea des folosite — nu fac decît să pregătească terenul pe care se fixează personalitățile artistice puternice. Așa a fost și la noi înainte de război, aceeași a fost situația și în celelalte literaturi care au cunoscut o evoluție asemănătoare. Ceea ce mi se pare important de semnalat este faptul că în timp ce în literaturile occidentale „noutatea" a devenit, după război, de cele mai multe ori sinonimă cu valoarea, îndepărtînd tot mai mult literatura „experimentală" de o altă literatură, „de consum", la noi au fost resimțite mult mai puțin „șocurile" unor căutări de formulă neapărat reformatoare, mergîndu-se mai mult spre o adîncire, o desăvîrșire a filoanelor odată descoperite. Poezia română ulterioară cunoaște o evoluție organică, echilibrată. Ca într-un adevărat tablou al lui Mendeleev au fost ocupate, pe rînd, spațiile universului poetic — de la meditație la spiritul ludic, de la voluptatea realului la atitudinea rece, lucidă, de la desfășurările baroce ale discursului poetic la frazarea parcimonioasă, de la speculația abstractă la implicarea cvasi gazetărească — într-o continuitate aproape lipsită de seisme și de „crize". După „surpriza" apariției generației '60 apar sistematic nume noi, poeți cu nimic mai prejos decît acest prim val dar licitați mai discret de către critică pentru că nu mai inițiau un climat spiritual, ci îl completau firesc. Acest destin privilegiat al primilor veniți remarcați poate fi ușor pus în evidență comparîndu-se importanța pe care o aveau în context, în urmă cu un deceniu, un deceniu și jumătate, unii dintre aceștia și importanța pe care o au astăzi, puși alături de poeții afirmați între timp. Dealtfel, o istorie literară „critică", avînd drept misiune decelarea valorilor, nu consemnarea judecăților strictei contemporaneități va arăta exact (lucrul s-a și anunțat, prin cîteva cărți) reliefurile poeziei noastre contemporane.

Sînt foarte multe nume de autori debutați după 1965 care ar trebui amintiți pentru a da o idee asupra configurației actuale a genului. Avînd în vedere caracterul de trecere în revistă al rîndurilor de față voi transcrie doar o parte din ele, fără pretenția de a ierarhiza — așa cum poate s-ar cuveni — din lipsa spațiului, pentru argumentare. Deci în acești ani se prezintă cu volume în fața cititorilor: Romulus Vulpescu (1965), Leonid Dimov (1966), Ioanid Romanescu (1966), Mircea Ciobanu (1966), Gheorghe Pituț (1966), Ileana Mălăncioiu (1967), Dan Laurențiu (1967), Ioana Diaconescu (1967), Nicolae Ioana (1967), Cezar Ivănescu (1968), Virgil Mazilescu (1968), Sorin Mărculescu (1968), Gheorghe Grigurcu (1968), Mircea Ivănescu (1968), Nicolae Dragoș (1968), Angela Marinescu (1969), Florica Mitroi (1969), Vasile Igna (1969), Emil Brumaru (1970), Grete Tartler (1970), Dan Mutașcu (1970), Daniel Turcea (1970), Horia Bădescu (1971), Mircea Dinescu (1971), Dinu Flămînd (1971), Ion Mircea (1971), Adrian Popescu (1971), Nicolae Turtureanu (1971), Dan Verona (1972), Daniela Crăsnaru (1973), Mircea Florin Șandru (1974) etc., etc.

Ce spun toate aceste nume la care am adunat, alături, anul debutului editorial? Nimic altceva decît faptul că de la an la an numărul poeților care intră în socotelile criticii a crescut, că lirica românească este într-un proces de efervescență și propune, în fiecare an, nume ce sînt luate în considerație. Data debutului contează, evident, puțin (unii debutează la 17 ani, alții la 40, unii spun totul de la primul volum — stricînd chiar, ulterior, prin autopastișare —, alții evoluînd lent, consolidîndu-și o poziție literară sigură). E de-ajuns o privire asupra înșiruirii de mai sus pentru a constata relieful extrem de variat al modalităților și al valorilor. Dacă mai adăugăm că ne-am oprit cu debuturile la anul 1974 și că din enumerarea respectivă lipsesc atîtea alte nume de poeți (de la Ștefan Aug. Doinaș la Marcel Gafton, de la Grigore Hagiu la Horia Zilieru, de la Gheorghe Tomozei la Șerban Foarță, de la Ovidiu Genaru la Paul Balahur), în plină activitate, cei mai mulți ne putem da seama relativ ușor de dimensiunile fenomenului, putem înțelege, într-o anume măsură, contradicțiile frecvente din judecățile criticilor, „obsesia" acestora de a „clasifica", după generații și formulă literară ș.a.m.d. La toate acestea trebuie să adăugăm neapărat „ultimul val" de tineri autori (constituind el însuși un subiect ce s-ar cere discutat pe îndelete), deosebit de numeros și, în cîteva cazuri, cu justificate ambiții de a ocupa un loc important în sintezele exegeților de mîine pentru a avea un tablou mai aproape de realitate al stării poeziei românești din ultimii optsprezece ani.

Constantin PRICOP

romanul — permanențe

Cine vrea să se informeze, rapid și sintetic, asupra evoluției romanului românesc din ultimele două-trei decenii nu dispune la ora aceasta, în fapt, decît de „panorama" realizată în 1974 de Ion Vlad, la editura Eminescu. Există, bineînțeles, numeroase culegeri de articole și studii, dar ele nu pot oferi, fatalmente decît o imagine parțială a fenomenului. E curios și regretabil că lucrări în genul panoramei amintite nu apar cu o anume periodicitate; ele sînt singurele în măsură să aducă „la zi" o materie în plină transformare și să degajeze, la anumite intervale, liniile de forță ale momentului literar. Iată, au trecut „doar" opt ani de la antologia întocmită de Ion Vlad și se poate cu ușurință observa că peisajul romanului românesc s-a modificat substanțial. Criticul clujean includea în volum 23 de romancieri. Dintre aceștia, unii erau mari nume ale romanului interbelic (Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu) care dăduseră, în perioada respectivă, operele lor cele mai importante; alții — Ion Vinea, V. Voiculescu — veniseră către roman tîrziu, iar **Lunatecii** sau **Zahei orbul** reprezintă mai curînd o surpriză decît o confirmare a unor disponibilități afirmate anterior; o a treia categorie ar fi aceea a romancierilor ce se consacră înainte de 1964 — Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici; rămîn astfel, doar opt sau nouă romancieri a căror personalitate se conturează și a căror operă apare după 1965. Reamintirea cîtorva repere cronologice nu este nici ea, cred, lipsită de interes. În 1965 apare **Francisca**, iar în anul următor **În absența stăpînilor.** În 1967 debutează Alexandru Ivasiuc, cu **Vestibul**, iar Marin Preda publică volumul doi din **Moromeții.** Anul 1968 este deosebit de bogat: sînt în centrul atenției Fănuș Neagu, Nicolae Breban, Alexandru Ivasiuc, Marin Preda, Mircea Ciobanu, cu **Îngerul a strigat, Animale bolnave, Interval, Intrusul** și, respectiv, **Martorii.** În anul următor, Dumitru Radu Popescu publică **F**, iar Paul Georgescu — **Coborînd.** În fine, în 1970 debutează Augustin Buzura cu **Absenții**, Bujor Nedelcovici cu **Ultimii**, Radu Petrescu cu **Matei Iliescu**, Norman Manea cu **Captivi**, Romulus Guga cu **Nebunul și floarea.** Mai toți acești romancieri sînt prezenți în antologia lui Ion Vlad; lipsesc totuși, dintre ei, Augustin Buzura, Mircea Ciobanu, Paul Georgescu, Norman Manea și Romulus Guga, a căror operă romanescă este, acum, de o valoare și de o importanță în afară de orice dubii. Ce să mai spunem de alți „absenți", afirmați și consacrați în ultimii opt-zece ani? De Ștefan Bănulescu, George Bălăiță, Mircea Horia Simionescu, Maria Luiza Cristescu, Platon Pardău, Dana Dumitriu, Eugen Uricaru etc., etc., de la Octavian Paler și Modest Morariu pînă la Mircea Săndulescu și Ion Iovan? Fără ei, și încă fără mulți alții, imaginea romanului contemporan ni s-ar părea ciuntită, falsificată.

Ceea ce izbește, așadar, în primul rînd este explozia „cantitativă" a romanului. Eliberată după Congresul al IX-lea al P.C.R., de restricțiile dogmatice, de o serie întreagă de tabu-uri tematice, de multe piedici de natură birocratică, producția romanescă încearcă să răspundă apetitului publicului pentru roman. Fenomenul este, neîndoielnic, de natură sociologică, și el va trebui, cîndva, analizat cu atenție. Romancierul român de astăzi a fost de

nenumărate ori determinat să întreprindă, cu mijloacele de care putea dispune, ceea ce ar fi trebuit să facă istoricul, sociologul sau politologul. El se înscria astfel într-un anumit orizont de așteptare, dînd impresia că „provoacă" publicul dar oferindu-i, în fond, răspunsurile și soluțiile pe care acesta le dorea. În acest mod se explică impactul unui roman ca **Delirul** de Marin Preda sau succesul de public al cărților lui Ion Lăncrănjan ori Dinu Săraru, oricîte rezerve ar formula critica și oricît de îndreptățită ar fi ea să le formuleze. Nu întîmplător, cuvintele-cheie, ce revin în mai toate discuțiile despre roman, de vreo cincisprezece ani încoace, sînt : sinceritate, adevăr, curaj. Și nu întîmplător a fost (și este) apelul repetat la atributele consacrate și verificate ale realismului (chiar dacă intervin și o serie de nuanțări : realismul înțeles ca „atitudine", realismul înțeles ca „implicare" etc.). Ideea pe care o găsim foarte clar, exprimată într-o declarație a lui Alexandru Ivasiuc : „...în condițiile noastre proza mai puțin experimentală are un cuvînt greu de spus, fiindcă există multe lucruri care trebuie afirmate răspicat. (...) De aceea, proza — hai să-i zicem — realistă, are un cuvînt greu de spus, nu numai pentru că își are cititorii asigurați — îi are pretutindeni în lume — dar însăși problematica ei presupune decantare și hotărîre". O la fel de largă circulație a avut (și are) și ideea — consecință a celor arătate mai înainte — că romanul nu poate fi **decît** social, tocmai fiindcă, într-un fel sau altul, el se face expresia raporturilor de profunzime ce există în societatea contemporană. Și tot la autorul **Păsărilor** putem găsi o formulare — tranșantă — a acestui adevărat loc comun : „Romanul nu poate fi decît social, nu poate să nu fie social, este totdeauna fără greș așa, fie că se recunoaște, fie că nu. Cu cît sîntem mai conștienți de asta, cu atît este mai bine".

Ce a însemnat acceptarea acestor principii (elementare dar inatacabile, precum adevărurile primordiale), o știm prea bine : multe romane remarcabile, atît ca documente sociale și umane cît și ca realizare literară, dar și o destul de abundentă producție medie, „de serie", necesară însă funcționării normale a organismului unei literaturi. Excludem din discuție, bineînțeles, pe veleitari, și nici nu putem admite că tema scuză mijloacele : **cum spui** rămîne cel puțin la fel de important cu **ce spui**, întrucît **ce spui** nu există decît, spus într-un anume fel. Într-adevăr, fără a fi „experimentală", proza românească a ultimilor ani lasă cu claritate să se vadă o voință de innoire, de schimbare, nu numai în registru tematic ci și în acela al modalităților narative. Faptul e observabil — și nu mai puțin simptomatic — și în ce privește evoluția unui romancier sau altul. De la **Moromeții II** pînă la **Cel mai iubit dintre pămînteni**, cărțile lui Preda sînt un șir de experiențe, tatonînd diferite formule romanești. Sau cît de mare e distanța între **Francisca** și **Don Juan**, ori între **Vestibul** și **Racul**! Dacă acceptăm ipoteza „realismului fundamental", aș zice că importantă aici e tocmai tentativa de a include în roman noi zone ale realului și de a le lumina dintr-un unghi inedit, ceea ce implică, obligatoriu, înnoirea uneltelor și procedurilor. Altfel spus, realismului „viziunii" îi corespunde un realism „de substanță", care este acela al tehnicii și al construcției epice.

În acest efort de „anexare" a noi teritorii ale realității, Radu Petrescu vedea, paradoxal, și o ilustrare a capacității educative a literaturii, „în sensul cultivării sensibilității la realitate". Și autorul lui **Ce se vede** continuă : „Romanul, expunînd personaje în desfășurare, în acțiune, poate iniția în adevărul că acțiunea umană nu se consumă, cum pare îndeobște, prin eliminări, (...) ci, pentru a se putea dezvolta cu eficacitate, antrenează dimpotrivă o lărgire enormă a frontierelor realului : omul în acțiune este vîrful de atac al universului activ. A găsi mijloace pentru exprimarea acestui adevăr plin de consecințe, determinînd o revizuire radicală a mijloacelor de analiză și de creație, nu înseamnă formalism, rupere de realitate, ci a găsi calea de a pătrunde mai adînc și mai complex în universul uman suprapus într-un necontenit travaliu de depășire, de interiorizare a exteriorității... (...). Pentru maturitatea adevărată nimic nu este neimportant, neinteresant, inutil, totul e funcțional". Ce tulburător e să constați că această teorie a „prizei" la real vine din partea unui romancier care a debutat „realist" și care, pînă la sfîrșitul prematur al carierei sale, a „experimentat" formule de o modernitate evidentă ! Atingem aici un aspect esențial al prozei ultimilor ani : apariția unor cărți care, așa cum încercam să arăt și cu alt prilej, pun în discuție însăși problematica romanescului, specificitatea romanului, natura relațiilor lui cu realul. La Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, dar și la George Bălăiță sau Dumitru Radu Popescu, nivelul (auto) reflexiv, metaromanesc, reprezintă o componentă definitorie. Raportul dintre real și ficțiune este astfel re-formulat, re-definit ; el este, în bună tradiție realistă, un raport de omologie, dar unul aflat într-un echilibru fragil, pentru că ambii termeni evoluează și se inter-condiționează cu o mereu modificată intensitate. În al doilea rînd, înseși metamorfozele romanului ne obligă să privim altfel realul, să „citim" altfel lumea. Încărcătura de ironie pe care o conțin uneori aceste cărți își află justificarea în atitudinea lucidă față de formele literare tradiționale ; „dezvăluirea" acestora îngăduie exploatarea unor resurse socotite perimate, precum și racordarea lor la tendințele novatoare ale momentului. Are loc nu numai ceea ce Radu Petrescu numea „cultivarea sensibilității la realitate", ci și cultivarea sensibilității la literatură. Acest mod de a înțelege literatura e semn că romanul privește cu responsabilitate nu numai realul și socialul, dar și propria sa condiție ; e semn, așadar, de maturitate și vitalitate.

Al. CĂLINESCU

cîștigul cel mare

Am scris în mai multe rînduri despre evoluția romanului în ultimele două decenii, așa încît mi-e foarte greu să revin asupra subiectului fără să mă repet. Tocmai din acest motiv voi ocoli drumul obișnuit al bilanțurilor, în care ne vedem cu toții obligați să ne întoarcem la mereu aceleași titluri. Perioada în discuție este, oricum, cea mai fertilă de după război și, după opinia mea, comparabilă cu epoca dintre 1918 și 1938, considerată drept cea mai importantă în evoluția romanului. Romanul nu numai a reluat firul marii tradiții, nu numai s-a racordat la circuitul european, ci a dobîndit o personalitate pe care nu a avut-o nici în momentele deja considerate clasice. Am convingerea că va trebui să privim cu mai mult realism atît perioada interbelică, idealizată cumva, cît și epoca contemporană, așezată prea des sub o manta prea strîmtă. Politica culturală de la jumătatea deceniului șapte a deschis literaturii perspective largi, permițîndu-i să înglobeze, în numai un deceniu, experiența de după război a romanului european.

Nu mai putem vorbi astăzi despre școli și curente literare. Nu se mai pune problema romanului rural și a romanului urban, a romanului subiectiv și a romanului obiectiv. Romanul este, în fine, înainte de toate, o problemă de artă literară și mai puțin de sociologie și abia de aici înainte putem sta de vorbă despre aspectele sociale cuprinse în panorama romanului. Preda a dat o mare monografie a satului fără să fie un scriitor rural. Lovinescu l-ar fi asimilat lui Rebreanu. Preda scrie epică pur obiectivă : a dovedit-o și în ultima carte. Deschiderea orizontului literar a angajat prozatori și critici și a antrenat și cititorul de literatură, care nu se mai preocupă numai de valorile etice ci și de arta prozei. Aș minți dacă aș spune că nu mă interesează și adevărul de viață cuprins în artă, în felul acesta n-aș putea încadra în nici o direcție opera a doi dintre cei mai mari romancieri contemporani : Marin Preda și Nicolae Breban, moraliști amîndoi, cel dintîi o conștiință publică, cel de-al doilea conștiință secundă, subversivă pentru spiritul încă aflat sub influența realismului burghez. Moraliști mari și teoreticieni ai moralei, într-un sens confuz oarecum, în orice caz nesistematic și ca atare neomologabil într-o cultură scrisă, relativ tînără, Marin Preda și Nicolae Breban abordează gîndirea filosofică și morală din perspectivă pur literară, o asimilează vieții imaginii mai mult decît vieții spiritului. Iată de ce atît unul cît și celălalt, este adevărat, scriitori autodidacți, dar nu cred că faptul are vreo însemnătate, au fost și încă sînt amendați ori de cîte ori au cutezat și cutează să se apropie de tărîmul cugetării pure. Ar trebui să-i suspectăm de rea credință ori să le atribuim intenții care le-au fost străine (acelea de a fi filosofi ori teoreticieni ai moralei) pentru a le refuza accesul la un domeniu care a aparținut și scriitorilor din antichitate și pînă în zilele noastre. Căci Preda și Breban urmează o cale întortocheată, de a descoperi difuziunea și transformarea ideilor în masa concretului, meserie pură de romancier. Preda imaginează un personaj-profesor de filosofie, autor de tratate, Petrini. Îi trebuie gînduri, îl pune să scrie o carte, obligîndu-l să vorbească în numele ei. E oare nevoie să-l comparăm pe Preda cu Noica pentru a înțelege că unul e prozator și celălalt filosof ? Eugen Simion a arătat-o în mai multe rînduri : s c r i i t o r u l nu trebuie să fie nici filosof, nici gînditor. Dacă este și una și alta, e cu atît mai bine pentru el și pentru cultura din care face parte. Dar ce ne-am face dacă am rezuma geniul epic la întinderea culturii și la cuprinderea filosofiei ? Cunoașterea teoretică ucide, nu o dată, intuiția viului. Dar nici aceasta nu este o dogmă. Canetti este un foarte mare romancier și un foarte bun antropolog. Faulkner este numai un foarte mare romancier. Kafka la fel. Gloria de romancier a lui Canetti nu este cu nimic sporită de disponibilitățile lui interdisciplinare, după cum Kafka ori Faulkner nu sînt prin nimic mai mici pentru motivul că nu au fost decît romancieri.

Sînt toate, lucruri știute. Ele trebuiesc repetate pentru a înlătura prejudecăți și confuzii care ne tulbură judecata critică. D.R. Popescu are un mare instinct artistic, nu are și simț critic, de unde și multele pagini de prisos în romanele lui. Dar nu în toate romanele. În ciclul inagurat cu **F**, de pildă, stăpînirea realului, forța de creație în domeniul fantasticului sînt cu adevărat inegalabile. Mai multe din nuvelele lui sînt capodopere ale genului. Bălăiță are o mare imaginație a concretului, o extrem de fecundă poezie a lucrurilor și o remarcabilă capacitate de poetizare a stărilor de subconștiință, dar e destul de comun în fragmentele de speculație intelectuală. Inteligența lui se consumă în concret, atacă în forță labilitatea echilibrului materiei, mișcîndu-se, în schimb, greoi și fără strălucire în zone abstracte. Sorin Titel e un intelectual rafinat, bun critic de proză, analist subtil al structurilor epice. Cu toate acestea, în proza lui dominanta e pur sentimentală. Proza lui se hrănește din trecerea imperceptibilă a timpului, din marea risipă a vieții. Inteligență activă, Paul Georgescu e mai degrabă patetic în romane, unde dispare cinismul. Critic, Paul Georgescu profesează debordanța ideilor. Romancier — se definește prin marea acuitate a auzului și prin excepționala inventivitate lexicală. Eseiștii noștri în proză, Al. Ivasiuc și C. Țoiu, strălucesc mai degrabă în imagini-parabolă, adică în meserie de prozator. La Ivasiuc impresionează capacitatea de-a despica, infinit, nu o idee, ci o psihologie. Ideea este suportul romanelor sale dar nu și argumentul valorii lor. Țoiu nu m-a fascinat niciodată în paginile dizertative. El este mai degrabă un prozator al halucinației (prima treime a romanului **Însoțitorul**, primele capitole ale **Galeriei cu viță sălbatecă)** și al simbolului (promenadele statuii colonelului în **Galeria...)**.

Există și o școală așa-zisă a prozatorilor tîrgovișteni. Mai mult decît particularitățile literare, îi unește pe Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu și Costache Olăreanu debutul tîrziu, discreția publică, educație clasicistă și un anumit tip de ideal literar. Ei sînt toți mari creatori de limbă română literară. Ca și Șt. Bănulescu, dealtfel. Bănulescu e, însă, prozator al spațiilor deschise, întinse, al timpurilor paralele, ironist al esențelor. Ce asemănare poate exista între atît de flaubertianul **Dicționar** al lui Mircea Horia Simionescu și **Matei Iliescu** de Radu Petrescu ? Mircea Horia Simionescu dislocă limbaje, Radu Petrescu le coagulează, cel dintîi nu mai crede în formă, cel de al doilea o cultivă renascentist. A fost o vreme cînd Fănuș Neagu și Șt. Bănulescu au stat alături în clasificările criticii. Acum ne dăm seama că **Dropia**, ca să aleg exemplul cel mai la îndemînă și, poate, cel mai cunoscut din nuvelistica lui Bănulescu, nu are nimic în comun cu **Vară buimacă**. Sînt, amîndoi prozatorii, poeți fantaști ai cîmpiei dunărene. Dar noi nu facem critică geografică, nici din punctul de vedere al originii scriitorilor și nici potrivit surselor de inspirație pentru crearea spațiului imaginar. Bănulescu lucrează la mituri contemporane, Fănuș Neagu se avîntă în concretul stărilor confuze.

Prin autorii și, parțial, prin cărțile numite încercăm să jalonăm momentele semnificative în evoluția unui gen. Sînt însă și opere durabile care nu marchează nimic, în sensul mai sus pomenit. Ele trec lenește alături de timp. Ce facem cu ele ? Le înregistrăm, ca și pe celelalte, într-un inventar provizoriu, într-un patrimoniu din care nu avem dreptul să înstrăinăm nimic. Lucrul acesta ar trebui să se înțeleagă mai înainte de toate. Căci dacă ultimii 15—20 de ani au însemnat ceva în conștiința literaturii române, atunci ei au subliniat tocmai eroarea anilor de dinainte, în care, în numele unui principiu sau altul, al unui interes sau altul, s-au sacrificat mari opere și mari scriitori. Acesta este cîștigul cel mare și aceasta poate fi și marea pierdere. Cetatea literelor trăiește prin opere și nu prin oameni. Marin Preda nu este numele unui om ci-al unei opere.

Val CONDURACHE

orizontul dramaturgiei

Generația anilor '65—'70 a fost marcată, în dramaturgie, mai mult chiar decît celelalte genuri ale literaturii, de cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. Prima consecință a noii atitudini de politică literară a fost deschiderea repertoriului teatrelor către marea literatură dramatică, română și universală. Nu am la îndemînă date precise pentru a măsura întinderea orizontului dramaturgiei de dinainte și de după 1965. Cert este că s-a deschis privirii teatrului o perspectivă ce depășea linia imaginară care unește cerul cu pămîntul. Atunci au început să se reprezinte marile piese ale lui O'Neill, Tennessee Williams, Anouilh, Arthur Miler, Wilde, atunci au început să se tipărească antologii ale dramaturgiei engleze, franceze, americane contemporane. Marile piese au pătruns în lumea teatrului pe două fronturi : prin cărți și spectacole. Desprins de semnificațiile zilei, momentul teatral 1965 își pierde ceva din forța de șoc.

În teatru a deprins publicul gustul adevărului și-al libertății și ar fi nedrept să nu recunoaștem că și astăzi scena se păstrează în avangarda unei lupte care are un început dar care nu are și nu trebuie să aibă un sfîrșit. Prin piesa românească și prin piesa universală, publicul a cîștigat un spațiu al meditației de care a fost privat aproape două decenii. Ceea ce teatrul a învățat în intervalul acesta, e că dorința de a schimba lumea nu se poate întemeia decît pe cunoașterea ei. Ideile mai sus enunțate sînt extrem de simple, sînt, cum se zice, evidențe. Numai că, așa cum spunea cineva, nimic nu e mai greu de acceptat și de înțeles ca evidența.

A doua consecință a „deschiderii" către marele repertoriu românesc și universal a fost crearea unei școli românești de regie, comparabilă în realizări și în grad de originalitate cu școala de regie poloneză, care se bucură de reputație europeană. Școala aceasta de regie a impus o serie de tineri dramaturgi care, ajunși acum la maturitate, fac gloria dramaturgiei române contemporane. Ca să dau un singur exemplu : **Proștii sub clar de lună** de Teodor Mazilu, piesă de referință în repertoriul contemporan, a întîmpinat, la primii „pași" pe scenă, rezistența feluritelor comisii. Ei bine, azi **Proștii sub clar de lună** se joacă pe mai multe scene ale țării cu un succes de-a dreptul caragialesc. Mai mult : istoricul reprezentărilor dramaturgiei lui Mazilu este cuprins în perioada 1965—1982.

O schiță a evoluției literaturii dramatice nu se poate face în cîteva rînduri, nici măcar îngroșînd și simplificînd realitatea teatrului. În acest pat al lui Procust, care este bilanțul, nu pot intra nici autori, nici piese, cîți și cîte am vrea. Nu ne rămîne decît să marcăm direcțiile cu adevărat noi, autorii și piesele care au inaugurat și au consolidat viziunea nouă asupra teatrului și a dramaturgiei.

Nu întîmplător, una din piesele de mare rezonanță ale acestei perioade este **Puterea și adevărul** de Titus Popovici, lucrare imperfectă sub aspectul construcției dramatice. Prima montare a aparținut reputatului regizor Liviu Ciulei, care a știut să pună în valoare valențele politice ale textului. Reprezentația deschide șirul unor drame ale conștiinței, unor meditații asupra puterii, devenite astăzi un bun comun al dramaturgiei de actualitate, dar și de inspirație istorică. Cu această piesă, un fapt a devenit foarte clar : anume că nu există teme ale prezentului și teme ale trecutului, ci numai **teme ale prezentului**, pe care teatrul le pune în ecuație folosindu-se de observația realistă, de satiră, de parabolă și alegorie, de istorie și de mit. A trăi trecutul înseamnă a trăi prezentul.

Pe linia aceasta au mers D. R. Popescu, constructor de lumi și conflicte, autor fantast și grotesc, baroc în imaginea artistică, dar atît de clasic, în spirit elin, în problematizarea moralei, I. D. Sîrbu, Iosif Naghiu, Paul Everac, ultimul ceva mai teoretizant, incisiv, deși inegal în producții, inspirîndu-se din cele mai felurite curente și școli, dar mereu polemic cu realitatea. E o direcție fertilă, în care problemele de conștiință individuală se întrețes cu problemele conștiinței sociale. Pot fi citați aici T. Mănescu, autorul unei patetice **Politici** și M. R. Iacoban pentru piesa lui **Hardughia**. Pentru acest gen de teatru, capitale rămîn mai multe din piesele lui D. R. Popescu, **Balconul, Pasărea Shakespeare, Omul de cenușă, Mormîntul călărețului avar, Pisica în noaptea anului nou, Acești îngeri triști**. Nu pot fi omise nici **Cititorul de contor, Camera de alături** de Paul Everac. Din generația tînără pot fi citați Paul Cornel Chitic și Mircea Săndulescu, pentru cîteva din piesele lor (**Mîrîiala** ori **Păstrăvii mecanici**).

Direcția mitică este și ea fertilă, mai ales prin piesele lui Sorescu din trilogia **Setea muntelui de sare (Iona, Paracliserul, Matca)**. Dar Sorescu este ilustrativ deopotrivă pentru teatrul istoric (**Răceala** și **A treia țeapă**), pentru satiră și alegorie (**Casa evantai, Există nervi**), pentru parabolă (**Lupoaica mea**). Descins din poezie, Sorescu intră în primul rînd al dramaturgiei de azi, ca și D. R. Popescu, prozator „de profesie", ca și Mazilu, la început autor de schițe și „momente". Genurile dramaturgiei și încalcă domeniile, fără a-și pierde identitatea. Parabole sînt și piesele lui Guga (mai ales **Evul mediu întîmplător**, revelația stagiunii teatrale 1981/1982), **Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă** de Horia Lovinescu, piesă de senectute, poate cea mai bună producție a unui dramaturg consacrat în epoca realismului socialist, piesă — cea amintită — prelucrare a mitului lui Cain și Abel, ca și textul cu același titlu (**Cain și Abel**) de reputatul Sütö Andras, autor al altor cîteva memorabile poeme dramatice (**Bocet vesel pentru un fir rătăcitor de praf**) ori adaptări pentru scenă (**Floriile unui geambaș**).

Mișcarea dramaturgiei contemporane nu s-a fixat încă pe coordonate stabile. Critica mai are de luptat cu restrînsa circulație a textului dramatic. Unele piese s-au reprezentat dar nu s-au tipărit (ultimele piese de Guga, multe din piesele lui D. R. Popescu sau Tudor Popescu de exemplu), altele s-au tipărit dar nu au cunoscut nici o versiune scenică. Din această panoramă succintă nu poate lipsi comedia satirică scrisă de Aurel Baranga, autor contestat pentru puținătatea artei, dar incontestabil autor public, ca și urmașul său Tudor Popescu. Nu poate fi absent Ion Băieșu cu cele două puternice drame **Chițimia** și **Iertarea** și cu unele din comediile de mai mult sau de mai puțin succes (**În căutarea sensului pierdut, Cine sapă groapa altuia, Boul și vițeii, Gărgărița, Preșul, Alibi, Dresoarea de fantome**). Un loc cu totul aparte îi revine lui D. Solomon, autor de piese „cu filosofi" (**Socrate, Platon, Diogene și Secretul lui Arhimede**) și al cîtorva comedii între care se disting **Fata morgana** și **Între etaje**, subtile meditații asupra omului contemporan.

Teatrul istoric a marcat însemnate succese. Putem vorbi chiar de o dezeroizare a dramaturgiei, de o trecere de la lirism și narativism la construcția ironică, la meditația filosofică și istorică, la dramatism, într-un cuvînt. După Marin Sorescu și D. R. Popescu un cuvînt greu au avut de spus în renovarea dramaturgiei istorice Paul Anghel și Al. Sever, Mihnea Gheorghiu și Paul Cornel Chitic, M. R. Iacoban, Dan Tărchilă, Al. Popescu, alți autori de mai mică sau mai mare însemnătate.

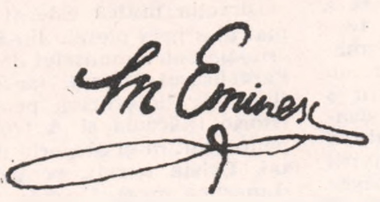
Tabloul nu este completat, ci numai sugerat în cîteva linii. Generația tînără este de abia la orizontul dramaturgiei. Vom vorbi, mai tîrziu, de Constantin Zărnescu, Dumitru Dinulescu, Gheorghe Schwartz, Matei Vișniec. Sînt glasuri care deplîng viitorul dramaturgiei, imaginînd, îndărătul generației de la '65, un „gol istoric". Nu avem a ne teme. Viitorul dramaturgiei este asigurat de scriitori cel puțin la fel de buni ca și aceia deja consacrați. Nu ne rămîne decît să luptăm pentru impunerea lor așa cum am făcut-o și pentru generația de mijloc.

Valentin CODRESCU

retrospective

personalitatea literaturii române

EMINESCU

Eternă pare a fi problema postumelor eminesciene, cu deosebire cînd se trec cu vederea nuanțele și se refuză evidența. Vom încerca să argumentăm, pentru o arie restrînsă, lipsa de temei a susținerii necondiționate a valabilității integrale a postumelor, oprindu-ne asupra unei alăturări a două texte, **Sărmanul Dionis** (antum) și **Avatarii faraonului Tlà** (postum), într-o tentativă de elucidare a încărcăturii simbolice comune.

Punctul de plecare îl reprezintă ipoteza conform căreia un text publicat de autorul însuși (deci considerat de rael ilustrativ) însumează o mai mare complexitate de raporturi interne și, în consecință, se constituie într-un mijloc de apărare mai eficace a tendințelor celor mai intime. Că o „formă“ artistică superioară realizează — cum se zice — o „defensă“ reușită este o opinie în genere acceptată, la fel și corolarul: un text neterminat ori nepublicat în mod voit ar fi prea „trădător“, îngăduindu-i cititorului o descifrare prea lesnicioasă și lipsindu-l nu numai pe el de plăcerea acestei descifrări, dar și pe autor de satisfacția inventării unor piste false și a unor capcane menite să-l atragă pe cititor într-un labirint fără ieșire.

O continuitate aproape ireproșabilă stă la baza prozei manuscrise eminesciene, fiecare ciornă integrîndu-se într-un ansamblu de o coerență desăvîrșită, pe care lipsurile îl fac și mai captivant, incitînd la ordonarea ipotetică a fragmentelor, în intenția reconstituirii problematicii din epoca studiilor de la Viena și Berlin și a celei imediat următoare. Poeziile nepublicate își au și ele locul lor, bine definit, dar nu ne propunem, aici, să le discutăm, nu doar dintr-un artificiu metodologic, dar pentru că ele aparțin altei tehnici a travestiului, cu implicații de alt ordin, ceea ce ar solicita o argumentare suplimentară.

Se poate lesne observa, pentru început, accentuata înclinare pentru fantastic, înțeles acum ca ramură a prozei de meditație. Cunoscîndu-l bine pe poet, Maiorescu își îngăduia să constate, între altele, o reflexivitate în exces, care, în comparație cu Alecsandri, se detașa cu și mai multă putere. Tînărul Eminescu era încă în căutarea propriei personalități, traversat de furtuni intense. Elementele fantastice vor fi acum o supapă eliberatoare și tocmai de aceea nu va încredința publicului decît extrem de puține pagini, din teama de a nu se lăsa surprins în ceea ce avea mai tăinuit. O reticență nu numai etică, dar și estetică îl împiedică să termine **Avatarii faraonului Tlà**, obligîndu-l să se concentreze asupra **Sărmanului Dionis**, în care obține o sublimare superioară și, totodată, o deghizare mai iscusită.

Insurgent în numele imortalității, tînărul Eminescu se dovedește înclinat spre sine mai mult decît spre lumea dinafară. Introvertirea îi convine, și se lasă în voia ei cu voluptate, tocmai pentru că îi satisface posibilitatea de a se căuta în toate ipostazele, intuind prin relativizări și aproximări ceea ce credea că îl individualizează. Metempsihoza va fi de aceea furibundă în **Avatarii...**, ca un prim moment al izbucnirilor firești ale perioadei de protest: dispariția e concepută drept eventuală, nu certă. În **Dionis**, tema rămîne, definitorie chiar, dar aprofundată, nu extinsă și declarativă. O primă apropiere, paradoxală, de idealul tanatic al anilor de maturitate s-a și produs astfel printr-unul din elementele structurii narative, care divulgă și în alt chip problematica acelor ani. Este vorba anume de ambivalența depersonalizării, vizibilă îndărătul temei metempsihozei. Tlà fuge de sine cu patimă, se ascunde fie în marchizul Angelo, fie în cerșetorul nebun, fie în blazarea „omului sinistru și rece, cu fața de bronz“; Dionis — numai în Dan. Dincolo de această limitare — elocventă prin ea însăși ca mijloc de simplificare și în același timp de încifrare — valabilă rămîne și o altă restrîngere, tot atît de grăitoare pentru perfecționarea schemei narative ca mod de închidere a eu-lui și ca paravan în fața curiozității cititorului. Pentru faraonul obsedat de sine, propria-i individualitate este considerată dintr-o dublă perspectivă, împinsă, în ambele circumstanțe, la extrem. Atracția față de sine este nu numai evidentă, dar chiar la apogeu. Cezar (**altor ego** pentru Tlà) este și Cezara, într-o confuzie paroxistică a cărei expresie nimerită o marchează „grațioasa androgină“ în peștera doctorului de Lys. Este apariția fulgurantă și necontrafăcută a violențelor necontrolate ale tenebrelor. „Femeia vampir“ (cum o numea Călinescu pe Cezara/Cezar) este o prea cunoscută înfățișare a „Mamei Teribile“, care fascinează prin sentimentele contradictorii pe care le declanșează, mai ales prin interdicția altei iubiri. Profunzimile „neconștientului“ s-au dezvăluit cu prea multă ușurință, pentru a nu provoca reacția. Eminescu va proceda în consecință, făcînd să prevaleze, la Dionis, antipodul conflictului fundamental, într-o schimbare caracteristică de umoare. Tonul este acum potolit, interesul este captivat de ambivalența paternă, cu o evidentă venerație față de tatăl idealizat și cu o atracție temătoare față de Ruben. Ceea ce pentru Tlà fusese o întrebare majoră și urmărită în detaliu, la Dionis se metamorfozează într-o reverie împăcată și relativ calmă, prevestind resemnarea lui Hyperion. Dioscurii neliniștii fascinante vor încerca, în **Dionis**, să accepte o singură dimensiune. Nereușita este vizibilă în scena prăbușirii: Dionis/Dan nu poate fi propriul lui creator. Dar propensiunea aceasta nu mai este atît de brutală, de primară chiar, precum în **Avatarii...**, ci sublimată, intelectualizată. Impulsivă și individuală în cazul lui Tlà, ea este secundă și cosmică la Dionis, păstrîndu-și însă dimensiunile catastrofice în ambele ipostaze.

Restrîngerea erupției fantasmatice se accentuează și mai departe, mergînd pînă la geografia tramei, într-o autohtonizare concludentă. **Avatarii...**, după cum se știe, îmbrățișează Egiptul și Spania, desprinse dintr-o panoplie comună fantasticului romantic. Alegerea eminesciană este schematică și consecventă unui pur indiferentism al obiectului, plasat într-o zonă a culturalului extrem de accesibilă. O dovedesc lecturile epocii și izvoarele. Nu selecția interesa (o probează automatismul ei), ci descătușarea. Iată însă că Dionis propune o altă selecție, în aceleași cadre ale culturalului, dar dezvăluind prefaceri substanțiale. Declarativismul s-a domolit, preocuparea a rămas însă aceeași. Nu influența — exterioară — a istoricismului pașoptist și mai ales post-pașoptist acționează aici, deși aportul lor nu este de neglijat întrucît a oferit criteriul selecției. Importantă rămîne apropierea lui Eminescu — vizibilă în **Dionis** — de universul familial ca o treaptă secundă după aceea din **Avatarii...** Identificarea cu etnia și idealurile ei se înfățișează ca o compensație mai înrudită cu profunzimile lumii interioare eminesciene decît exotismul livresc. Toma Nour o realizează eficient și retoric totodată, în vreme ce Dionis o adîncește. Dionis, Dan, Toma, Ieronim, Ioan sînt fețele variate ale acestei sublinieri ce ascunde angoasa liniștii eterne. Drumul eminescian către Thanatos cunoaște acest al doilea popas, înainte de a se opri definitiv în calma neprihănire a marmorei moarte.

În **Archaeus**, Eminescu preciza că orice ins, dorind să se schimbe, ține în același timp să rămînă el însuși. Valorizări ale acestei fundamentale tensiuni proprii vor transpare în **Dionis** și în **Avatarii...**, de fiecare dată însă sub un aspect mai aspru în povestirea manuscrisă și mai ingenios în cealaltă. Intră în discuție în primul rînd superioritatea intelectuală a lui Dionis și a lui Tlà, afirmată cu ostentație în ambele împrejurări. Pentru Dionis ea este totuși de ordinul orgoliului ascuns, travestită într-o asceză înșelătoare. Pentru Tlà, ea înseamnă obținerea cu orice preț a recunoașterii unanime. Nici frumusețea corporală nu este trecută cu vederea; dimpotrivă, în Ieronim ea îi va „scăpa“ lui Eminescu (într-un text antum), tot așa cum se întîmplă cu Tlà (într-un text postum). Abundente sînt de asemenea valorificările narcizice în **Avatarii...** sub chipul fastuosului: bogățiile și îmbrăcămintea faraonului sînt, în toate ipostazele, uluitoare, asupra lor se insistă în mod particular, spre deosebire de **Dionis**, unde cunosc o diminuare însemnată, care, încă o dată, travestește, cu o economie artistică superioară, aceeași tendință de a descoperi armoniile potențiale ale viorii, dar de a nu divulga decît armătura de la cheie. Pe aceeași poziție se situează și atitudinea față de rangurile sociale, ascunzînd, de această dată, teama de eșec. Eminescu era acum, să nu uităm, îndemnat stăruitor de junimiști să-și încheie studiile cu un doctorat, pentru a fi propulsat pe scara ierarhiei sociale. Extrem de violentă este preocuparea în **Iconostas și fragmentarium,** dar și în **Avatarii...**, unde punctul de plecare îl constituie un stăpîn al tuturor. În **Dionis,** este ascunsă sub haina monahală, care, la rîndu-i, îmbracă pe moștenitorul unei familii de neam. O consecință firească este și blazarea care se înstăpînește asupra lui Tlà ca rezultat al unei răniri narcizice provocată de un insucces (moartea iubitei Rodope). Aventurile în insolit își propun să substituie starea de amorțire a faraonului, ce amenință să ia proporții nebănuite. Fenomenul i se întîmplă și lui Dionis, dar se insistă mai puțin asupra lui, ceea ce-l face mai verosimil în ordinea normală, pentru că îl ascunde mai abil. Pe de altă parte, gesticulația grandilocventă a celui dintîi (vizibilă în scena oglinzii cosmice), întemeiată pe un individualism furtunos, apare, la al doilea, temperată prin ereditate și firesc. Dionis este rodul unei legături naturale, neinstituționalizate. Decepția lui este mai sobră și tocmai prin aceasta mai credibilă în rama povestirii.

În sfîrșit, Eminescu însuși, ca autor, intervine direct în comentarea faptelor. O face cu părtinire și adeziune profund deformatoare în **Avatarii..**, insistînd și oferind detalii numeroase. Explicația pletorică va fi, în **Dionis,** substanțial redusă. Supravegherea funcționează aici din plin, tocmai pentru a eluda ceea ce este capabil de demascare. Mai mult încă, se încearcă și distanțarea, iluzorie, de preocupările predomnitoare prin introducerea auto-ironiei: versurile cunoscute îndeobște sub titlul **Sărmanul Dionis** o demonstrează. „Transa“ din **Avatarii...** se va ascunde în Dionis într-un comentariu edificator, cu trimitere străvezie și îndemnînd la reveria geloasă față de descătușarea nestăvilită a manuscrisului ce nu putea fi terminat: „Îmi pare c-am trăit odată în Orient și cînd, în vremea carnavalului, mă deghizez cu vrun caftan, cred a relua adevăratele mele vesminte. Am fost întotdeauna surprins că nu pricep curent limba arabă. Trebuie s-o fi uitat“. Dioscurii n-au încetat de a se căuta, în regresiuni intensificate, dar tăinuite îndărătul cuvîntului desăvîrșit.

Dan MANUCĂ

pitoresc, specific, personalitate

Problema specificului (în esență, națională) devine cu timpul o chestiune de filosofie, consecutivă oricărei „istorii“ (literare, sociale, științifice, politice etc.). Este firesc. Este în firea lucrurilor ca, după o serie de acumulări cantitative, documentare, să intervină meditația, trierea, ierarhizarea valorilor și, de aici, extragerea și sintetizarea, ca într-o efigie, a cîtorva trăsături cu caracter de repetiție, de similitudine, de adiacență, de complementaritate, de bună vecinătate sau, dimpotrivă, de unicitate, de singularitate, de opoziție și diferențiere. Și, în cultura românească, au avut loc asemenea meditații, asemenea ierarhizări, spre conturarea unor imagini sintetice. Este nu numai normal, dar, de-acum, chiar evident procesul de definire a unor curbe spirituale, a unor permanențe a căror intersecție, întrepătrundere sau coexistență (fie ea și paralelă) configurează un specific național (în evoluția istorică, în artă, în literatură). De la Maiorescu și de la cartea lui D. Drăghicescu (**Psihologia poporului român**), la studiile lui Athanase Joja, sau la **Trilogia culturii** de Lucian Blaga, de la **Istoria sintetică** a lui Nicolae Iorga, la eseurile lui Anton Dumitriu, Edgar Papu sau Paul Anghel, și, nu în ultimul rînd, de la capitolul final al **Istoriei...** lui G. Călinescu, la cartea lui Virgil Cândea (**Rațiunea dominantă**) sau la volumul lui Constantin Ciopraga (**Personalitatea literaturii române**), s-au înregistrat, așadar, numeroase contribuții în definirea, particularizarea și analizarea specificului național. Lor li s-au alăturat nenumărați alți istorici (V. Pârvan, Gheorghe Brătianu), filosofi (Mircea Vulcănescu, Constantin Noica), critici, istorici și teoreticieni literari (Vladimir Streinu, Tudor Vianu, Zoe Dumitrescu Bușulenga), critici și istorici de artă (Petru Comarnescu, Dan Hăulică, Răzvan Theodorescu, Vasile Drăguț, Radu Florescu, Ion Frunzetti), compozitori și muzicologi, (Ștefan Niculescu, Doru Popovici, Vasile Tomescu), etnologi (Romulus Vulcănescu, Paul Petrescu etc.), pe care o istorie a conceptului de specific național nu-i poate ocoli, grație meritelor lor fundamentale fie în dezbaterea teoretică a fenomenului, fie în analizele particulare pe care le-au întreprins pe marginea unui capitol sau altul al istoriei naționale, al culturii ori artei românești. În ceea ce privește literatura, apele au fost limpezite (pe cît de efervescent, în aparență, pe atît de clar, în fond) fie și numai prin eseurile călinesciene: **Specificul național, Clasicism, romantism, baroc, Sensul clasicismului** și poate chiar mai înainte, prin al său **Curs de poezie** (din 1939): pentru că, oricît de documentat trecea criticul și esteticianul în revistă poezia de aiurea, oricît de savant descifra mecanismele poeziei universale, este clar, acum, că el avea în vedere — că-și pregătea instrumentele pentru — istoria poeziei românești (desigur, nu numai a poeziei, ci și a prozei, și a dramaturgiei, a poeziei în sens generic, platonician, adică a literaturii naționale ca fapt estetic), istorie pe care avea s-o dea peste doi ani.

Și, totuși, după atîtea cîștiguri teoretice, după evoluția însăși a literaturii române în urma acestor sinteze călinesciene, mai există voci care, dacă nu contestă direct specificul național, încearcă să-i disemineze conținutul, trimițînd la „pitoresc“, strîmbînd din nas la gîndul că s-ar cere literaturii o reîntoarcere la **fote** și **haiduci,** la **tzuica** și **mamaligutza.** Discuția începe să devină oțioasă. De ce specificul național s-ar reduce la aceste elemente „paseiste“? Și de ce ele n-ar avea acces la definirea specificului poporului român, de vreme ce au existat, de vreme ce istoria le consemnează? (Căci fota a rămas — fie și numai în muzeele populare, dar a rămas — ca o particularitate a costumului românesc; **haiducia** a fost un fenomen social-politic atestat istoric; **mamaligutza** apare și în piesa — ultramodernă? — a lui Marin Sorescu — **Răceala,** iar **tzuica** e atît de căutată de străini). Se știe că, în cultură, „modernizarea“ nu se face simplu, direct și fără consecințe, că, în artă, nu tot ceea ce este vechi a ajuns anacronic; ba, dimpotrivă, nu odată ceea ce a fost spălat de atîtea ape ale istoriei devine mai rotund, mai strălucitor, mai trainic. Vorba lui Caragiale (referitoare la vin): „E vechi domnule“! Și, la o adică, de ce să te sfiești că te-ai născut țăran? (Are cineva vreun merit că s-a născut țăran? Are cineva vreun merit că s-a născut la oraș? Cel mult, au părinții lui). Marele artist care este Fănuș Neagu nu se jena să declare că „starea“ sa „fundamentală“ este „aceea de țăran“. Se poate confunda „țărănismul“ cu „pitorescul“? După cîte știu, „pitorescul“ este o chestiune de estetică a culturii, un fel de exces, pe cînd „țărănismul“ reprezintă o categorie social-geografică. (Un cîntăreț de muzică ușoară — și am văzut un asemenea interpret — poate fi — și este adesea — mult mai pitoresc decît unul de muzică populară.) Ce poate fi „pitoresc“, să zicem, în romanele lui Ion Lăncrănjan? Că o mamă își ucide mezinul și apoi se duce și ea pe copca unui rîu? Că un țăran taie gîtul calului și, din greșeală, își omoară și soția? Că o bătrînă țărancă, neputincioasă, așteaptă pe vreun nepot să-i aducă o pîine de la oraș? Cred că problema „țărăniei“ a fost elucidată definitiv de Petru Comarnescu în cartea sa despre Brâncuși. „Țărănia — scria marele critic de artă — nu atîrnă de hainele pe care le porți, ci de atașamentul la anumite valori spirituale, de păstrarea unui anumit stil de viață. Iar acestea au fost manifestate și la București, și la Paris“.

Pentru a mă opri tot la acest critic de artă, cu studii temeinice în străinătate, cu o teză de doctorat luată în America, voi spune că el nu s-a sfiit să-i dea o replică lui Sidney Geist, cînd acesta negase orice urmă românească în arta sculptorului gorjean, făcîndu-l să concedă, ulterior (într-un interviu, pe care i l-a acordat, publicat în **Tribuna** din 16 septembrie 1964), că „unele influențe țărănești sînt pertinente“, fie și numai „pentru un număr mic de lucrări“, dar între care se număra și **Coloana fără sfîrșit.** De asemenea, după unele recenzii și cronici ale timpului care-i imputau lui Sadoveanu că în **Frații Jderi** a inventat o Renaștere românească inexistentă, un „secol de aur“, neatestînd istoric, o limbă prea livrească și, deci, artificială, Petru Comarnescu a comparat (în 1945) trilogia sadoveniană cu romanele istorice ale lui Walter Scott și nu s-a rușinat deloc în a afirma superioritatea artistică a scriitorului român, pe care l-a comparat atunci — cu Enescu, cu Luchian, ba chiar cu Leonardo da Vinci. (cf. **Stilul epopeic a d-lui M. Sadoveanu față de romanul istoric al lui Walter Scott,** în **Revista Fundațiilor** regale, XII, 8 august 1945, pp. 358—371).

Desigur, megalomania se exclude de la sine. Dar nici perpetuarea la infinit a ceea ce Adrian Marino numea (în ale sale **Caiete europene**) „complexul lui Dinicu Golescu“. Pentru că literatura română clasică — și chiar cea contemporană — dispune de valori capabile să-i înalțe acea **efigie** în timp și spațiu, acel **specific național,** recognoscibil mai de la distanță, acea **personalitate** care să o impună în concert universal. Problema este nu dacă X scrie despre țărani și Y despre intelectuali, dacă Z scoate un roman de ultimă modă și W compune poeme „tradiționaliste“, nu dacă e mai „specific“ Bacovia sau Ion Barbu, decît Pillat ori Rebreanu, ci dacă operele lor au valoarea estetică, dacă aceste opere vor lăsa urmașilor o „dulce împărechere de sunete“ care să dăinuiască peste „zădărniciile și trecătoarele lucrări ale oamenilor“. Și vor dăinui și vor purta numele nostru — cum spunea Sadoveanu în celebrul său **Discurs** de recepție la Academie — dacă vor fi sincere, calde sufletești și, bineînțeles, scrise cu har, cu geniu. De care, după cîte știm, poporul român n-a prea dus lipsă. Însăși limba română e o comoară. Păstrată cu greu, dar tenace și, tocmai de aceea, slujind credincios și cu generozitate pe cei hărăziți să o slujească. Cine crede în destinul ei, crede implicit în destinul literaturii pe care a născut-o.

Fănuș BĂILEȘTEANU

locul literaturii române în lume

Privită în ansamblu, o literatură are, desigur, o individualitate, asemenea unui organism viu, cu o conformație, un conținut și o evoluție specifică. Literatura noastră are, și ea, un curs general, o „viață" proprie, mai aridă ori mai bogată, după împrejurări, uneori monotonă, alteori imprevizibilă, spectaculoasă. George Călinescu i-a și scris — cum se spune adesea — „romanul". În tentativa sa de a-i fixa notele definitorii, Constantin Ciopraga a recurs la o noțiune-cheie de psihologie : „personalitatea", iar, mai de curînd, apelînd la un concept al psihanalizei freudiene, Mircea Martin i-a diagnosticat „complexele".

Dar ce este, în esență, această „personalitate" ? Ea este, evident, o convenție, un model artificial, un fel de „portret-robot" de laborator, în care vom regăsi, inevitabil, cîte ceva din orizonturile de gîndire, tiparele psihice, preferințele, indiosincraziile și dezideratele celor ce-l alcătuiesc. Acceptînd convenția, care sînt, în cele din urmă, însușirile distincte, inconfundabile, ale unei literaturi, judecată global, constituită, însă, dintr-un „summum" de individualități, excepții și exponenți deopotrivă ? Inventarierea, selectarea și ierarhizarea lor depășește cadrul estetic, căci intră în joc circumstanțe istorico-geografice, antropologice, psihice, social-politice, culturale... Vom distinge, mai întîi, trăsături de sinteză („mioriticul", „dorul"), ținînd de o logică internă a literaturii naționale, de „fusul orar" propriu, cu alte cuvinte, de un „autocronism", dacă ne este permis barbarismul, fără să înțelegem neapărat prin el un refugiu în cazematele „specificului", apoi, trăsături de afiliere, (curente, școli...) sau de contrast („balcanismul"), presupunînd o raportare, în mai mare măsură, la universal. Abia această ieșire în orizont general îi dă literaturii noastre o mai decisă conștiință de sine. Pentru a da un exemplu, iată, scriitorii din generația de la 1848, descoperind (sau, mai bine-zis, redescoperind) puternicul filon folloric al literaturii române, de unde traducerile în principalele limbi de circulație la timp și oportun, lucru ce nu se mai întîmplă, din păcate, în epocile următoare. Din acest punct de vedere, personalitatea literaturii apare ca un factor dinamic, militant, combativ, stimulînd energii, generînd confruntări, „concurențe", tinzînd către o afirmare plenară. Cu aceasta, ajungem, fatal, la spinoasa și mult discutata problemă a „locului" literaturii române în lume, a recunoașterii marilor ei valori, a depășirii „handicapurilor", a înfrîngerii unor orgolioase ignoranțe, a unor inerții și comodități. Desigur, rostirea fermă a adevărurilor noastre trebuie să fie însoțită de echilibru și realism, exagerările, supralicitările și prioritățile hazardate, stridențele de ton și gesticulație afectînd tocmai fondul grav al problemei. Pe de altă parte, fervoarea teoretică manifestată în ultimul timp s-ar cere dublată de finalizări de ordin practic. Aici, credem că acțiunea noastră ar urma să țintească nu atît în trecut, cît, mai ales, în prezent și în viitor. Pentru a fi mai expliciți, degeaba îi vom reproșa, bunăoară, Europei că n-a receptat, la vreme, marea savoare a operei lui Creangă ori profundul modernism eminescian, cînd noi înșine le-am descoperit relativ tîrziu. Mult mai ușor și mai eficient este însă să-i impunem, acum, pe marii noștri scriitori contemporani, un Nichita Stănescu ori un Marin Preda.

Revenind, pentru a încheia, la dominantele literaturii române, cîteva cuvinte despre tragic. Vorbind, cu un deceniu în urmă, despre „estomparea tragicului" Constantin Ciopraga descifra, totodată, în opere contemporane, semnele unui „reviriment" al acestuia, fenomen confirmat de evoluția literaturii în anii ce au urmat. Credem, însă, că sentimentul tragicului este nu numai o dimensiune a scrierilor literare mai noi, ci și una din constantele întregii noastre literaturi, din care n-au lipsit, se știe, nici conștiințele tragice, de la Miron Costin și Dimitrie Cantemir pînă la G. Bacovia și Marin Preda și nici destinele tragice (nebunia lui Eminescu, autoexilul lui Caragiale, ftizia lui Ștefan Petică, sinuciderea lui Urmuz, asasinarea lui Iorga, accidentul lui Labiș...). Sentimentul tragicului n-a lipsit nici din literatura noastră populară în care găsim o baladă ca Miorița ori un basm de profunde rezonanțe filosofice precum Tinerețe fără bătrînețe. A vorbi despre lipsa tragicului nu e nici conform cu realitatea și nici nu ne avantajează. Ca dimensiune etică și estetică, el devine o garanție a complexității, profunzimii și nobleței unei literaturi, în ultimă instanță a umanismului acesteia. Lipsa acestei dimensiuni nu e o calitate, ci o gravă deficiență, un simptom de reducție și sterilitate. Prin sentimentul tragicului, o literatură își depășește propria copilărie, intrînd în zona de grave sensuri și întrebări, de responsabilitate, de tortură, risc și dăruire a maturității ei depline.

Doru SCĂRLĂTESCU

noua istoriografie

Procesul de dedogmatizare a literaturii noastre, declanșat exploziv după 1965, a cuprins în vîrtejul său și un domeniu mai auster, în principiu refractar la schimbările prea bruște : istoriografia literară. S-a demnostrat astfel și prin intermediul acestei discipline că literatura română are în orice moment al istoriei resurse inepuizabile, că, asemenea unui arc de oțel comprimat la maximum, așteaptă doar prilejul potrivit pentru a se destinde energic. Spre deosebire însă de poezie, proză, critică și (într-o oarecare măsură) teatru care în numai cinci-șase ani, în ritmul unei adevărate frenezii creatoare, au atins un nivel de emancipare european, istoriografia nu și-a încheiat nici azi ciclul de dezvoltare, făcîndu-ne ca în prezent, în anul de grație 1983, să avem încă sub priviri imaginara (și încărcata de suspens) inscripție „va urma".

Semnalul trezirii l-a dat un foarte tînăr critic și istoric literar, Nicolae Manolescu, care, în colaborare cu profesorul său Dumitru Micu, a compus o carte de o prospețime matinală : **Literatura română azi 1944—1964**, subintitulată modest „încercare de sinteză". Era pe vremea cînd protocroniștii nu știau că sînt protocroniști și nu-l implorau pe Nicolae Manolescu să scrie despre ei, iar Nicolae Manolescu scria și despre ei, cu degajare (ce franciscanism !), astfel încît cartea a fost primită cu sentimente și a contribuit la înviorarea climatului literar. Citită azi nu mai are aproape nici o valoare, fiind prea evident marcată de călinescianism și cuprinzînd prea multe aprecieri naive, însă în momentul respectiv a însemnat ceva pentru literatura noastră.

Au urmat numeroase alte încercări de cucerire a Everestului pe care îl reprezintă, pentru fiecare critic sau istoric literar, realizarea unei istorii a literaturii române. Ovid S. Crohmălniceanu a publicat **Literatura română între cele două războaie mondiale** (studiu masiv, de o rigoare inginerească, blestemat — ca o dovadă supremă a profunzimii sale — de studenții de la fără frecvență), Alexandru Piru — **Panorama deceniului literar românesc 1940—1950, Poezia românească contemporană.** 1950—1975 și, în sfîrșit, **Istoria literaturii române de la începuturi pînă azi** (care a stîrnit multe valuri, îndeosebi prin reacția autorilor neincluși în sumar), George Ivașcu — **Istoria literaturii române, I** (șantier deschis și imediat după aceea părăsit), Constantin Ciopraga — **Literatura română între 1900—1918** (investigație minuțioasă). Dumitru Micu — **Început de secol, 1900—1916. Curente și scriitori** (altă investigație minuțioasă avînd drept obiect aceeași perioadă), Ion Rotaru — **O istorie a literaturii române** (compilație utilă, din care trebuie să mai apară numai volumul consacrat literaturii române contemporane), Academia R.S.R. — volumul trei al tratatului **Istoria literaturii române**, Eugen Simion — **Scriitori români de azi** suită de micromonografii descriptive și vaporoase, demonstrînd o familiarizare deplină cu cele mai subtile probleme ale literaturii), Mircea Iorgulescu — **Scriitori tineri contemporani** (o bogată colecție de portrete critice, realizate în linii sobre și tranșante, ca pictura lui Courbet), Emil Manu — **Eseu despre generația războiului** (lucrare impersonală, dar bazată pe o documentație solidă), Zoe Dumitrescu Bușulenga (cu concursul unui colectiv eterogen de autori) — **Istoria literaturii române — Studii** — (operă de sinteză remarcabilă prin densitate).

În perioada la care ne referim, strădania de cuprindere integrală a complexului fenomen literar se manifestă și prin redactarea de dicționare. O atenție aparte merită **Dicționarul de literatură română contemporană** al lui Marian Popa (apărut deja în două ediții) pe care comentatorii nu l-au prea aplaudat probabil pentru că aveau mîinile ocupate cu răsfoirea lui febrilă și **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900** — lucrare de o valoare excepțională, realizată de un colectiv sub egida Institutului de lingvistică, istorie literară și folclor al Universității „Al. I. Cuza" din Iași. Mai pot fi menționate : **Scriitori români** (coordonator : Mircea Zaciu), **Dicționar de literatură română** (coordonator : Dim. Păcurariu).

Ar trebui să acceptăm însă, avînd în vedere fragmentarismul gîndirii moderne, că nu tentativele de a alcătui sinteze de mare anvergură constituie principala dovadă a efervescenței creatoare, ci, dimpotrivă, apariția unor sinteze parțiale, care țin de un proces de specializare, de o tot mai exactă diviziune socială a muncii. În locul tomurilor gigantice, de un enciclopedism nebulos, specifice romanticelor momente de pionierat, sînt preferate — și de către autori, și de către critici — cărțile cu un obiect de studiu precis delimitat, în care documentația și structura exegetică, iar uneori și stilul („scriitura") ajung la o anumită finisare. Există un mare număr de lucrări situate la granița dintre primul și cel de-al doilea tip de cercetare a literaturii. Este vorba de lucrări consacrate anumitor genuri literare : George Ivașcu — **Din istoria teoriei și a criticii literare. 1812—1866**, Virgil Brădățeanu — **Comedia în dramaturgia românească** (urmată de **Viziune și univers în noua dramaturgie românească**) M. Nițescu — **Poeți contemporani**, Gheorghe Grigurcu — **Poeți români de azi** (și ulterior **Critici români de azi**), Al. Ruja — **Valori lirice actuale**, Eugen Barbu — **O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent. Poezia română contemporană**, Nicolae Manolescu — **Arca lui Noe, Eseu despre romanul românesc.**

În alte cazuri se constată o despicare a firului (a genului) în patru ajungîndu-se la subdiviziuni în cuprinsul cărora gradul de certitudine (dar și de previzibilitate) este maxim : Florin Manolescu — **Poezia criticilor**, Mihai Zamfir — **Proza poetică românească în secolul al XIX-lea**, Al. Săndulescu — **Literatura epistolară**, Marin Bucur — **Istoriografia literară românească**, G. G. Ursu — **Memoralistica în opera cronicarilor**, Vicu Mîndra — **Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816—1918)**, Ion Pop — **Poezia unei generații**, Cornelia Ștefănescu — **Momente ale romanului. Modele, continuitate, neprevăzut**, Nicolae Balotă — **De la Ion la Ioanide. Prozatori români ai secolului XX**, Constanța Trifu — **Proza umoristică de altădată**, Sergiu Pavel Dan — **Proza fantastică românească**, Dan Mănucă — **Critica literară junimistă**, Ileana Vrancea — **Confruntări în critica deceniilor IV—VII**, Dana Dumitriu — **Ambasadorii sau Despre realismul psihologic**, Florin Mihăilescu — **Semnificațiile criticii contemporane. Perspective ideologice** și **Conceptul de critică literară în România**, Ion Zamfirescu — **Drama istorică universală și națională**, Paul Cornea — **Conceptul de istorie literară în cultura românească**, Adriana Iliescu — **Proza realistă în secolul al XIX-lea**, Dan Horia Mazilu — **Cronicari munteni**, Al. Protopopescu — **Romanul psihologic românesc**, Petru Mihai Gorcea — **Structură și mit în proza românească** etc.

Pe o poziție simetrică se situează istoricii literari care se ocupă de curente, grupări, tendințe : G. C. Nicolescu — **Curentul literar de la „Contemporanul"**, Z. Ornea — **Junimismul. Contribuții la studierea curentului**, Adriana Iliescu — **Literatorul**, H. Zalis — **Romantismul românesc. Eseu despre vîrstele interioare ale curentului.** Ion Pop — **Avangardismul poetic românesc**, Z. Ornea — **Sămănătorismul**, Ovid S. Crohmălniceanu — **Literatura română și expresionismul**, D. Păcurariu — **Clasicismul românesc**, H. Zalis — **Aspecte și structuri neoromantice**, Paul Cornea — **Originile romantismului românesc**, Pompiliu Marcea — **„Convorbiri literare" și spiritul critic**, Z. Ornea — **Poporanismul**, Dim. Păcurariu — **Clasicism și romantism**, Dumitru Micu — **„Gîndirea" și gîndirismul**, Z. Ornea — **Curentul cultural de la „Contemporanul"**, Ion Rotaru — **Forme ale clasicismului în poezia românească pînă la V. Alecsandri** și așa mai departe.

Datorită recrudescenței interesului pentru valorile naționale apar în această perioadă foarte multe și foarte valoroase contribuții la cunoașterea literaturii noastre vechi. Printre cele care vor rămîne, ca lucrări de referință, în bibliografia domeniului se numără Dan Zamfirescu : **Studii și articole de literatură română veche, Neagoe Basarab și învățăturile către fiul său Teodosie. Probleme controversate, Contribuții la istoria literaturii române vechi**, P. P. Panaitescu (postum) : **Contribuții la istoria culturii românești**, I. C. Chițimia : **Probleme de bază ale literaturii române vechi**, Al. Piru : **Istoria literaturii române. Perioada veche**, G. Mihăilă : **Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi, Cultură și literatură română veche în context european**, Alexandru Duțu : **Sinteză și originalitate în cultura română**, Dan Horia Mazilu : **Cronicari munteni**, dr. Antonie Plămădeală : **Dascăli de cuget și simțire românească.**

În aceeași tendință și ca un corolar al ei se înscriu studiile în care se încearcă o definire a spiritului românesc așa cum rezultă din literatură : Constantin Ciopraga : **Personalitatea literaturii române** și Mircea Muthu : **Literatura română și spiritul sud-est european.** Ar fi fost bine dacă asemenea cărți (cărora le-am mai putea adăuga doar **G. Călinescu și „complexele" literaturii române** de Mircea Martin) ar fi apărut în număr mai mare, eventual **în locul** unor sinteze convenționale, festiviste de genul : Al. Hanță : **Ideea de patrie în literatura română**, Theodor Vârgolici ; **Ecourile literare ale cuceririi independenței naționale**, Ovidia Babu-Buznea : **Dacii în conștiința romanticilor noștri.** Dar și așa s-a deschis o discuție care ar putea cîndva atinge o tensiune spirituală comparabilă cu aceea dinaintea războiului cînd Lucian Blaga, Dan Botta, Nicolae Iorga, G. Călinescu și alți mari cărturari au descifrat în literatură cîteva dintre caracteristicile inconfundabile ale spiritului național.

Perioada de după 1965 este, în plan istoriografic, și o perioadă a monografiilor despre scriitori clasici sau contemporani. Iată o sumară listă a acestora, listă care cuprinde, între paranteze, numele monografiștilor respectivi : **Hortensia Papadat-Bengescu** (Valeriu Ciobanu, Constantin Ciopraga, Florin Mihăilescu)), **Ioan Slavici** (Pompiliu Marcea, Dim. Vatamaniuc, Magdalena Popescu), **Tudor Arghezi** (Dumitru Micu, Domițian Cesereanu, Emil Manu, Nicolae Balotă, Ilie Guțan, Alexandru George, Alexandru Bojin), **Ion Ghica** (Dim. Păcurariu), **Liviu Rebreanu** (Al. Piru, Lucian Raicu, Al. Săndulescu), **Eugen Lovinescu** (Ileana Vrancea, Eugen Simion, Florin Mihăilescu, Al. George), **Octavian Goga** (Ion Dodu Bălan), **Tudor Vianu** (Ion Biberi), Ion Heliade Rădulescu (G. Călinescu, Al. Piru), **Mihail Sadoveanu** (Constantin Ciopraga, Eugen Luca, Nicolae Manolescu, Fănuș Băileșteanu, Alexandru Paleologu, Mircea Tomuș, Zaharia Sângeorzan, Pompiliu Marcea), **C. Negruzzi** (Al. Piru), **Dimitrie Anghel** (Theodor Vârgolici, Georgeta Horodincă) **I. L. Caragiale** (B. Elvin, Valentin Silvestru, Șerban Cioculescu, Al. Călinescu I. Constantinescu), **Alexandru Macedonski** (Adrian Marino), **Garabet Ibrăileanu** (Al. Piru, Mihai Drăgan, Mihai Gheorghiu), **George Coșbuc** (D. Vatamaniuc, Petru Poantă), **Mihai Eminescu** (Ion Crețu, Augustin Z. N. Pop, Edgar Papu, Ion Dumitrescu, Eugen Todoran George Munteanu, Petru Vintilă, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Șt. Cazimir, Constantin Noica, Ioana M. Petrescu, Iosif Cheie-Pantea, Dan C. Mihăilescu), **Lucian Blaga** (Dumitru Micu, Melania Livadă, Mircea Vaida, Alexandra Indrieș, Mariana Șora, Eugen Todoran), **George Bacovia** (Mihail Petroveanu, Gheorghe Grigurcu, Dinu Flămând, Daniel Dimitriu), **G. Călinescu** (Ion Bălu, Ileana Vrancea, Mircea Martin), **Titu Maiorescu** (Nicolae Manolescu, George Ivașcu, Eugen Todoran), **Mateiu I. Caragiale** (Theodor Vârgolici, Ovidiu Cotruș, Al. George), **Ion Barbu** (Marin Mincu, Mircea Scarlat, Șerban Foarță) **Marin Preda** (Mihai Ungheanu, Ion Bălu), **Nichita Stănescu** (Ion Pop) și înșiruirea ar putea continua cu citarea a încă treizeci-patruzeci de scriitori deveniți subiect de monografii. Se poate cu ușurință constata că aproape nu există scriitor important care, în ultimele două decenii, să nu fi stat în atenția cercetătorilor. Toate aceste monografii compun un **corpus** național. de texte istoriografice , o faraonică istorie a literaturii române care mai are puține capitole lipsă. Dacă ținem seama și de faptul că specialiștii noștri în literatură s-au ocupat cu osîrdie și de studiul literaturilor străine, în lucrări pe care nu le mai menționăm pentru că deja am depășit spațiul tipografic convențional, putem ajunge la concluzia că istoriografia literară românească se află într-unul din cele mai faste momente ale ei. Așa am fi și încheiat dacă nu ne-am fi amintit, în ultima clipă, că în cursul anului 1982 a fost reeditată, în sfîrșit, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** a lui G. Călinescu — neliniștitor termen de comparație pentru toți cei care se îndeletnicesc cu istoria literaturii. Să nu-i spunem acestui termen de comparație neliniștitor, ci stimulator, îmbătîndu-ne cu speranța că și dintre noi, literații de azi, se va ridica un arhitect de forța, talentul și libertatea sufletească a lui Ioanide.

Alex. ȘTEFĂNESCU

o atitudine față de realitate

Vorbind despre personalitatea literaturii noastre, dezbatem unul din aspectele fundamentale, o realitate de primă importanță a creației artistice văzută la incidența dintre valoare și specific. Într-adevăr, aceste două cuvinte definesc cel mai succint noțiunea de personalitate a literaturii. A o aduce în discuție acum ni se pare cît se poate de nimerit, mai ales datorită faptului că importante documente de partid din ultima vreme se referă, în capitolele privitoare la creația literar-artistică, la necesitatea ca în acest domeniu să fie exprimate originalitatea de gîndire și de simțire a poporului nostru, capacitatea sa de a se integra în tezaurul de valori universale cu opere care să-i exprime în profunzime trăsăturile specifice. În Expunerea la Plenara Comitetului Central al partidului, din 1—2 iunie, anul trecut, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „Trebuie... să se bea apă numai din izvorul cu apă vie ce izvorăște din pămîntul udat de sîngele și sudoarea înaintașilor ; numai acest izvor este dătător de viață și inspirație... Creația literar-artistică din patria noastră trebuie să fie originală, patriotică și umanistă. Numai așa va răspunde cerințelor poporului și totodată va contribui la îmbogățirea culturii și artei universale. Nu imitația, nu uniformizarea, ci diversitatea, redarea specificului propriu fiecărui popor înseamnă adevărata creație literar-artistică".

Originalitatea, patriotismul și umanismul sînt trăsăturile esențiale care pun în evidență puternica, inconfundabila personalitate a culturii noastre, personalitate clădită pe o înaltă conștiință a valorilor naționale, a specificului național. Cu mai bine de o sută de ani în urmă Eminescu scria : „Nu în imitarea formelor străine consistă adevărata propășire. Luați de la străini gustul de a pili și lucra cu dalta toate scrierile voastre, luați de la ei iubirea de adevăr, lipsa de suficiență, respectul pe care ei îl au atît pentru obiectul pe care îl tratează, cît și pentru publicul căruia i se adresează. Dar o adevărată literatură trainică, care să ne placă nouă și să fie originală pentru alții, nu se poate întemeia decît pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui, pe geniul lui. Tot ce-ați produce în afară de geniul într-adevăr național... nu va avea valoare și trăinicie, nici pentru noi, nici pentru străinătate".

Afirmarea specificului național, văzut ca o componentă, ca principală trăsătură a personalității unei culturi nu este altceva decît punerea în lumină a unui mod particular de a gîndi și simți al unui popor. Această particularizare definește în fond atitudinea ființei în fața existenței, a lumii. Caracterul național al unei culturi nu rezultă dintr-o sumă de curiozități etnografice, ci are în vedere o dominantă existențială. E vorba deci de un aspect profund și nu de o recuzită, de o convenție a faptelor exterioare. G. Călinescu definește undeva impecabil specificul național. „Specificul unui poet nu stă în elementele de decorație, în costumul național, ci într-un anume mod de a simți realitățile cosmice". Acesta e în fond și specificul unei culturi : un mod de a simți și aborda realitatea, și numai acest mod individualizează cu adevărat spațiul de creație. Penetrația în universal e condiționată de această marcă individuală, de ipostaza sa artistică pregnantă.

Radu ȘERBAN

personalitatea literaturii române

omagiu

poem de închinare

C-am ridicat pe noi coordonate
şi-am dat în lume ţării nou imbold
e că avem făuritor de fapte
pe Ceauşescu, fiu de ţăran din Olt.

Stegar şi ctitor, pavăză şi scut
EL dă dimensiuni urieşeşti acestor plaiuri
mereu luptînd o ia de la-nceput
să făurească unic steag atîtor graiuri.

Că am zidit o patrie anume
pe-acest meleag sub arcul carpatin
prin tine-am învăţat s-avem un nume,
Cîrmaci de ţară — tu ne eşti destin.

Stegar şi ctitor eşti în fruntea ţării
îndemnul comunist de-a fi activ
drept jertfă-ţi laşi chiar trupul de se cere
şi nu aştepţi să ţi se dea ceva în schimb.

Erou de neam contemporan cu ţara
ai definit esenţa ei în viitor
şi ai zidit pe-aceste plaiuri primăvara
şi-un nou destin viteazului popor.

Emilian MARCU

comunist ca nimeni altul

suflet al acestei patrii
de la sînul doinei dat
hărăzit să fii în frunte
ca un şoim neînfricat

hărăzit de neam, de glie
glasul patriei purtîndu-l
întru limpede iubire
pentru el ne poartă gîndul

vis de aur peste vremi
crez de-naltă libertate
pentru pace, bunăstare —
pentru cinste şi dreptate

comunist ca nimeni altul
glasul patriei purtîndu-l
hărăzit de-a fi în frunte ;
spre tine ne poartă gîndul

cîntec de închinare

explozii de visuri în murmur prelung,
clatină cerul cu-nceput de izvoare ;
zăpada sclipind peste faptă şi gînd
    înalţă un cîntec de închinare

mare horă în plai, roiuri'nalte de rod
rotesc în ochiul curat al pămîntului
irumpe albastru cu viaţa lui clară
    peste visul nestins al adîncului

ianuarie blînd, un vis fără seamăn
şaizeci şi cinci de primăveri de lumină
în ramul patriei prind astăzi contur
venind să-ntregească tulpina străbună

Ion BORODA

ce se numeşte iaşi

Să vii la Iaşi, prietene, de vrei
Să mă cunoşti mai bine cine sînt —
Aicea eu sorb viaţă din cuvînt
Şi-aici cuvîntul se numeşte tei.

Să vii la primăvară pe la noi,
Să vezi cum teii se întorc din somn —
Aicea somnul are chip de domn
Şi stă de veghe-n ziduri vechi şi noi.

Să vii la vară, dacă poţi, din nou,
Să te pătrunzi de acel Iaşi etern —
Aicea veşniciile s-aştern
Ca flori de tei în veşnicul Copou.

La toamnă, însă, tu veni-vei iar,
Chemat mereu de-aceleaşi rădăcini —
Aicea rădăcinile-s lumini
Şi ard în noi, ca frunza de stejar.

Să vii şi iarna, dacă vrei să vezi
Atîţia fulgi cîţi n-ai văzut nicicînd —
Aicea fulgii cîntă lunecînd
Şi sînt cuvinte şi apoi zăpezi

Ci vino, dar, prietene, să-ţi laşi
Iubirile ca hărăzite ţi-s —
Aicea Iaşul mai întîi e vis
Şi-aicea visul se numeşte Iaşi.

Vasile FILIP

primăverile iaşului

S-a împlinit şi se împlineşte în anii noştri un vis de veacuri. Vechea cetate de scaun a Moldovei pe uliţele căreia au păşit domnitori şi cărturari de seamă ai neamului, cetatea vechilor şi mîndrelor monumente şi a unei tot atît de mîndre şi vechi culturi şi-a căpătat şi îşi capătă treptat strălucirea demnă de trecutul său glorios, de prezentul socialist şi de viitorul comunist.

Un vast plan de sistematizare, rod al unei munci îndelungate a fost şi este menit să asigure o îmbinare cît mai facilă posibil între trecutul istoric şi prezentul socialist. Arhitecţi, oameni de ştiinţă şi cultură din Iaşi şi-au dat şi îşi dau concursul pentru ca oraşul celor şapte coline să devină într-un timp cît mai apropiat unul dintre cele mai frumoase oraşe ale patriei noastre.

Ne bucurăm în mod firesc de imaginile prezentului şi prind contur în închipuirea noastră cele ale viitorului, dar îşi mai aminteşte oare cineva cum arăta Iaşul cu aproape patru decenii în urmă ? Mai reţine cineva în memorie imaginea oraşului acelor ani, pustiit, ruinat, peste care trecuse tăvălugul greu şi neiertător al războiului ? Cei mai în vîrstă, poate. Cei tineri nu vor şti niciodată. Şi e tare bine să se ştie că multă trudă s-a cheltuit pentru cioplirea chipului nou al Iaşului.

Astăzi, cînd avem în faţa ochilor un oraş transformat şi întinerit, simţim nevoia să ne reamintim cuvintele lui Mihail Sadoveanu, rostite în anul 1941 de la catedra Universităţii care, întoarsă din pribegie, îşi deschidea iar porţile.

Cuvintele rostite atunci de marele scriitor reflectau punctul de vedere şi năzuinţele tuturor acelora care doreau şi erau convinşi de necesitatea renaşterii Iaşului. O renaştere a spiritului, a culturii progresiste care îşi avusese sălaşul şi aici şi care nu trebuie să piară. Spunea Sadoveanu cu glasul lui cald ca o poveste :

„Iaşul tinereţii noastre va reînflori. Din grădini tihnite se vor uita la trecători, într-o primăvară nouă, trandafirii înfloriţi ai lunii mai... Îmi aduc aminte de oamenii acestei cetăţi care i-au dat caracter şi sens. Frumuseţea lui n-a fost o deşertăciune. Frumuseţea lui s-a fixat prin suflet şi inteligenţă. Nu stau la îndoială că primăverile Iaşului au fost cele mai frumoase primăveri pentru că s-au asociat cu nobleţea intelectualităţii.

Prin lumina primăverilor de altă dată au trecut Dimitrie Cantemir, Ion Neculce, Miron Costin, Spătarul Milescu. Aici s-a organizat mişcarea literară care a fixat definitiv limba scrisă... La Bărboi odihneşte cel ce a scris „Cîntarea României“. La Eternitate, Mihail Kogălniceanu. Aici au trecut Veniamin Costache..., Gheorghe Asachi. Aici s-au străduit cu hărnicie scriitorii de la Convorbiri literare, Contemporanul şi Viaţa Românească.

Aici au crescut în toată puterea lor Eminescu şi Creangă. Aici Costache Negruzzi şi Iacob Negruzzi, Nicu Gane, Anton Pann. Aici Constantin Stere, Garabet Ibrăileanu, George Topîrceanu...

A trăit aici o lungă serie de bărbaţi iubitori ai culturii şi umanităţii...“

Mihail Sadoveanu evoca în 1945 trecutul glorios al Iaşului, exprimîndu-şi totodată încrederea că această moştenire va fi preluată şi continuată, că Iaşul va întineri.

Şi a reîntinerit. Pe multiple planuri. Partidul nostru a acordat în anii construcţiei socialiste o atenţie deosebită dezvoltării armonioase a Iaşului. Oraşul colinelor albastre, bătrîn ca lumea şi tot ca ea de tînăr, ne oferă astăzi o fericită simbioză între activitatea materială şi cea spirituală.

Încrederea exprimată de Sadoveanu, atunci în 1945, cînd zorii noii societăţi abia mijeau, a avut deplin temei. Iaşul culturii a petrecut în anii socialismului noi şi frumoase primăveri. Activitatea universitară şi cea cultural-artistică au cunoscut o dezvoltare rapidă şi spectaculoasă. Treptat, cu dificultăţi la început, valoroasele şi veşnic nestinsele lumini aprinse în veacuri de înaintaşi au fost preluate din mers, cu toată hotărîrea şi purtate mai departe cu dragoste şi mîndrie ca pe nişte făclii ale înţelepciunii. S-au înfiinţat noi facultăţi, au fost puse la dispoziţia cercetării laboratoare moderne. Teatrul, Opera, Filarmonica, Studioul de radio, revistele literare şi de cultură, bibliotecile şi muzeele ne amintesc mereu că frumuseţea Iaşului, aşa cum spunea Sadoveanu, n-a fost şi nu este o deşertăciune. Dimpotrivă, putem afirma cu toată convingerea că „prin suflet şi inteligenţă“ Iaşul şi-a recîştigat vechea frumuseţe spirituală. Dar, în acelaşi timp, oraşul teilor, castanilor şi liliacului a cîştigat şi o frumuseţe nouă : frumuseţea muncii constructive.

Esenţele acestei noi frumuseţi izvorîte din dragostea şi grija partidului nostru pentru oameni şi patrie şi din voinţa celor ce muncesc sînt concretizate în albul sclipitor al bumbacului şi mătăsii, în metamorfozele ce se petrec în halele combinatelor metalurgice şi chimice. Ele se găsesc conturate în cărămizi şi marmoră, în oţel şi sticlă, în lemn, şi beton, în linii şi culori, în înălţimi cutezătoare.

Iaşul a reînflorit. S-a înnoit odată cu ţara.

Turnul Golia şi biserica Trei Ierarhi, mănăstirile Cetăţuia şi Galata, Palatul lui Cuza şi Casa Pogor, Teiul lui Eminescu, Bojdeuca lui Creangă, mărturii ale unui trecut glorios, s-au integrat armonios în peisajul modern al Iaşului. Frumuseţi vechi, cu parfum de legendă, alături de frumuseţi noi cu aer tineresc.

Prin lumina primăverilor de altă dată ale Iaşului au trecut mari oameni ai istoriei şi culturii şi s-au înălţat valoroase zidiri.

Prin lumina primăverilor de azi ale Iaşului trec cei ce muncesc cu braţele şi cu mintea, cei care în anii socialismului l-au înălţat mai trainic şi mai frumos ca oricînd.

Dumitru IGNEA

o nouă tinereţe a spiritului

Cu un an şi ceva înainte de a se stinge, compozitorul Achim Stoia mi-a acordat un interviu, unul din puţinele, pentru că-i displăcea acest fel de a te mărturisi, spovedaniile sale în faţa lumii trebuiau să fie lucrările sale, muzica. „Colonelul“, cum i se zicea în Filarmonică, pe vremea cînd era directorul acesteia, nu pentru spiritul cazon, ci pentru rigoarea sa funciară, începuse discuţia noastră într-o ţinută marţială. Treptat, treptat aceasta dispărea, omul mic de statură îşi dezvăluia intensele combustii interioare, ce-i erau proprii. Cîteva aduceri aminte, pe care eu încercam să i le declanşez, l-au prins. Una îndeosebi : lupta pentru a păstra pe firmamentul Conservatorului, al cărui rector era, numele de glorie al lui George Enescu. O altă amintire ce i-a înflăcărat simţirea e aceea despre Iaşul de după război, unde el venea de pe front pentru a ocupa o catedră la Conservator. Fusese acesta un timp de zvîrcoliri, de privaţiuni, ce-l marcase puternic şi pe Achim Stoia, dar şi unul de elanuri, de mari ambiţii. Începea nu numai reconstrucţia oraşului răvăşit de bombe, a caselor lui sfîrtecate de suflul exploziilor, dar şi refacerea vieţii spiritului, unde îndreptările nu ies dintr-o lovire de mistrie. Plecaseră atîtea minţi luminate, alţii se gîndeau cum să se ducă cît mai departe. Exista desigur ceva care nu se putea pierde niciodată, acel geniu al locului, acea mirabilă sămînţă. Dar timpul nu era tocmai prielnic şi seceta ce se abătuse peste Moldova, nu pîrjolea numai pămîntul. Dar şi atunci, prin strădania unor oameni care au rămas pe baricade, a şcolilor înalte ce-au fost întotdeauna semnul certitudinii spirituale, flacăra spiritului nu s-a stins în Iaşi, chiar dacă n-a ars la intensitatea şi înălţimea de altădată.

Vremea marilor elanuri a venit mai tîrziu, Universitatea, ca şi celelalte înalte şcoli ale Iaşului, întreţinea un climat de elevaţie spirituală, marii profesori iradiau din fosforescenţa gîndirii lor, dar Iaşul era lipsit încă de mijloacele de exprimare. O singură revistă, „Iaşul literar“, şi aceasta cu apariţie lunară, nu putea să aducă la cunoştinţa ţării noua mişcare literară, ce începuse să fie cunoscută mai mult prin viu grai. După 1965 s-a produs o revoluţie, am putea spune, în viaţa spirituală a acestei cetăţi eterne. Joncţiunea cu filonul de aur al spiritualităţii noastre se realizase deja mai demult, acum oraşului, vieţii sale culturale, i se dăruiau instrumentele necesare, elementare, aş zice. A apărut mai întîi revista săptămînală „Cronica“, apoi Editura „Junimea“, revistele studenţeşti. Cam în acelaşi timp s-a reînfiinţat Conservatorul şi curînd a ieşit din letargia în care intrase, de la un timp, Filarmonica.

Nu există domeniu al spiritualităţii Iaşului care să nu fi fost fertilizat de aceste instituţii generatoare de climat. Pentru că ceea ce-i lipsise un timp Iaşului, cu răsfrîngeri dureroase, însemnînd de fapt o ruptură de falie geologică, fusese tocmai climatul. Din acest climat, în existenţa sa glorioasă, se decantaseră atîtea lucruri de primordială însemnătate pentru această ţară. Ce-au reprezentat altceva, fiecare în epoca respectivă, „Dacia literară“, „Convorbiri literare“, „Viaţa românească“ ?

Cu dispariţia acestor mari reviste, oraşul a murit de fiecare dată cîte puţin, şi simţind primejdia pustietăţii spiritului, lipsa climatului, cărturarii au plecat rînd pe rînd la Bucureşti.

Tentaţia, fascinaţia Capitalei n-a încetat evident odată cu refacerea climatului propice actelor de mare cultură. Dar s-au creat nuclee ce asigură stabilitatea şi altitudinea vieţii culturale. Din urmă vin mereu alţii. Iată numai ce numeroasă, înzestrată şi originală, cel puţin prin cîteva nume, generaţie de poeţi avem la Iaşi. Cum altfel decît în asemenea condiţii a fost posibil ca orchestra Filarmonicii, devenită la un moment dat o orchestră de lăutari, să fie un ansamblu simfonic de nivel european.

Aceasta, nu-i aşa, spune, în fond, totul despre vigoarea vieţii spirituale a Iaşului de astăzi. Desigur nu trebuie să-i uităm pe cei care au fost şi sînt fermenţii acestei mişcări noi a spiritului. Să le aducem fără sfială lauda noastră.

Grigore ILISEI

Imagini de la vizita de lucru în municipiul şi judeţul Iaşi

a treia întemeiere

Despre Paşcani nu pot scrie decît cu emoţie şi bunăcuviinţă. Nu numai pentru că aici m-am născut, mi-am petrecut copilăria şi adolescenţa. Dar sentimentul acestui oraş exprimă poate cel mai bine soarta aşezărilor moldovene în acest secol atît de frămîntat.

Elev fiind, odată, mi-a căzut în mînă o colecţie de documente şi am aflat cu încîntare că primele urice şi hrisoave în care era vorba despre Paşcani fuseseră scrise pe la începutul secolului al XVI-lea. Apoi am citit paginile pline de farmec ale lui Mihail Sadoveanu şi el un împătimit al meleagurilor natale. Domnul Trandafir şi Ion Ursu fac şi astăzi parte din fiinţa mea. Dar anii mei de ucenicie au fost alţii decît ai Maestrului. Cînd recitesc acum, după atîţia luştri cuvintele lui Geo Bogza din „Pe urmele războiului din Moldova" mă cutremur. Cuvintele scrise în 1946 mi s-au întipărit în memorie cu litere de plumb: „Dar există în Moldova un oraş care stă cu mult ca proporţii ale distrugerii: Paşcani. E ras de pe faţa pămîntului."

Într-un asemenea oraş care, de fapt nu mai exista, mi-am petrecut anii întîii tinereţi. Dar oamenii se întorseseră la locurile lor de baştină, pentru că oamenii, cei mai mulţi, se întorc de obicei de-acolo, de unde au pornit în pribegie.

Au trecut ani lungi în care „placa turnantă a Moldovei" cum i se spune şi astăzi de către ceferişti Paşcanilor renăştea încet din ruine şi durere. Venise vremea celei de **a doua întemeieri**, modestă e drept, dar plină de farmecul generaţiei mele cu tot ce exprima ea pe atunci: entuziasm, fantezie şi speranţă.

Şi apoi, după două decenii, saltul. Spectaculoasa înălţare pe verticală a Paşcanilor.

A treia întemeiere a Paşcanilor a început cu întîia vizită de lucru a secretarului general al partidului în străvechea aşezare. Atunci, printre căsuţele modeste de paiantă şi locurile virane, în sunetul locomotivelor şi uralele de bun venit ale oamenilor, arhitecţi şi edili, tehnicieni şi ingineri chibzuiau viitorul oraşului...

Cine nu a trăit în Paşcanii acelor ani nu poate înţelege această Renaştere din ultimii cincisprezece ani, această explozie de vitalitate şi energie ce caracterizează acum meleagurile de pe malul Siretului. E dezlănţuirea de forţă şi inteligenţă, de spirit şi autodepăşire pe care oamenii acestui pămînt şi-au păstrat-o secole de-a rîndul pentru a înflori într-o iarnă miraculoasă.

...Da, nu mai regăsesc nimic din oraşul copilăriei mele! Da, nu mai regăsesc salcîmii umili de pe strada Mihai Eminescu, nu mai regăsesc cocioabele de pe strada Trei Calici, nu mai regăsesc ruinele casei în care un obuz neexplodat şi care a explodat totuşi după război a sfîrtecat braţele unui copil de seama mea.

În schimb îmi văd cu ochii ceea ce bunicul, mecanic de locomotivă, întors de pe unde a fost, visa cu ochii deschişi în serile cînd noi, copiii, ne jucam cu pistoale şi puşti dezgropate din molozurile dezastrului.

Paşcanii nostalgiilor mele nu mai există. Ele se află doar în paginile ziarelor din acea vreme, ale cărţilor scriitorilor... Poate, mai tîrziu, cineva va rescrie „Istoria pe scurt a tîrgului Paşcani" pe care Sadoveanu a lăsat-o... „neterminată".

Şi mă întorc iarăşi la spusele bunicului meu, la omul acela care visa o a treia întemeiere a Paşcanilor. Şi care a venit!

Desigur, cînd vin acum la Paşcani nu mai cunosc prea multă lume. În schimb văd femeile şi bărbaţii de la Fabrica de perdele şi de la „Integrata" văd blocurile ridicate pe locurile salcîmilor pricăjiţi, văd scările avîntate piepţiş către noul hotel, văd noile cartiere pe care se sprijină umerii oraşului.

E, în toate acestea, un miracol al fanteziei mele? Nu. Pipăi zidurile acestor construcţii, paşii calcă lin pe asfaltul străzilor ce nu erau altădată. Văd edificiile oamenilor de azi şi mă umplu de frumuseţea şi desăvîrşirea lor.

Iar toate acestea pentru că un om asemenea ctitorilor noştri de istorie a spus atunci: ACUM şi AICI!...

Corneliu STURZU

Întîmpinarea înalţilor oaspeţi, după datina străbună

să fii tînăr

Erau uimitor de tineri — păsări purpurii în zbor —
La vîrsta romantică a marilor întrebări
Şi a primelor iubiri — fluturi în crisalide...

Au ales un singur răspuns: ideea comunistă,
O singură dragoste au trăit: ţara — mamă.
Dureros de tineri, ei au schimbat aurul pur
Cu oţelul întinat al cătuşelor, gratiilor,
Cu plumbul din puşti — şerpi veninoşi cu un ochi —
Pentru marea geneză — pîine şi lumină tuturor,

Din anii puţini, mulţi au avut doar o clipă a lor —
Cea dinaintea morţii — cer fugar, iscat de fulger...
Tineri mereu prin moarte, tineri cărunţi în viaţă,
În suflet cu roşii balade şi stele în priviri,
Au ars şi ard un anotimp, doar primăvara luptei —
În dăruire, numai pămîntul le este egal.

Aripile lor au frînt meridianele durerii —
Teroarea, foamea şi războiul, hîdele ruine —
Şi suie-n zidiri, tăind noi drumuri de fier şi ape.

Să le-ascultăm visarea, în ea e tîmpla ţării,
Şi-albastrul vis al ţării e pentru noi înalt destin.
Ne freamătă sub frunţi toţi cioplitorii de stele,
Şi tinere izvoare duc iarna de vară mai aproape,
Prin sînge ne aleargă cerbii tinereţii, spre soare —
E tinereţea lor fără bătrîneţe şi nemuritoare.

cu fruntea în stele

Am sîngerat ca brazii prin veacurile-n zbucium,
Dar ne-am păstrat făptura, de frumuseţi flămînzi,
Spun cărţile bătrîne şi amintirea-bucium
De văile durerii şi marile izbînzi.

Al nostru dulce suflet, şi tainic, şi deschis,
Urcat-a dîrz cu dealul, a suspinat cu valea,
Lăsînd în urmă lacrimi, morminte, flori de vis,
Ce-i străjuie de-a pururi şi cerul nalt, şi calea.

Cuvintele-seminţe de-nţelepciune rară —
Le-am semănat cu grijă, le-am înălţat spre cer,
Născînd şi pîinea caldă a vorbelor străbune,
Şi sclipătul tăios, ca lacrima-jungher...

Prelunga transhumanţă a dorurilor noastre
Istoria doineşte în ţipăt arzător,
Precum Carpaţii mîndri, din mările albastre,
S-a zămislit lumina, supremul drept la zbor,

Precum în aripi zborul, e drumu-nscris în noi —
Ca mere-n ram să rîdă, crunt plîns-au rădăcini —
Suind din visul dacic, prin viscole şi ploi,
În flacăra dreptăţii, ce arde sus, în crini...

Am sîngerat ca brazii în văi cu doruri grele,
Spre piscul demnităţii, am spulberat ninsori,
Ca Meşteru-n baladă, suim cu fruntea-n stele,
Iubiri zidind în clipe, spre-a fi nemuritori

Valentin CARAGEA

istoria națională și problemele sale fundamentale în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu

„Aniversînd proclamarea Republicii, nu putem să nu evocăm, cu îndreptățită mîndrie, istoria eroică de secole, a poporului român, în decursul căreia a ars mereu vie flacăra luptei pentru libertate și neatîrnare, pentru scuturarea jugului exploatării și asupririi, pentru afirmarea deplină și neîngrădită a geniului său creator, pentru asigurarea progresului și civilizației patriei noastre".

NICOLAE CEAUȘESCU

O fericită coincidență istorică face ca sărbătorirea zilei de naștere a conducătorului partidului și statului nostru să aibă loc în zilele cînd aniversăm unirea din anul 1859, visul de aur al multor generații. Este un factor care explică de ce istoria, în cîteva din datele sale semnificative de ieri și de astăzi, este atît de prezentă în mintea și inima poporului român. Este o coincidență care ne înlesnește să deslușim cu claritate viguroasa linie de legătură, firul roșu ce unește etapele parcurse de națiunea noastră în lupta sa pentru dezvoltarea de sine stătătoare, pentru libertate și neatîrnare.

În perioada următoare Congresului al IX-lea al P.C.R., care a inaugurat o epocă de profunde și multilaterale transformări în toate domeniile de activitate, întîlnirile dintre secretarul general al Partidului și reprezentanții științei istorice din patria noastră au constituit un permanent stimulent pentru activitatea acestora și pentru buna desfășurare a muncii întregului front istoric, pentru punerea în valoare a bogatelor tradiții, progresiste, revoluționare ale poporului român. Rolul istoriei a fost în repetate rînduri subliniat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca parte importantă a întregii activități politice și ideologice, în vederea edificării noii orînduiri, a formării omului nou cu o înaltă conștiință patriotică, revoluționară. **„De ce acordăm noi o așa de mare atenție tradițiilor luptei patriotice și revoluționare?** – menționa cu mulți ani înainte secretarul general al partidului. **Noi, comuniștii, considerăm că este o datorie de onoare de a studia, cunoaște și cinsti cum se cuvine pe cei ce și-au dat viața pentru libertatea națională și socială a poporului român. Oare cum ar fi posibil ca un partid care își propune să conducă poporul pe calea făuririi unei orînduiri mai drepte, a orînduirii socialiste, să nu cunoască trecutul său de luptă? Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie? Nu ar fi ca un copil care nu și-ar cunoaște părinții și se simte străin în lume? Fără îndoială că așa ar fi... Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru".**

Pornind de la aceste importante aprecieri, în viziunea tovarășului Nicolae Ceaușescu, știința istoriei, reliefînd legătura dintre trecut, prezent și viitor, departe de a constitui o investigare cu caracter strict documentar a trecutului, este în bună măsură – așa cum viața o demonstrează – și o știință a prezentului.

Faptele demonstrează că pe pămîntul de azi al României s-au succedat în decursul vremurilor toate orînduirile sociale cunoscute în evoluția umanității, istoria poporului român este istoria dezvoltării forțelor de producție, a relațiilor de producție și sociale, a luptelor de eliberare socială și națională, împotriva cotropirii și dominației străine, pentru libertate și independență.

Cel ce cunoaște cu adevărat istoria poporului nostru, aspirațiile sale, psihologia sa, cel ce nu ignorează realitatea etnică a teritoriului carpato-danubian, locuit de populația românească compactă, va înțelege și va recunoaște anumite permanențe ce străbat veacurile, ca un fir roșu, condiționîndu-se și interpătrunzîndu-se neîncetat, împlinindu-se fără contenire pînă la maturizarea lor deplină: unitatea limbii și comunitatea culturii, interdependența economică a celor trei provincii istorice românești – Muntenia, Moldova și Transilvania – premiza comunității lor economice, profilul spiritual asemănător pînă la identitate al tuturor romurilor poporului român.

Gîndirea istorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, profund revoluționară și pornind de la realitățile și adevărurile incontestabile ale istoriei noastre naționale, se pătrunde în întreaga sa substanță de principiul interpretării și evaluării societății românești în ansamblul său, în care se înglobează toate forțele sociale și politice. Este neîndoielnic că în diversele momente ale istoriei noastre a precumpănit manifestarea în luptă a obiectivelor sociale, în altele, pe întîiul plan s-au manifestat obiectivele naționale, dat totdeauna un ideal l-a angrenat nemijlocit pe celălalt. Țelurile sociale situează pe un teren de profundă necesitate și îndreptățire istorică lupta în domeniul național, iar obiectivele naționale se înscriu ca o cerință obiectivă a împlinirii țelurilor sociale, într-o corelare indestructibilă și într-o determinare strictă. Fără cadrul național propriu, fără libertate națională, realizarea obiectivelor economico-sociale nu poate avea șanse de victorie.

Această idee fundamentală exprimată în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu pune la dispoziția istoricilor calea înțelegerii profunde, la adevăratele dimensiuni, a marilor momente ale luptei revoluționare ale poporului român – de la răscoalele țărănești din evul mediu, revoluțiile de la 1821 și 1848, Unirea de la 1859 și făurirea statului național român modern, cucerirea independenței de stat depline a României, în 1877 și pînă la insurecția victorioasă din August 1944 – oferă posibilitatea unei depline cunoașteri a măreției idealurilor sociale și naționale ale poporului nostru.

În studierea istoriei, recomandă tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să ne călăuzim de concepția științifică a partidului **„punînd în lumină adevărul obiectiv, rolul maselor, al popoarelor, combătînd tot ceea ce a fost negativ în trecut, politica de dominație a altor popoare și de învrăjbire națională dusă de clasele asupritoare. Istoria trebuie să pună, de asemenea, în evidență lupta comuniștilor pentru eliberare socială. Să facem totul ca istoria să devină o puternică armă a prieteniei și solidarității între popoare, în lupta pentru socialism, pentru colaborare și pace internațională".**

Din numeroasele exemple pe care le-am putea cita cu privire la modul profund științific în care tovarășul Nicolae Ceaușescu aplică aceste idei fundamentale pentru analiza fenomenului istoric, să ne oprim la unul singur și anume cel referitor la revoluția română de la 1848 în viziunea sa creatoare.

Cutezanța gîndirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, spiritul său novator în pătrunderea celor mai complexe probleme, plecînd de la legitățile generale, aplicate la specificul concret al României, se evidențiază cu pregnanță în analiza cauzelor care au dus la declanșarea revoluției române de la 1848; aceste cauze porneau de la realitățile și necesitățile obiective ale dezvoltării societății noastre, caracterizate de necesitatea înlăturării orînduielilor feudale și dominației străine, din legăturile social-economice ale celor trei provincii românești, proprii de fapt unei singure entități. Înfățișînd marile frămîntări și mișcări revoluționare, care cuprinseseră aproape întreaga Europă, tovarășul Nicolae Ceaușescu definește revoluția română de la 1848 ca o expresie e solului românesc, care a fost pregătită de o întreagă istorie.

Cu deosebită forță este reflectat în scrierile tovarășului Nicolae Ceaușescu caracterul unitar al revoluției române de la 1848. Documentele programatice adoptate la București, Iași, Blaj, Islaz, Lugoj, opere colective ale revoluționarilor români, pun în lumină că țările române aveau aceleași năzuințe, aceleași aspirații liberatoare, în cadrul cărora țelul primordial era făurirea unui stat unitar, independent și democratic.

„Plămădit în condiții asemănătoare – subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu – **desfășurîndu-se în aceeași perioadă, proclamînd țeluri comune, revoluția de la 1848 a avut un caracter unitar în toate cele trei țări românești. Faptul că pe steagul revoluționar din toate aceste trei provincii erau scrise aceleași idealuri supreme ilustrează comunitatea de interese și aspirații ce-i unea pe fiii aceluiași popor, în pofida hotarelor despărțitoare, artificiale și vremelnice".**

Este un titlu de mare merit pentru partidul nostru, pentru secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, că a considerat și consideră constant știința istorică drept un sector important al muncii politico-ideologice și cultural-educative, al luptei generale pentru socialism și comunism. Conform acestei înalte prețuiri, Partidul Comunist Român, secretarul său general, stimulează activitatea istoricilor și dă indicații sistematice pentru orientarea ideologică a cercetării și predării istoriei, a tuturor celor care activează pe acest tărîm, fapt dovedit de documentele Congreselor, Conferințelor naționale și plenarelor partidului, de expunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Trasînd sarcinile de bază care stau în fața istoriografiei noastre actuale, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza: **„Este necesar să acordăm mai multă atenție legării istoriei de problemele fundamentale ale dezvoltării poporului român, de marile lupte sociale pe care le-a dus pentru împlinirea idealurilor sale de progres, dreptate socială și libertate națională, reliefării puternice a rolului forțelor înaintate în dezvoltarea istorică, a legităților generale care guvernează societatea. Consider necesar să se acorde o mai mare atenție aprofundării perioadei moderne a dezvoltării țării noastre și îndeosebi istoriei contemporane a României".** Pe aceeași linie de concentrare a eforturilor istoricilor noștri spre problemele vitale ale istoriei naționale și tratarea lor în legătură directă cu evenimentele majore ale istoriei universale, tovarășul Nicolae Ceaușescu menționa: **„Cercetarea istorică este chemată să contribuie la cunoașterea aprofundată de către întregul nostru popor a luptelor desfășurate de clasa muncitoare, de forțele progresiste din întreaga lume împotriva politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, a amplorii mișcării de eliberare națională, a hotărîrii popoarelor de a-și decide singure destinele, fără nici un amestec din afară, de a instaura în lume relații noi de deplină egalitate în drepturi, de respect al independenței și suveranității naționale, relații care să permită lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale. În acest spirit trebuiesc studiate și problemele internaționale ale lumii contemporane, marile mutații și transformări ce se produc în raportul de forțe mondiale... Cercetătorii noștri trebuie să dovedească în întreaga lor activitate un înalt spirit revoluționar, combativ, militînd cu toată energia și forța împotriva curentelor reacționare, a tendințelor de falsificare și denaturare a adevărului istoric, promovînd cu fermitate principiul științific, al respectării adevărului obiectiv al vieții, al istoriei".**

Cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, adoptînd Programul de făurire a societății socialiste multilateral-dezvoltate și înaintare a României spre comunism și prefațînd acest strălucit document cu ampla analiză a istoriei noastre naționale, ne-a dat din nou măsura înaltă în care este apreciată istoria de partidul nostru. Aceasta, în timp ce în alte țări ale lumii se manifestă de mai mulți ani îndoieli cu privire la rolul istoriei și, în mod practic, se produc diminuări ale ponderii ei în ansamblul planurilor de învățămînt. În acest context trebuie înțeleasă și rezoluția adoptată la cel de-al XIII-lea Congres al științelor istorice, rezoluție care adresa un apel guvernelor din toate țările spre a păstra în programele de învățămînt locul care se cuvine istoriei.

Cerințele tot mai mari ale vremurilor pe care le trăim, apariția unor probleme noi, practica socială deosebit de bogată a contemporaneității și de o dinamică fără precedent, impune istoricului sarcini multiple și pline de răspundere.

Pornind de la aceste ultime considerente, nu putem să nu relevăm importanța deosebită pe care a avut-o desfășurarea, în țara noastră, în august 1980, a celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice. Acest eveniment major al științei istorice mondiale a demonstrat convingător prestigiul de care se bucură România socialistă în lumea contemporană precum și autoritatea la care a ajuns istoriografia românească de azi.

Indicațiile date de secretarul general al partidului și rodnicele discuții care au avut loc cu cercetătorii au dovedit poziția principială a președintelui țării în marile probleme ale lumii contemporane precum și adeziunea totală a reprezentanților științei istorice românești la îndrumările primite. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a cerut istoricilor români o poziție constructivă în clarificarea unor probleme controversate, intervențiile lor trebuind să ducă **„nu la ascuțirea divergențelor și contradicțiilor, ci la găsirea a ceea ce a fost și este comun, la sublinierea învățămintelor pe care trebuie să le tragem pentru prezent și viitor".** Cu prilejul celui de-al XV-lea Congres de științe istorice, delegația română a fost într-un acord deplin cu politica generală a națiunii noastre socialiste. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat: **„Avem obligația să ducem o asemenea politică, inclusiv în domeniul istoriei, încît să contribuie la crearea unui viitor al prieteniei și frăției tuturor popoarelor. În judecarea faptelor și evenimentelor istorice să ținem seama de ceea ce trebuie să realizăm, de opțiunea noastră spre o politică generală de prietenie, de colaborare între popoare. Numai așa istoria va servi adevăratelor scopuri ale științei și, totodată, năzuințelor noastre socialiste, politicii de dezvoltare a României, a poporului nostru, asigurîndu-i un loc demn, egal, în cadrul națiunilor socialiste, al tuturor națiunilor lumii".**

Această întîlnire, moment de seamă în procesul de dezvoltare a istoriografiei românești, a demonstrat din nou ideile constructive și interesul arătat de președintele țării științei istorice din țara noastră.

Profundul ecou și dincolo de hotarele țării pe care l-a avut întîlnirea oamenilor de știință din domeniul istoriei cu tovarășul Nicolae Ceaușescu a constituit un fericit prilej de a se evidenția poziția principială și dorința de pace a conducătorului României socialiste. Succesul pe care l-a înregistrat desfășurarea Congresului din Capitala patriei noastre, care a devenit între 10 și 17 august 1980 centrul mondial al științei istoriei, s-a datorat atît condițiilor ce au fost asigurate cît și vibrantului mesaj adresat participanților de către președintele Nicolae Ceaușescu.

Analiza istorică evidențiază adevărul că Partidul Comunist Român, continuator al celor mai luminoase tradiții revoluționare de luptă a maselor, a făcut din împlinirea aspirațiilor fundamentale de dreptate socială și națională ale poporului suprema rațiune a existenței sale. Revine tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, meritul de a fi elaborat o concepție unitară, închegată, armonioasă cu privire la istoria noastră națională, la locul și rolul partidului în lupta revoluționară pentru victoria socialismului în România.

La a 60-a aniversare a creării Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus din nou un vibrant omagiu făuritorilor istoriei noastre, menționînd: **„Partidul Comunist Român își trage seva și vitalitatea din glorioasa istorie de milenii a poporului nostru, din toate evenimentele și luptele desfășurate de-a lungul vremurilor; el își afirmă hotărîrea de a asigura, în noile condiții istorice, dezvoltarea continuă pe o nouă treaptă a civilizației și vieții întregului nostru popor, de a-i făuri un viitor demn și liber, viitorul comunist. Să aducem un omagiu tuturor acelor revoluționari care au acționat și îndeplinit cu cinste însărcinările date de partid, asigurînd dezvoltarea României pe calea socialismului".**

Orientîndu-se după metodologia materialismului istoric și dialectic în tratarea fenomenelor sociale și economice, politice și culturale, istoricii din țara noastră sînt chemați să prezinte într-o unitate dialectică legitățile care stau la baza fenomenelor ce s-au petrecut de-a lungul mileniilor în spațiul carpato-danubiano-pontic. Glorioasa istorie a poporului nostru ni se va înfățișa astfel firesc ca o unitate indestructibilă.

La Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1–2 iunie 1982, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a subliniat că istoria mișcării muncitorești revoluționare, a partidului politic al clasei muncitoare, a Partidului Comunist Român, va trebui să fie tratată ca parte integrantă a istoriei naționale. **„Trebuie să înțelegem că partidul nostru nu este în afara națiunii și poporului, că națiunea noastră are o singură istorie, că partidul nostru s-a născut în luptele sociale, în cadrul istoriei poporului; istoria sa este istoria națiunii noastre și deci istoria națiunii este singura istorie care trebuie să oglindească întreaga dezvoltare a poporului nostru".** Numai într-o asemenea concepție profund științifică, indicată în mod creator de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cercetarea istorică dobîndește un rol major în prezentarea veridică a fenomenelor și faptelor dintr-un trecut mai îndepărtat sau mai apropiat. O astfel de tratare a principalelor momente și fapte ale istoriei noastre va crea poporului român posibilitatea de a se regăsi cu adevărat atît în momentele grele de luptă acerbă cu cotropitorii și cu feluritele greutăți care au apărut în dezvoltarea sa milenară, cît și în epocile de mărire, de strălucite victorii, ceea ce va contribui substanțial la educația patriotică, revoluționară a tinerei generații, a maselor largi populare.

Conferința Națională a partidului din 16–18 decembrie 1982, eveniment istoric în viața poporului nostru, a prilejuit o nouă și puternică mobilizare a tuturor forțelor creatoare ale națiunii noastre. În vastul program elaborat de Raportul prezentat Conferinței de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, istoria constituie o pîrghie dintre cele mai importante a întregii activități ideologice, a muncii de formare, educare și dezvoltare a personalității omului societății noastre, a conștiinței socialiste. Ampla dezbatere a importantului document programatic de către toți oamenii muncii, în care s-au înscris și toți acei care activează în domeniul istoriei, a pus în centrul preocupărilor aplicarea în viață a gîndirii revoluționare a secretarului general al partidului, cu privire la rolul și locul istoriei în etapa actuală, a cercetării și scrierii istoriei poporului român.

Documentele Conferinței Naționale adoptate în preajma aniversării a 35 de ani de la proclamarea Republicii, au reflectat contribuția fundamentală și rolul determinant al tovarășului Nicolae Ceaușescu în elaborarea și înfăptuirea politicii partidului și statului, în soluționarea problemelor majore ale dezvoltării economico-sociale a țării, în stimularea energiilor și forțelor creatoare ale națiunii noastre socialiste.

Prin întreaga gîndire științifică revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, prin indicațiile teoretice și metodologice de excepțională însemnătate, prin înaltul exemplu pe care îl oferă în prospectarea istoriei și în descifrarea experienței și mesajului acesteia, istoriografia noastră beneficiază de un teren sigur pentru a aborda în modul cel mai fructuos obiectivele care îi stau în față, pentru a-și materializa eforturile în lucrări de amplă sinteză și monumentalitate, demne de epoca pe care o parcurgem.

L. EȘANU

relief

urme pe zăpadă

literatura și libertatea

Se știe că literatura nu s-a dezvoltat niciodată firesc decît într-un climat care a permis expunerea liberă a opiniilor, că dogmele și tabu-urile ori de cîte ori au apărut pe cerul său, i-au adus imense prejudicii, falsificînd-o, îndepărtînd-o de la adevăratele ei rosturi printre oameni, că, în sfîrșit, presiunea, oriunde a stăpînit, a vestejit inteligența, talentul. Dar tot o evidență este că libertatea înțeleasă ca o desprindere de aspirațiile poporului, de ceea ce înseamnă, cu un cuvînt, sufletul lui, a dus la aceeași degradare a literaturii. Pentru dezvoltarea unei mari literaturi libertatea este hotărîtoare ca și talentele care susțin acea literatură. Fericita intîlnire a talentului cu libertatea a dat întotdeauna marile cărți ale unui neam, ale întregii lumi, cărți care și-au cîștigat nemurire pentru că autorii lor au avut libertatea să spună semenilor lor tot ce-au avut de spus, ce-au simțit, ce-au văzut în viața acestora, identificîndu-și propriile frămîntări cu frămîntările poporului respectiv. În ultimă instanță — și istoria tuturor literaturilor ne confirmă — apariția sau absența unor asemenea cărți atesta gradul de libertate de care s-a bucurat literatura într-o țară, într-un anumit timp.

Privită prin această prismă, literatura română, cea de astăzi, încorporează în ea, în toate modalitățile de exprimare, valori incontestabile, care încă de pe acum se află sub semnul perenității. Zeci de romane, de volume de poezie și critică literară, din ultimele două decenii, pot sta alături de cărțile cele mai valoroase din lume, apărute în aceeași perioadă de timp. Afirmînd aceasta, nu supralicităm nimic, ci evidențiem o realitate palpabilă ; realitate în fața căreia opiniile venite de aiurea — fie din rea-credință, fie dintr-un scepticism bolnăvicios — ce încearcă să nege sau să diminueze valoarea literaturii noastre, își trădează întreaga lor absurditate.

Știm — și nu uităm — că într-un trecut nu prea îndepărtat literatura, întreaga noastră cultură a avut de suferit. Toate acele dogme și prejudecăți, toate neadevărurile prezentate drept adevăruri, care au adus atîtea prejudicii culturii noastre, au fost dezvăluite și înlăturate de cînd în fruntea partidului și la conducerea țării a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu. Congresul al IX-lea — pe măsură ce ne îndepărtăm în timp de el — ne apare tot mai mult ca un moment de răscruce pentru soarta întregii țări. De la acest moment istoric, spiritualitatea românească, asemenea unui puternic și etern fluviu, a reintrat în albia sa firească.

De atunci, de aproape două decenii, putem vorbi de o adevărată explozie de literatură, care a fost posibilă datorită atît creării unei puternice baze materiale — concretizată prin revistele și editurile răspîndite pe tot cuprinsul țării. Rezultatul ? Sînt cărțile, numeroasele cărți dezvăluitoare de adevăruri, paginile în care demonstrează dialectica firească, aceea a relevării adevărurilor nu numai prin afirmații, ci și prin negații. Este suficient să amintim doar romanele lui Marin Preda sau volumele de poezie ale lui Adrian Păunescu, pentru a pune în lumină faptul că libertatea scriitorului din această țară nu este o vorbă goală. Astăzi nimeni nu ne mai învață cum și despre ce să scriem, nu mai există teme tabu, teritorii în care investigațiile scriitorului nu pot pătrunde. Literatura prezentului României socialiste și-a căpătat un real prestigiu față de cititorii ei și, am putea spune că, într-un timp relativ scurt, și-a format cititorii în spiritul unei exigențe la care aspiră orice literatură. Prestigiul și prețuirea de care se bucură acum scriitorul din țara noastră sînt dovedite și de faptul — care nu se petrece în prea multe țări — că lucrările sale se epuizează din librării în cîteva zile sau chiar în cîteva ore de la apariție. Această sete de literatură, de literatură bună, este întreținută continuu de scriitorii din toate generațiile. Chiar creșterea numerică a scriitorilor este un indiciu nu numai al democrației din viața noastră literară, dar și al libertății de exprimare. Practic, în România de astăzi, orice talent adevărat se poate manifesta pe măsura forței sale.

În fața acestei realități, absurditatea acelor opinii venite de aiurea, cu sfaturi despre ce-ar trebui noi să scriem sau cum să ne iubim patria, apare și mai evidentă. Nimeni nu cunoaște mai bine ca noi, cei ce trăim și scriem astăzi în România, care este viața poporului, care sînt frămîntările și aspirațiile lui. Pentru că noi înșine trăim această viață, aceste frămîntări și aspirații.

Succesele literaturii de astăzi, ale slujitorilor ei întru creșterea limbii românești și-a patriei cinstire, au fost posibile datorită acelei întoarceri la specificul spiritualității poporului, la tradițiile sale, marcată de Congresul al IX-lea, de alegerea în funcția supremă a partidului și statului nostru a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Cu prilejul întîlnirilor sale cu scriitorii sau în alte împrejurări, îndemnurile pe care conducătorul partidului și statului nostru ni le-a adresat, nouă, scriitorilor, au fost întotdeauna cele firești, izvorîte din însăși esența literaturii, din rosturile ei printre oameni : acelea de a sluji exemplar poporul, patria în care ne-am născut, de a contribui prin scrisul nostru la împlinirile de mai bine ale unui neam atît de înzestrat în frumusețe și omenie.

Iată de ce acum, la ziua de naștere a conducătorului iubit, a patriotului înflăcărat, a comunistului de omenie, scriitorii, urîndu-i din suflet Mulți ani !, privesc încrezători viitorul patriei și cu bucurie împlinirile ei, printre care se află și cărțile lor. Cărți ce încă de pe acum și-au cîștigat dreptul de perenitate, cărți ce sînt dovadă a libertății în care s-au născut.

Corneliu ȘTEFANACHE

inscripții

si vis pacem, para pacem

În orice domeniu al dreptului internațional în care se caută soluții salutare în problemele majore ale speței umane (aplanarea diferendelor prin mijloace pașnice, prohibirea amenințării cu forța sau a utilizării forței în relațiile interstatale, utilizarea rațională a resurselor, restabilirea echilibrelor naturale ale biosferei, explozia demografică, malnutriția și alimentația normală, explorarea și exploatarea mărilor și oceanelor, poluarea chimică, sonoră etc. a atmosferei) statele suverane — participante la masa rotundă a conferințelor sau la activitatea diferitelor organisme și organe internaționale — trebuie să-și confrunte interesele, concepțiile și aspirațiile lor numai în lumina principiilor transpuse în Carta O.N.U.

Așadar, dreptul internațional, implicînd un sistem de norme juridice permisive, obligatorii sau imperative (jus cogens), se prezintă în esența lui ca una din formele cu caracter juridic a activităților convergente statale pentru instaurarea definitivă a păcii, bunul suprem al omenirii. Normele lui trebuie să fie certe (ubi jus incertum, ibi jus nullum) și trebuie înrădăcinate în viața de toate zilele.

Legislatorul unui stat reglementează anumite acțiuni, anumite conduite umane, alias anumite relații sociale interindividuale în conformitate cu un model general de comportare necesară ordinei publice interne. Constrîngerea, de orice natură ar fi ea, presiunea opiniei publice, oprobriul determină în mod pregnant canalizarea acțiunii, conduitei umane, în lumina necesității respectării, în mod conștient, a normei legislative.

Normele dreptului intern trebuie să reflecte realități juridice și nu simple ipoteze, asigurînd traducerea în viață a principiilor fundamentale ale dreptului internațional, ca o consecință firească a unității puterii de la care emană acte ce conferă atît tratatului cît și normei interne valoare obligatorie.

Locuțiunea contemporană „Dacă vrei pace, pregătește pacea“ nu poate fi înțeleasă în plenitudinea finalității sale decît analizînd profund aspectele psihosociale și socio-politice ale activității general-umane. Homo sapiens, dublat de homo faber, trebuie să se regăsească în homo humanus atît în relațiile interindividuale cît și în relațiile inter gentes. Homo mathematicus, homo economicus etc. nu pot însemna decît denumiri ale unor activități umane speciale, delimitate teoretic, dar contopite practic în activitatea plenitudinară a aceluiași complex homo humanus, care înțelege în adevărata ei dimensiune valoarea axiologică — pacea.

Prezența activă a țării noastre în lumea contemporană se caracterizează prin înaltă principialitate și dinamism, prin spirit de inițiativă și simț al noului, prin respectarea tradiției și o reală percepție a valorilor perene.

În epoca armelor nucleare care amenință civilizația lumii și însăși existența omenirii, dincolo de revoluția tehnologică, „rămîne (cum subliniază I. Biberi) revoluția etică, a recunoașterii valorii persoanei umane, postulată din antichitate... avîndu-și în prezent o formă de manifestare în conștiința publică ce se afirmă, prin condamnarea actelor antiumane și anticulturale ce se petrec încă în lume“.

În cadrul acestei revoluții, odată cu dezarmarea generală și totală, „si vis pacem, para pacem“ figurează de pe acum ca un îndemn de proporții planetare.

Poporul nostru, eroic în lupte, pașnic și demn în muncă, este dornic și excelent pregătit să lupte pentru pace, prin propuneri elogios apreciate de toate țările lumii, prin realizări remarcabile și hotărîrea fermă de a-și apăra independența și suveranitatea națională.

Cetatea Sutrium a căzut și a fost recucerită în aceeași zi de romanii conduși de Camillus. De aici, expresia Ire Sutrium care semnifică o acțiune eficace de o extremă rapiditate.

Pacea trebuie recucerită în aceeași clipă în care începe să se clatine. „Pacea, această mare necunoscută“ (Alva Myrdal) va deveni necesară ca aerul pe care-l respirăm, cunoscîndu-i-se tot mai mult și de către tot mai mulți supremele ei binefaceri.

Nicolae ȚAȚOMIR

sensuri contemporane

Nu mă pricep la tehnică și nu știu să apreciez performanțele unei mașini, ale unui utilaj, în afară poate de isprăvile roboților pe care nu i-am văzut, e drept, decît pe ecran și în care investesc și un sens ludic. Am fost în ultima vreme, de mai multe ori, la Combinatul de Utilaj Greu din Iași, cum se știe — un mare obiectiv al acestui cincinal. Am văzut giganticele prese, infernalele cuptoare, complexele agregate și utilaje de o tehnicitate atît de înaltă și de fină încît par a fi fost înzestrate — cum observa un poet al locului, pentru că și la C.U.G., poezia este la ea acasă — cu gîndire, cu rațiune. Dar cel mai fascinant spectacol, cu excepția celui uman desigur, îl constituie pentru mine, aici, la poalele dealului străjuit de străvechea Cetățuie, înfățișarea exterioară a combinatului întins pe kilometri. Privit de sus, de lîngă zidurile Cetățuiei — care pare o navă ce a străbătut victorioasă mările și furtunile istoriei —, peisajul îți oferă un cu totul inedit joc de forme și nuanțe coloristice pe care metalul și sticla le capătă în diferite momente ale zilei, în atingere cu lumina soarelui și cu umbrele cerului. Și totuși geometria acestei impresionante, originale construcții industriale își dezvăluie adevăratele dimensiuni monumentale, inclusiv cele ce țin de artă, abia cînd o privești din interior, cînd îi străbați arterele de circulație. Gîndire riguroasă însoțită de inspirația proprie artistului. La C.U.G. descoperi o astfel de „coexistență“ în fiecare construcție, în fiecare structură, în cromatica selenară a imenselor hale și în jocul subtil, grațios al volumelor. O estetică a funcționalității care trimite la sculptură, la pictură și chiar la o anumită muzică din a doua jumătate a acestui veac. Această imagine a unuia dintre cele mai noi și mai impresionante tablouri industriale ale patriei, ilustrînd o spiritualitate ce se află într-o strînsă interdependență cu spiritualitatea inconfundabilă a Iașului, îmi evocă acum noțiunea de cultură, conceptul modern, larg de cultură socialistă, la care s-a referit adeseori secretarul general al partidului.

S-ar putea afirma că sensul și, totodată, dezideratul devenirii societății noastre pot fi definite pe scurt, în spiritul documentelor partidului nostru, cu un singur cuvînt : **calitate**. Or, cultura, în tărîmul ei, arta și literatura, tocmai din acest punct de vedere sînt de o importanță fundamentală și nu altfel trebuie, cred, înțeles și rolul lor de forțe de producție. Societatea socialistă multilateral dezvoltată, ca obiectiv strategic, presupune — se știe — o evoluție, o creștere armonioasă. În consecință, nici un domeniu nu poate fi considerat mai puțin important. În acest context, literatura ne apare ca o necesitate a progresului general și continuu. Ca și agricultura, chimia, electronica, fizica atomică etc. Una din tezele formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în 1982 — anul plenarei Comitetului Central al Partidului din 1—2 iunie și al Conferinței Naționale — se referă tocmai la dialectica unei asemenea viziuni integratoare.

Literatura — ca dealtfel și celelalte arte — nu e un simplu divertisment, o creație a spiritului ca să zic așa facultativă, ce poate lipsi. Și cu atît mai puțin inutilă. În calitate de comuniști români, care punem atîta preț pe conștiința omului acestei țări, pe rolul ei activ, în parcurgerea unui drum dificil, mereu ascendent, nu putem admite nici un fel de reacție minimalizatoare față de artă și literatură. Ce nevoie avem noi acum de poezie — cînd sînt atîtea probleme de rezolvat ? Adevărul e că avem nevoie de poezie, de literatură, tocmai pentru că avem multe probleme de rezolvat, pentru că avem de construit o nouă și trainică civilizație. O confirmă înaintea criticului, înaintea scriitorului, Măria Sa Cititorul român. Dacă în plan economic depunem acum eforturi să atingem nivelul țărilor cu stadiu mediu de dezvoltare, din punctul de vedere al accesului, dar, mai ales, al interesului pentru cultură, pentru carte, al disponibilităților pentru lectură și al rafinamentului și puterii de receptare ale celor cărora le este adresată cartea de literatură, sîntem astăzi pe culmi înalte ale dezvoltării. Undeva, foarte departe, peste ocean, într-o țară din rîndul statelor în curs de dezvoltare, — un demnitar, făcînd comparație între țara sa și România și referindu-se la cultură, îndeosebi la învățămînt, îmi spunea că diferența este cel puțin de decenii. Și așeza România, din această perspectivă, între primele state din lume. M-am gîndit atunci, ascultîndu-l — poate dintr-o deformație profesională — la scriitorii de notorietate mondială ai acelei țări ; dar m-am gîndit mai ales la cititorul român, la omul din România de azi — ca participant egal cu scriitorul și cu criticul în procesul de emancipare continuă a literaturii noastre, ca factor de progres.

Dealtfel, poporul român a știut întotdeauna să prețuiască și să admire valoarea, iar a ști să admiri implică o îndelungată experiență istorică și culturală, capacitatea de a te situa tu însuți la nivelul valorii. La noi omul dăruit este respectat de cei mulți, dacă, bineînțeles, talentul său este dublat de o conștiință pe măsură. Am văzut oameni de cele mai diverse profesii și vîrste așteptînd cu înfrigurare la intrarea librăriilor o carte de poezie sau de proză. E un fapt aproape cotidian. Ce poate fi mai tulburător ? am văzut oameni ieșiți din schimb — de la forjă, de la sondă, din mină — cu chipul marcat de oboseală, dar bucurîndu-se simplu și sincer de întîlnirea cu un scriitor ori luminîndu-se de frumusețea unui vers, a unei pagini de literatură. Ce răsplată poate concura oare pentru scriitor cu asemenea bucurie și lumină ? Am văzut apoi scriitori transfigurați de lumina și căldura sufletelor acelor oameni pe care ne-am obișnuit să-i numim producători de bunuri materiale. Îmi amintesc acum de marele nostru contemporan Nichita Stănescu, în această nobilă ipostază.

Sîntem, indubitabil, o țară dezvoltată literar, nu numai pentru că avem o literatură „de înalt nivel“, cum aprecia conducătorul partidului și statului, ci și fiindcă avem un cititor pe măsura literaturii contemporane, a literaturii române de la origini pînă în prezent. Nu e greu de observat că viața literară românească a depășit în ultimele două decenii spațiul ei așa-zicînd consacrat. Orice fapt de viață literară mai însemnat și, firește, în primul rînd apariția unei cărți bune, constituie un eveniment de fiecare zi al Cetății. Spațiul vieții literare de la noi este chiar spațiul României, iar literatura e o valoare a întregii țări, o instituție națională, prețuită și respectată ca atare. Acesta e un semn al autenticei maturități spirituale, al nivelului de dezvoltare culturală. Într-o cuvîntare rostită cu mulți ani în urmă la Iași, tovarășul Nicolae Ceaușescu făcea această îndreptățită subliniere : „. . .știți că un popor e mare prin numărul său și prin forța sa materială, dar poate fi mare și puternic și prin oamenii săi de cultură, de știință, prin ceea ce creează în sfera valorilor spirituale. Prin aceasta el rămîne nemuritor pentru omenire. Dorim să avem cît mai mulți asemenea oameni în rîndul națiunii noastre socialiste“.

Înfiorat de frumusețea și monumentalitatea unui gigant al industriei noastre cum este Combinatul de Utilaj Greu de la Iași, nu pot despărți nici o clipă imaginea lui de cea a omului de știință, dar și de cea a scriitorului. Nu puțin din verbul, gîndirea și sufletul scriitorilor acestei țări se află investit în ctitoriile socialismului. A ignora dimensiunea și rentabilitatea acestei investiții înseamnă a nu dispune de o înțelegere profundă, clară a noțiunii de dezvoltare așa cum o înțelegem noi astăzi și acum. O noțiune care nu definește doar un proces, ci, mult mai mult, o obsesie a umanității din amurgul atît de agitat ale celui de al doilea mileniu.

Constantin COROIU

conștiință, dinamism

Prin toate acțiunile întreprinse în domeniul politicii externe, România socialistă a urmărit și urmărește cu consecvență activă salvarea lumii de la un posibil război pustiitor. Aceasta este consecința unei politici științifice, bazate pe analiza profundă a experiențelor trecutului, — schimbărilor de forță actuale, pe principiile materialismului dialectic și istoric, ale socialismului. Interdependența strînsă dintre activitatea internă și cea internațională a statului și partidului nostru, care pune în centrul activității destinul plenar al omului, al națiunii, al omenirii întregi, se materializează neîntrerupt în inițiative și acțiuni hotărîte, profund democratice și clarvăzătoare, acceptabile oricărei poziții progresiste în contemporaneitatea atît de agitată și de contradictorie.

În chip concret, prin acțiunile și inițiativele ei, România vizează cu consecvență și mai cu seamă afirmarea O.N.U. ca factor primordial în soluționarea justă, durabilă și echitabilă — cu participarea tuturor și în interesul tuturor — a multiplelor probleme litigioase ale contemporaneității, în făurirea unor relații internaționale cu adevărat democratice și realizarea eficientă a unei noi ordini economice și politice mondiale. În vastul program de abordare și rezolvare a problemelor prioritare ale omenirii, numai în anul 1982 Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat importante rezoluții, inițiate de delegația română, cum ar fi : „Declarația Adunării generale a O.N.U. asupra problemelor reglementării pașnice a diferendelor internaționale“ și „Anul internațional al tineretului“. În sesiunea specială consacrată dezarmării, din iulie trecut, a fost prezentată : „Poziția și propunerile României cu privire la problemele dezarmării“ și au fost difuzate ca documente oficiale ale sesiunii speciale : „Apelul poporului român“, conținînd 18 milioane de semnături, și : „Considerentele Marii Adunări Naționale privind problemele de pe ordinea de zi a sesiunii speciale“.

Toate aceste documente, urmîndu-le pe cele prezentate și adoptate de către O.N.U. în anii anteriori, sînt considerate drept esențiale în ordinea politicii generale. Le putem adăuga prestigioasele dialoguri ale președintelui țării cu alți conducători de state, în centrul cărora problema salvgardării păcii s-a situat neîntrerupt. Numai că pacea nu poate fi o noțiune abstractă ; de la încheierea celui de al doilea război mondial tunurile n-au încetat să bată, înregistrîndu-se un număr impresionant de conflicte armate pe mai toate meridianele lumii. Uriașe distrugeri materiale cuprind fără alegere monumente istorice și opere de artă, se experimentează sub ochii omenirii sumedenie de noi drăcovenii nimicitoare — adevărate testări „pe viu“ . . .pentru viitor. Bombe care produc nu explozii, ci implozii mult mai „sigure“, diferiți vectori ofensivi, ce se orientează după propriul lor „cap“ ultracomputerizat, și apar la „exerciții“ de sub apă, de sub pămînt, din stratosferă...

Acum strigătul dreptului la viață nu mai inundă doar piepturile cîtorva scriitori și savanți luminați, a cîtorva greviști ajunși în pragul disperării ; Acum viitorii agresori nu mai părăsesc sfidători candida Ligă a Națiunilor ; Acum Organizația Mondială își sporește rîndurile și prestigiul, renunțarea la polemica deschisă în cadrul reuniunii de la Madrid fiind unda inițială a unei imense speranțe. Milioane de oameni mărșăluiesc de-a lungul și de-a latul continentelor spunîndu-și răspicat cuvîntul de opozanți ai înarmărilor, ai strategizărilor militare ce cuprind treptat universul cunoscut; repetatele încercări ale imperialismului demodat de a-și impune sau menține supremația în cîteva regiuni ale globului s-au spulberat fără urmă în fața voinței popoarelor de a fi ele însele stăpîne pe întregul patrimoniu național, pe prietenia dintre ele. Prudența și cumințenia încep să domine Furiile arogante. Omenirea trăiește o mare încordare, dar și o mare Nădejduire. Scriitorii români sînt chemați și înțeleg să-și facă datoria față de Țară, și Umanitate evocînd munca eroică și pașnică a mult încercatului lor popor, aspirațiile lui istorice spre o viață demnă și în înțelegere cu toate națiunile lumii. Vorbele și faptele încep a fi totuna, invincibila armată a păcii universalizîndu-se conștientă. Și-astfel, din nou, ca-n basme-ar fi a cuvîntului putere. . .

Lucian DUMBRAVĂ

„Avem nevoie de o literatură cu un spirit mai combativ, patriotic şi revoluţionar, care de la un capăt la altul să fie pătrunsă de înaltele idealuri ale umanismului socialist, ale concepţiei de dreptate socială şi naţională, să sădească în oameni, în conştiinţa tineretului, dragostea faţă de patrie, faţă de socialism, faţă de partid. Singura sursă de inspiraţie trebuie să fie viaţa şi munca poporului nostru".

NICOLAE CEAUŞESCU

tradiţie şi inovaţie în istoriografia actuală

Ceea ce distinge mai întîi de toate istoriografia românească produsă de două decenii încoace priveşte însăşi condiţia ei esenţială. O condiţie care nu face din scrisul istoric simplu depozitar al experienţei trecute, ci un factor de continuă revitalizare, conservînd specificităţile şi stimulînd solidaritatea naţională. Mai ales factorul acesta fusese ignorat în decursul deceniului şase şi reconsiderarea sa nu era lipsită de sens într-un moment (ca acela din 1964) cînd, trebuia „să plecăm în toate de la noi înşine", în consens cu amplul program de construcţie internă şi de afirmare în viaţa mondială. Dar acesta nu putea să fie eficient fără „cea mai deplină şi serioasă cunoştinţă a tuturor puterilor şi slăbiciunilor noastre", cum ar fi spus N. Iorga, şi în acest sens, recursul la istorie s-a dovedit înca o dată profitabil, fiind menit nu numai să slujească cunoaşterea de sine prin pilda trecutului, ci să imprime organicitate evoluţiei noastre etno-culturale. Apelul s-a dovedit revelator pentru gîndirea colectivă din interstiţiul amintit, o gîndire marcată de afirmarea demnităţii de sine şi de încrederea în funcţia tonifiantă a acestui sentiment, încît adagiul romantic care văzuse în istorie „cea dintîi carte a unei naţii" părea a-şi fi redobîndit valoarea de odinioară.

Se poate astfel vorbi în cuprinsul programului de activare ideologică a conştiinţelor de contribuţia hotărîtoare a scrisului istoric, contribuţie ilustrată de o literatură fecundă pusă în slujba cunoaşterii trecutului, a civilizaţiei şi culturii, a luptei românilor pentru libertate şi conservarea fiinţei statale. Cîteva mari momente şi procese ale acestui trecut (întemeierea statului dac, domniile exemplare ale lui Mihai Viteazul sau Ştefan cel Mare, revoluţia lui Tudor Vladimirescu şi revoluţia română de la 1848, unirea din 1859 şi Unirea cea Mare, războiul pentru independenţă etc.), au devenit veritabile idei obsesive, definitorii pentru o gîndire preocupată de destinul naţional şi, în această perspectivă, s-a văzut în istorie terenul cel mai prielnic pentru înţelegerea — nu o dată în subtext — a unei condiţii istorice dramatice, cu prelungiri pînă în plină contemporaneitate. Nota militantă, prin excelenţă patriotică, a istoriografiei româneşti este astfel evidentă şi, cultivînd-o, slujitorii acestui domeniu au contribuit la repunerea în drepturi a trecutului unui popor a cărui istorie fusese o vreme ignorată sau pusă în discuţie după alte criterii decît acelea ale ştiinţei adevărului. Situaţia din urmă explică chiar — fără a justifica — exagerările şi supralicitarea unor motive, fiindcă orice negaţie excesivă făcută în deceniul şase a reclamat o contrapondere egală şi intensitatea ei a atras cu sine angajarea patosului.

De aceea, ţinta de indiscutabilă acuitate pentru istoriografia răstimpului ce a urmat a fost adîncirea sistematică a cunoaşterii trecutului „aşa cum a fost". Asumîndu-şi o asemenea finalitate, cultivarea istoriei a cîştigat în profunzime ştiinţifică, dar şi în mesajul ei restructurant, unul întemeiat pe valoarea etică a adevărului. Călăuzită de o asemenea aspiraţie a evoluat istoriografia română în ultima vreme şi ea a fost favorizată de un întreg context cultural (învăţămînt, instituţii de cultură, cercetare, reviste de specialitate, manifestări ştiinţifice, mijloace mass-media etc.), în care istoria scrisă nu reprezintă decît o parte, nu întotdeauna mai reprezentativă decît istoria orală, asupra căreia nu putem să stăruim acum.

Desigur, o apreciere globală şi sintetică a realizărilor din acest domeniu este greu de schiţat, chiar dacă bilanţuri în această materie s-au mai făcut, îndeosebi în legătură cu al XV-lea Congres de ştiinţe istorice. Mai edificatoare pentru dimensiunea producţiei istoriografice din acest interstiţiu este *Bibliographia Romaniae Historica*, însumînd *selectiv* (!) nu mai puţin de 27 607 referinţe (titluri de studii, articole, cărţi, restituţii documentare) apărute între 1944—1979, dintre care cele mai multe (circa 25 000) au apărut în ultimele două decenii. Judecînd după cifre, avansul cercetării istorice din acest răstimp ar părea în afara oricărei îndoieli. Dacă impresia consună cu realitatea, aceasta nu se datorează însă argumentului de ordin cantitativ. Alt fapt, mult mai însemnat îi conferă conţinut şi el decurge din revizuirea mijloacelor de anchetă şi a viziunii istorice, elemente de natură să imprime cunoaşterii trecutului un fundament mai riguros, analitic dar şi conceptualizant. Elementele acestea sînt în legătură cu tensiunea intelectuală a epocii, o tensiune alimentată — în parte — de relaţia dintre „tradiţie" şi „inovaţie". O cunoscuse o arie istoriografică mai largă (franceză, vest-germană, italiană) încă după al doilea război mondial, dar în spaţiul românesc ea şi-a găsit adevărata expresie mai tîrziu, în contextul amintitei reconsiderări a scrisului istoric.

Ce reprezenta în fond această relaţie ?

Pe de-o parte, reînnoirea legăturii organice cu tradiţiile istoriografiei româneşti, asigurînd domeniului continuitate ; pe de altă parte, recursul la noi metode şi teme de cercetare, menite să extindă şi să modernizeze investigaţia trecutului. Dealtfel, însăşi reînscrierea lor pe făgaşul propriilor tradiţii reprezenta, în mod paradoxal, o veritabilă „inovaţie", fiindcă aducerea în atenţia zilei a operelor clasice echivala cu recomandarea unor modele de natură să îndrume în chip profitabil cercetarea. Simptomatică în acest sens s-a dovedit restituirea operei lui N. Iorga. După ediţia a III-a (1944) a *Generalităţilor*, prefaţată de Gh. Brătianu, a urmat o lungă „uitare" pînă la cel dintîi gest restitutiv, în 1965, cînd Mihail Berza publica volumele de *Pagini alese*. Au urmat apoi alte editări sau reeditări, semn că istoriografia actuală a înţeles întoarcerea la Iorga şi ca pe o „necesitate de metodă". Aprecierea poate fi extinsă şi asupra altor istorici reeditaţi în această vreme, fie sub forma unor ediţii ocazionale, în afara unui plan de perspectivă anume stabilit, fie sub forma ediţiilor de „opere complete". Au reintrat astfel în circuit D. Cantemir, S. Micu, Gh. Şincai, şi Petru Maior, M. Kogălniceanu şi N. Bălcescu, I. Bogdan, I. Lupaş, I. Moga, V. Pârvan, Gh. I. Brătianu ş.a. Fiecare dintre aceste restituiri — la care se pot adăuga şi altele — a avut dramatismul ei, reflectînd dramatismul unui spaţiul geopolitic, în care trecutul a fost mereu o componentă activă a prezentului, incitînd la comparaţii nu o dată stînjenitoare. Este aceasta şi o explicaţie — nu singura — pentru evoluţia cu destulă timiditate a efortului restitutiv. Dar acest efort a pus în lumină năzuinţa noii istoriografii de cunoaştere a experienţei trecute, pentru ca pe temeiul ei să poată fi gîndită dezvoltarea organică, în acord cu marile valori ale culturii naţionale. Sensul acestui deziderat se desprinde şi din reactualizarea operei lui Gh. I. Brătianu, *Tradiţia istorică despre întemeierea statelor româneşti*, dens studiu despre „valoarea tradiţiei ca izvor istoric" pe care autorul îl recomanda judecăţii cu un mesaj valabil pînă astăzi : „Ce le pot dori mai mult (cititorilor) decît să afle în această încercare, de-a reaşeza pe temeiul tradiţiei dezvoltarea istoriei noastre politice, după cum a fost aşezată acea a originilor noastre ca neam, sentimentul de securitate ce ţi-l dă, în mijlocul revoluţiilor celei mai frămîntate epoci a istoriei, reazemul unui element de permanenţă şi de continuitate ?"

Astfel înţeleasă, tradiţia n-a reprezentat în spaţiul culturii noastre un factor inhibitor şi, cu atît mai puţin, unul de negaţie, aşa cum s-a întîmplat în alte arii. Dimpotrivă, repunerea în circulaţie a marilor istorici a însoţit şi a stimulat exegeza preocupată de revalorificarea gîndirii istorice în perspectiva celor mai actuale probleme ale domeniului. Preluînd sugestii sau contribuţii mai vechi s-a conturat astfel o interesantă filosofie românească a istoriei, o teorie şi o logică a istoriei, susceptibile să contribuie la problematizarea discursului istoriografic, sensibil acum la rigoarea spiritului critic, la relaţia ştiinţei cu fantezia şi literatura, cu psihologia şi sociologia, la serii, legi şi structuri istorice, problema valorii, adevăr şi militantism, conţinut şi formă în maniera de scriere a istoriei etc. Pe un asemenea teren a fost posibilă regîndirea unei metodologii a istoriei în care optica dogmatizată a marxismului a făcut loc unei viziuni mai nuanţate, receptive la specificul realităţilor româneşti şi la inovaţiile istoriografiei contemporane.

Cîteva cărţi s-au scris în această direcţie (de N. Bagdasar, Radu Florian ş.a., recent de Al. Duţu) în timp ce altele — e drept, puţine — s-au tradus în limba română, sau au fost însoţite de numeroase comentarii, dovedind interesul general faţă de nevoia de înnoire în acest domeniu. O bibliografie selectivă *(Teorie şi metodă în istoriografia română. 1965—1979)* dădea seama asupra realizărilor din acest domeniu, nu fără a remarca efortul istoriografiei noastre de a ţine pasul cu cercetarea istoriografică modernă, prin cunoaşterea realizărilor de pretutindeni, prin explorarea unor domenii noi, aplicînd metode noi şi o integrare pluri şi interdisciplinară. „Noua istorie" propulsată mai ales de *Şcoala Analelor* a găsit astfel audienţă în spaţiul românesc nu numai prin prezentarea care s-a făcut direcţiilor noi, ci şi prin ilustrarea lor creatoare, în scrierea şi teoria istoriei. „Sociologizarea" istoriei, psihologia socială şi istoria mentalităţilor, etnoistoria şi geografia istorică cu climatologia au lărgit considerabil orizontul de înţelegere a istoriei, punîndu-l într-o lumină mai nuanţată decît anterior.

Fără a se contrazice, tradiţia şi inovaţia au avut prin urmare o funcţie esenţială metodologică, înţeleasă nu numai în legătură cu tehnicile de lucru şi de anchetare ci şi cu viziunea interpretativă a istoriei, una de largi cuprinderi, globalizantă. Evoluţia scrisului istoric din ultimele două decenii a profitat de pe urma ei, fără a pierde din vedere celălalt plan — mereu problematic — reprezentat de instrumentarul cercetării.

Repunerea în circulaţie a textelor marilor istorici se înscrie într-un asemenea plan, a cărui cuprindere este însă mai largă. El îşi propune să restituie izvoarele istoriei naţionale, reprezentînd documente interne şi externe, inscripţii şi însemnări, cronici, relatări ale călătorilor străini, ecouri în presa vremii, heraldica şi iconografia ş.a. *Documenta Romaniae Historica*, volumele tematice cu privire la secolul XVIII, colecţiile documentare pentru epoca modernă, grupate pe mari evenimente (1784, 1821, 1848, 1859, 1877), seria nouă o colecţiei *Hurmuzaki*, cronicile medievale ale României şi cronicile străine *(Fontes Historiae Daco-Romanae, Scriptores Byzantini, Cronici turceşti, Călători străini despre ţările române)*, colecţiile de inscripţii etc. fac parte din acest instrumentar la care s-au mai adăugat — nu în ritmul dorit — adjuvante de lucru (biografii şi bibliografii, indici de publicaţii, cataloage şi inventare de colecţii etc.), menite să-l călăuzească pe cercetător în „jungla deasă şi inextricabilă a trecutului".

Realizările în acest domeniu, doar sugerate aici, nu sînt, desigur, pe măsura nevoilor de a căror multitudine „se sparie gîndul". Dar ele au marcat un context profitabil pentru afirmarea istoriografiei, îngăduind scrierea de opere remarcabile, demne de tradiţiile culturii româneşti şi de cerinţele ştiinţei de azi. A le aminti pe toate ar fi greu, după cum a le aminti selectiv ar fi nedrept. Cîteva opere se detaşează totuşi dintre acestea prin exhaustivitatea exegezei şi viziunea ansamblului şi în conceperea lor şi-au dat mîna cîteva generaţii, dovadă că în marele curs al vieţii flacăra pasiunii pentru Clio a ars necontenit. Dar nu poate fi trecută cu vederea lipsa marii sinteze a istoriei românilor, după cum nu pot fi uitate celelalte aspiraţii arzătoare ale cercetării ei. A le reaminti este o datorie, una sugerată de chiar condiţia istoriei şi faptul ne îngăduie să preţuim la justa valoare evoluţia istoriografiei în oricare etapă a ei. Căci fiecare etapă este o premisă pentru noi realizări şi, în această succesiune, exigenţele se cuvin mereu sporite. Sarcinile multiple şi grele ce stau în faţa istoriografiei noastre nu sînt de aceea motiv de abandon, ci, cum ne îndeamnă un bun cunoscător al ei „unul de stăruinţă neînduplecată".

Ştefan LEMNY

un corpus al literaturii române

În anii cînd lucra la *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Călinescu se plîngea fără încetare de absenţa instrumentelor de lucru : lipseau ediţiile critice, lipseau colecţiile de documente şi criticul era nevoit a-şi cheltui bună parte a energiei în anevoioase cercetări de arhivă şi stabiliri de texte, în loc să se dedice exclusiv elaborării sintezei. Lacunele erau atît de mari, încît nici după patru decenii n-au putut fi pe deplin acoperite. Şi este un fapt de domeniul evidenţei că, mai ales de la mijlocul deceniului al şaptelea încoace, s-au făcut eforturi serioase pentru umplerea acestor inadmisibile goluri. O cultură ce pretinde că-şi preţuieşte trecutul e de neînchipuit fără permanenta grijă pentru punerea în circulaţie a valorilor ei de căpetenie, pentru crearea condiţiilor necesare transformării lor în bunuri ale actualităţii. Congresul al IX-lea a însemnat, prin noua şi fertila perspectivă asupra fenomenului cultural, un moment de cotitură şi în acţiunea de valorificare critică a moştenirii literare. Repunerea în drepturi a criteriului estetic, de pe urma căreia atîtea opere acoperite de mîlul neînţelegerii şi-au recăpătat statutul firesc de valori artistice, nu a atras după sine numai lărgirea considerabilă a orizonturilor critice, dar şi regîndirea întregii politici editoriale. Era important ca amplul proces de resituare critică a operelor trecutului, de recitire a lor cu ochii actualităţii să se sprijine iarăşi pe texte, era important ca aprecierile şi observaţiile să aibă în vedere totalitatea creaţiei unui autor, nu doar porţiunile ei „convenabile", după cum era important ca oricine să aibă posibilitatea de a verifica direct, nemijlocit temeinicia opiniilor critice. Şi mai era important ca reeditarea marilor noştri scriitori să nu fie făcută oricum, ci sistematic şi cu rigoare ştiinţifică, înzestrînd publicul şi critica literară cu instrumente de lucru imune la acţiunea timpului.

O întreagă armată de cercetători s-a devotat acestei lucrări de larg interes naţional şi patriotic, ajungînd în scurtă vreme la rezultate spectaculoase. Au fost instituite colecţii (Scriitori români, Restitutio etc.), ce şi-au căpătat repede un binemeritat prestigiu datorită competenţei colaboratorilor, au fost reti-

„O datorie de onoare este punerea în valoare a marilor creații literar-artistice ale înaintașilor și, în primul rînd, reliefarea, studierea, aprofundarea și cinstirea, așa cum se cuvine, a minunatei opere culturale făurite și transmise din generație în generație de talentatul nostru popor“.

Nicolae Ceaușescu

părite în excelente condiții grafice și cu aparate critice de înaltă ținută principalele monumente de limbă veche românească, scrierile întîilor noștri beletriști (Grigore Ureche, Miron Costin, Ioan Neculce, Dimitrie Cantemir, Dosoftei), ale corifeilor Școlii Ardelene, ale primilor autori moderni (Gheorghe Asachi, I. H. Rădulescu). Au fost inițiate ediții D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, Bălcescu, I. Ghica, Alexandru Odobescu, Costache Negruzzi, Cezar Bolliac, Alexandru Macedonski, Ion Creangă, T. Maiorescu, I. Slavici, George Coșbuc, Octavian Goga, Ion Pillat, Delavrancea, Sadoveanu, G. Bacovia, Lucian Blaga, Camil Petrescu, H. P. Bengescu, Anton Holban, Liviu Rebreanu, Gib Mihăescu. A fost continuată munca lui Perpessicius la „integrala“ Eminescu, în paralel apărînd și o excelentă ediție cronologică a poeziilor acestuia datorită lui D. Murărașu. Au reintrat în circulație scrierile critice ale lui Ibrăileanu și, parțial, Lovinescu, Iorga, M. Dragomirescu, P. Constantinescu, N. Cartojan, D. Popovici, G. Călinescu (monumentala *Istorie...* a fost reeditată anul trecut într-o versiune revăzută și adăugită de autor). N-au fost uitați nici chiar scriitorii minori, nemuriți în ediții științifice. Firește că o listă completă a realizărilor din acest domeniu e greu de întocmit și nici nu a stat în atenția noastră a o realiza. Vrem să spunem însă, și puținele exemple selectate o dovedesc, că eforturile de editare a patrimoniului literar au avut în vedere toate epocile și toate genurile beletristice, conturînd cu răbdare un corpus al literaturii naționale.

Iar consecințele sînt pe măsura strădaniilor. Prima și probabil cea mai însemnată este sporul în cunoașterea literaturii române. Am avut și avem, nu mai încape nici o îndoială, o literatură bogată și diversă, expresie strălucită a posibilităților creatoare ale poporului nostru. Este un adevăr pe care fiecare nouă ediție îl întărește. A doua privește critica, ale cărei realizări ar fi fost incomparabil mai sărace fără prețioasele ediții critice.

„O datorie de onoare — spunea Secretarul general al partidului — este punerea în valoare a marilor creații literar-artistice ale înaintașilor și, în primul rînd, reliefarea studierea, aprofundarea și cinstirea, așa cum se cuvine, a minunatei opere culturale făurite și transmise din generație în generație de talentatul nostru popor‘. Mai sînt, știm bine, încă multe de făcut în această privință. Mai sînt opere a căror reeditare întîrzie din pricini greu de înțeles, mai sînt și unele care bat de ani de zile pasul pe loc, mai sînt chiar și unele care nu se ridică la nivelul exigențelor actuale. Dragostea pentru literatură, respectul valorilor trecutului și competența pot însă și trebuie să învingă inerția și obstacolele artificiale, clădind monumentele pe care cultura noastră le merită cu prisosință.

Nicolae COBADIN

cercetarea arhivistică ieșeană și exigențele valorificării trecutului cultural

A devenit un lucru bine știut că informația necesară pentru scrierea unei istorii științifice se întemeiază pe documente, pe adunarea lor în Arhive, pe publicarea lor în corpusuri complete și sistematizate. Interpretarea marxistă a izvoarelor contemporane, care n-au fost întocmite în scopuri istorice de a perpetua amintirea unor oameni sau a unor evenimente, ci pentru nevoile practice ale vieții de odinioară, reflectă adevărul într-o măsură indiscutabil mai mare decît cronicele sau memoriile.

Acum 150 de ani se înființau la Iași Arhivele Statului, instituție a cărei menire era strîngerea, păstrarea și valorificarea, în primul rînd, a documentelor privind istoria patriei. A avut în fruntea ei prestigioase personalități care s-au străduit să atragă atenția contemporanilor asupra rolului important ce revine Arhivelor Statului în viața țării.

În 1849, la sfîrșitul activității sale în Arhive, Gh. Asachi, declara că a adunat **„interesante documente ale țării“**, și a păstrat **„cu sfințenie acest sanctuar al drepturilor compatrioților“**. Mai tîrziu, V. Alecsandri susținea că **„Arhiva unui stat este o avere publică care merită cea mai de aproape îngrijire a cîrmuirei. Ea este colecția tuturor actelor publice care slujesc de temei legiuirilor și istoriei patriei“**. T. Codrescu, cel care a valorificat nenumărate documente din Arhivele ieșene prin publicarea lor în cunoscuta colecție „Uricaru“, considera că o Arhivă națională trebuie să **„poată servi țării de glorie și de mîndrie pentru trecutul ei istoric“**.

Desfășurîndu-și activitatea în condiții modeste și avînd de înfruntat nenumărate dificultăți, Arhivele ieșene au cunoscut, totuși, un progres continuu. El se poate observa mai ales cînd e vorba de îmbogățirea tezaurului documentar și a preocupărilor de a facilita cercetarea științifică. Încă de la înființarea Arhivelor Statului Gh. Asachi a inițiat acel indice pe „litere“ care nu era altceva decît o grupare a dosarelor pe materii. Ulterior T. Codrescu a încercat să scoată la lumină cele mai valoroase documente din Arhivele Statului pentru a le pune ,prin publicare, la îndemîna istoricului. Și tot el a deschis, în 1856, prima expoziție arhivistică încercînd să demonstreze, pe bază de documente, dreptul la unire și independență.

În prima jumătate a veacului trecut a început, la noi, să se acorde importanța cuvenită documentului. În 1840 cînd făcea cunoscută intenția sa de a publica cronicile românești, Kogălniceanu arăta că deoarece „în afară de aceste letopisețe sînt multe urice și documente vechi, nu mai puțin interesante decît acele hronice, noi am hotărît să întocmim o foaie periodică, care să se îndeletnicească numai cu darea la lumină a orice fel de scrieri vechi care ar putea desluși istoria românească, vechile obiceiuri și starea lucrurilor. Această foaie este Arhiva românească“.

Valoroase aprecieri asupra importanței documentului în scrierea istoriei vom întîlni mai ales la Nicolae Bălcescu. În 1845, cu ocazia apariției „Magazinului istoric pentru Dacia“, el observa că toți istoricii din acea vreme, cu excepția lui M. Kogălniceanu, nu ne-au dat decît biografia stăpînitorilor. Scuza lor, remarca Bălcescu, era lipsa documentelor, iar pentru a îndrepta această situație nu ne rămîne decît „a aduna documentele, care sînt materialele istoriei, pentru ca să putem compune odată o adevărată istorie‘. Editarea documentelor, alături de celelalte izvoare, în mod special la rubrica „Diplomaticul românesc“, a constituit una din părțile importante ale acestei publicații. De altfel Nicolae Bălcescu este si primul istoric care a editat documente aflate în depozitele Arhivelor Statului.

Unul dintre cei mai importanți editori de documente rămîne însă Bogdan Petriceicu Hasdeu a cărui activitate a însemnat un pas înainte în editarea documentelor medievale îndeosebi. Meritul său constă nu numai în faptul că a luat poziție împotriva editării anarhice a izvoarelor de pînă atunci dar a introdus în această muncă metode și principii noi, în acest sens „Arhiva istorică a României“ fiind un exemplu edificator.

Un număr impresionant de documente din Arhivele Statului ca și din cele particulare a publicat N. Iorga. Propunîndu-și să realizeze vaste sinteze, depășind obișnuitele limite geografice și cronologice, savantul român a cercetat foarte multe arhive. Rezultatele muncii sale pot fi lesne urmărite în sintezele întocmite. În același timp, însă, N. Iorga a dat publicității extrem de numeroase tomuri, peste 100, cuprinzînd exclusiv documente din arhivele din țară și străinătate. Dealtfel începînd încă din timpul lui Hasdeu cea mai mare parte din activitatea de editare a textelor, principalul factor al rezultatelor atît de valoroase ale istoriografiei noastre înainte de 1944, s-a desfășurat în marile depozite publice din țară și din străinătate, Arhivele Statului din Iași ocupînd un loc de prim ordin.

Vorbind de editarea de documente aflate în depozitele Arhivelor ieșene nu trebuie să uităm interesul arătat de cercetătorii și editorii Gh. Ghibănescu și M. Costăchescu ale căror volume de documente, în mod special ale ultimului dintre ei, cunoscutele „Documente moldovenești“, pot fi prezentate ca model de publicare a acestor izvoare istorice.

Dar o activitate susținută de informare științifică are loc abia după 23 August 1944. Spre deosebire de vechea istoriografie care considera că perioada de istorie contemporană nu face parte din obiectul de cercetare, istoriografia marxistă a acordat atenția cuvenită acestei probleme. Pentru a veni în ajutorul cercetătorilor s-au publicat numeroase volume de documente privind mișcarea socialistă și comunistă din România, la care Arhivele ieșene si-au adus o majoră contribuție. Aceste documente constituie izvoare importante pentru studierea mișcării muncitorești din România.

Concomitent cu vasta acțiune de prelucrare a numeroaselor fonduri și colecții arhivistice, la Arhivele Statului din Iași s-a trecut la redactarea și publicarea unor instrumente de informare științifică cum sînt: inventare arhivistice, îndrumătoare, ediții de documente. Astfel numai în perioada 1965—1981 arhiviștii ieșeni au publicat 4 volume din **Îndrumător în Arhivele Statului Iași**, inventarele arhivistice ale **Secretariatului de Stat al Moldovei (1832—1862)** și **Epitropiei Generale a Casei Spitalelor Sf. Spiridon**, precum și atît de utilele volume de documente privitoare la **Anul revoluționar 1848 în Moldova**, **Istoria economică a României**, **Orașe și tîrguri**, două volume de **Documente literare**, **Documente Ion Creangă**, **Mihai Eminescu în documente de familie**, **Alexandru Ioan Cuza. Acte și scrisori**, volumul de **Statistică**, lucrarea cu caracter omagial **Gh. Asachi** etc. Publicațiile ieșene au constituit un sprijin important în munca istoricului pentru că ele au pus în circuitul științific un mare număr de documente inedite și valoroase.

La fel de importantă este contribuția arhivistilor ieșeni care prin munca lor au pus pe masa cercetătorului documentele clasificate, inventariate, fișate etc. încît se poate spune, fără rezerve, că cele mai valoroase colecții de documente si sinteze, publicate în ultimul timp, au la bază tezaurul arhivistic ieșean. Este de ajuns a aminti colecția de **Documente privind istoria României** și **Documenta Romaniae Historica**, volumele de **Documente** privind **Unirea Principatelor**, **Anul 1821**, cele privind **Războiul de independență** sau **Răscoala din 1907** pentru a ne face o sumară imagine asupra ajutorului acordat de Arhivele Statului din Iași.

Prin descoperirile de material inedit și prin tipărirea în colecții unitare a izvoarelor privind anumite epoci sau teme, informația istorică pe de o parte s-a îmbogățit, iar pe de altă parte a căpătat un caracter organizat și coherent ceea ce face posibilă folosirea ei metodică și integrală. Aceasta s-a datorat în parte și faptului că baza documentară a devenit mereu mai cuprinzătoare. În acest sens sînt edificatoare doar cîteva cifre care vorbesc de la sine de bogăția tezaurului arhivistic ieșean: 5 000 de planuri și hărți, peste 120 000 de documente, 3 000 de manuscrise, 2 000 de stampe și fotografii, o bogată colecție de foi volante și 11 000 de m.l. fonduri de arhivă.

După cum se știe, este meritul conducerii de partid și de stat, personal al Secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru elaborarea unei concepții unitare, profund științifice, contemporane, cu privire la Patrimoniul Cultural Național. În spiritul ideilor avansate în ultimii 18 ani și al atenției ce se acordă activității de valorificare a dovezilor civilizației poporului român, a valorilor materiale și spirituale produse de-a lungul bimilenarei noastre existențe, în ansamblul de măsuri și condiții menite să asigure istoriei locul cuvenit în conștiința națională a fost dată prima lege cuprinzătoare privind acest domeniu atît de important. În România zilelor noastre relația document de arhivă și viața spirituală a epocii și evaluarea documentului de arhivă ca un bun cultural al poporului a căpătat noi valențe.

Din momentul în care Arhivele au devenit o instituție, drumul istoricului a trecut, de regulă, prin ea. Aici el găsea informația ce-l interesa în raport de bogăția și valoarea fondurilor documentare și de nivelul lor de organizare. Arhivele Statului din Iași, care au strîns materialul documentar privind întreaga Moldovă istorică, constituie locul principal de informare a cercetătorului din domeniul istoriei. Numărul mare de monografii, studii și articole publicate în ultimii ani stau dovadă afirmației noastre.

D. IVĂNESCU

pomul visat

Pomul visat de popoare,
care se ramifică mereu
sub arșiți sau brume
cu rădăcinile la izvoare
de unde
sevele-și ia și pătrunde
și-n închisele spații
apropiind o lume
de noile constelații...

Și crengile pomului
parcă sînt
mîinile de aur ale omului
prelungite să înaripeze
popoarelor mersul,
să mai cucerim din ce are
necunoscut Universul,
că frustrați de visuri
și fapte înalte,
nu am avea bucurii
sufletul să ne tresalte.
Pămîntul întreg fără ele
ar fi bulgăr de lut undeva
departe, departe de stele.

R. FILIPESCU

moștenirea culturală

convorbiri cu școala

o înaltă îndatorire socială

În cuvîntarea rostită la Congresul educaţiei politice şi culturii socialiste din vara anului trecut, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a arătat că este necesar să se acorde o mai mare atenţie studiului limbii, literaturii şi istoriei naţionale în şcoală. Este subliniat astfel rolul de primă importanţă pe care îl au în realizarea educaţiei patriotice trei direcţii fundamentale în care se manifestă conştiinţa unei naţiuni. Aceste direcţii, aceste itinerarii culturale se intersectează, luminînd puternic existenţa milenară a poporului român, capacitatea lui de a-şi păstra, în ciuda vitregiilor vremilor, identitatea şi forţa de creaţie materială şi spirituală.

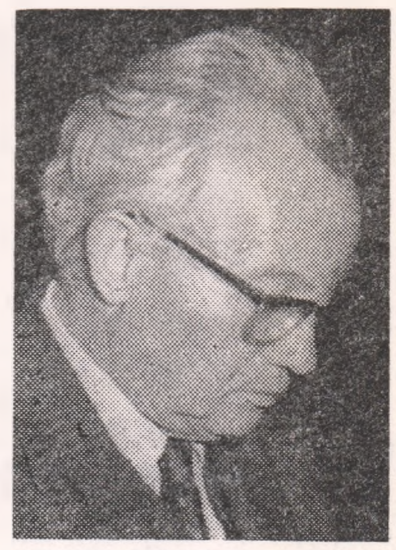
Limba este unul din argumentele principale ale continuităţii şi unităţii naţionale, ea a realizat prima unirea populaţiei de pe teritoriul aflat de o parte şi de alta a lanţului carpatic, ea a fost deci primul teritoriu pe care aceşti locuitori s-au văzut a fi „de-o făptură şi de-o samă", cum avea să spună unul din ctitorii-cărturari ai Unirii. Şi pentru că am menţionat evenimentul de la 24 ianuarie şi mult cunoscutele versuri ale lui Alecsandri, se cuvine să amintim rolul pe care scriitorii, ca oameni ai timpului implicaţi în evenimente, şi ca autori, l-au jucat în susţinerea neîntreruptă a cauzei unităţii naţionale, în realizarea celor două uniri, de la 1859 şi de la 1918. Literatura însăşi a fost un argument al legitimităţii celor două acte politice, ea prefaţîndu-le cu cîteva secole înainte.

Studiul limbii şi literaturii române în şcoală nu este numai o problemă didactică sau una de cultură generală, ci în primul rînd una politică, am zice. A cunoaşte bine limba ţării tale, a cunoaşte frumuseţea lucrării artistice asupra acestei limbi înseamnă a avea acces direct la acel punct vital spre care coverg şi în care se exprimă liniile esenţiale de psihologie a unui popor, forţa sa creatoare, aspiraţiile sale fundamentale. Limba română are, după cum demult s-a remarcat, o capacitate deosebită de a exprima nuanţat şi pertinent un fond ideatic şi afectiv de remarcabilă complexitate şi amplitudine. A vorbi corect limba ţării tale este o datorie patriotică, cunoaşterea ei aprofundată echivalînd cu însăşi aprofundarea unor date esenţiale ale felului de a gîndi şi a simţi al poporului tău. Rolul şcolii, al profesorului de limba şi literatura română în realizarea acestui act de cunoaştere pe adîncime este imens iar responsabilitatea lor, pe măsură. E vorba de o responsabilitate specifică disciplinei la care se adaogă una specifică meseriei. În legătură cu această responsabilitate a meseriei, am putea evoca aici cuvintele spuse de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Congresul educaţiei şi învăţămîntului, din februarie 1980 : „Se poate spune că nu există misiune mai nobilă, îndatorire socială mai de înaltă răspundere decît aceea de a forma şi modela omul nou al societăţii noastre....". În această nobilă misiune, studiul limbii şi literaturii are o deosebită importanţă întrucît cele două discipline oferă căi şi modalităţi dintre cele mai eficiente de a acţiona asupra conştiinţei, de a forma omul societăţii noastre în spiritul idealurilor umanismului, ale patriotismului socialist.

Limba este un instrument de comunicare ce se cere a fi folosit cu o deplină corectitudine, dar şi unul de prospectare în domenii diverse. Se spune că cine gîndeşte clar se exprimă clar, dar e tot atît de adevărat că vorbirea corectă, cultivarea limbii ordonează gîndirea. Cunoaşterea temeinică a limbii, ca şi a literaturii dealtfel, nu este un scop în sine şi nici nu se reduce la o pragmatică măruntă. Literatura în şcoală nu trebuie privită doar ca obiect de cultură generală, am zice nu în primul rînd astfel, ci ca instrument de modelare a personalităţii, ca modalitate dintre cele mai eficiente de a realiza educaţia sensibilităţii, a gustului, a sentimentelor generoase. O poezie patriotică de calitate poate înlocui o lecţie de istorie, oferind în plus un model de folosire a limbii, un prilej de profundă emoţie estetică şi de meditaţie în plan moral sau chiar filozofic. Textul literar exercită o acţiune complexă, el este o sumă de semnificaţii care, o dată recepţionate, sensibilizează zone ale spiritului, ale personalităţii. Preocuparea de căpătîi a profesorului de limba şi literatura română trebuie să fie, în opinia noastră, dezvoltarea acestei capacităţi de receptare a literaturii, lărgirea continuă a ceea ce am numi **orizontul de sensibilitate** al celui care citeşte literatură. Cum bine se ştie, educaţia nu este o sumă de precepte, ci o sumă de argumente menite să creeze convingeri. Nobile sentimente şi idealuri conţinute de o operă literară trebuie să devină bunuri ale cititorului. Capacitatea aceasta de a prelua elemente din universul ideatic şi afectiv al operei literare se formează, e o chestiune ce ţine de competenţa lecturii. Cultura generală autentică se clădeşte numai pe o astfel de competenţă şi nu e, cum se mai crede, o colecţie de informaţii, fie ele şi foarte numeroase, dintr-un domeniu sau altul.

În etapa actuală, cînd şcolii îi revine rolul de a susţine o bună instrucţie printr-o completă formare şi afirmare a personalităţii, printr-o educaţie în spiritul unor înalte idealuri, limba şi literatura română devin discipline-pivot. Socialismul a creat în România un public iubitor de literatură, pentru care ţări cu o tradiţie culturală recunoscută ne invidiază. Aşadar, este foarte important ca educaţia acestui public prin şi pentru literatură să nu fie un lucru între altele, ci un proces bine gîndit, atent elaborat. Asemenea exigenţe au determinat revista „Convorbiri literare" să consacre o pagină problemelor şcolii, instituţie văzută drept cel mai important cadru de pregătire şi formare a cititorului de literatură. Avînd în vedere tocmai ideea formulată de secretarul general al partidului la Congresul educaţiei politice şi culturii socialiste, privind importanţa studiului limbii şi literaturii, încercăm să facem din această pagină un loc de întîlnire a opiniilor şi propunerilor menite să evidenţieze căile practice de realizare a unei noi calităţi în acest domeniu.

Andrei IOAN

mihai beniuc

păhar pentru tineret

Ninge cu magnolii peste ţară
Sub un cer albastru printre nori,
Deci e iarăşi, iarăşi primăvară —
Vin cărunte stoluri de cocori.

Numai anii mei nu mai revin,
Bineînţeles ai tinereţii.
Pentru tinerii ce vin închin —
Ei duc mai departe drumul vieţii.

L-am săpat furiş prin foc şi luptă
Şi ne-am învăţat a nu ne plînge
Iar pe calea noastră ne-ntreruptă
Grunţii lui i-am lustruit cu sînge.

Am pierdut prieteni şi iubite
Ori atunci ori ceva mai apoi,
Amintirea nu s-a stins — ispite
Mai avem noi pentru timpuri noi.

Cei ce vin, trecutei noastre slave
Sorţii noastre, nu-i dorim părtaşi,
Nu viseze suliţi, scuturi, dave. —
Fie ei partidul, fie ei ostaşi !

De-aceea-nchin păhar de vin
Pentru-aceia care-acuma vin.

o epocă de mare avînt oglindită în creaţia de artă

Realizările obţinute în procesul de construcţie a socialismului, în modernizarea bazei tehnico-materiale, în activitatea ideologică, teoretică şi politico-educativă, demonstrează, fără putinţă de tăgadă, realismul şi justeţea principiilor care guvernează aceste multiple aspecte ale dezvoltării ţării. Centrul vital al acestei multilaterale dezvoltări este Partidul Comunist Român, continuator al celor mai înalte tradiţii de dreptate şi frumuseţe ale poporului nostru de ctitori. Partidul este, ca esenţă a acestui popor, un ctitor. In Expunerea la Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 1—2 iunie 1982, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, accentua multilateralitatea problematicii şi deci a modelului de evoluţie socială a vieţii pe care, edificînd-o, avem în vedere „toate laturile vieţii sociale, baza materială, conducerea şi dezvoltarea democraţiei, rolul tot mai important al ştiinţei, activităţii ideologice şi politico-educative. Am dat formularea de «multilateral dezvoltată» societăţii noastre viitoare pentru a nu se crea neînţelegeri, pentru a nu se lăsa loc neglijării vreunei laturi a activităţii, pentru a nu se trage concluzia că, vorbind de societatea socialistă dezvoltată, ne-am referi numai, sau, mai cu seamă, la dezvoltarea bazei materiale".

În teoria socialismului ştiinţific, cultura şi educaţia, componente ale suprastructurii sociale, se definesc drept elemente foarte importante ale forţelor de producţie din societate, în calitatea şi menirea lor istorică de a transforma tocmai această societate, de a-i reduce contradicţiile de a o apropia concret, material, organizat, de imaginea celei mai bune dintre societăţi. Tocmai în vederea atingerii acestor ţeluri, pentru împlinirea societăţii socialiste (la rîndul ei, perfectibilă, după cum consideră tovarăşul Nicolae Ceauşescu), culturii şi educaţiei, ca şi celorlalte componente ale vieţii sociale, le revin misiuni noi, redefinite, redimensionate în spiritul revoluţionar al teoriei socialismului ştiinţific. Secretarul general al partidului afirma : „Să demonstrăm în viaţă, în practică, unitatea deplină dintre muncă şi activitatea cultural-educativă, dintre dezvoltarea forţelor de producţie şi activitatea ideologică-educativă. Să demonstrăm că aceste două laturi constituie un tot unitar care asigură mersul ferm al României pe calea înfăptuirii Programului partidului, a realizării obiectivului fundamental privind o nouă calitate a muncii şi vieţii, trecerea patriei noastre la un nou stadiu de dezvoltare. Numai astfel vom demonstra că frontul ideologic, educativ şi cultural reprezintă o puternică forţă materială, care, alături de forţele de producţie, are un rol hotărîtor în dezvoltarea continuă a patriei, în victoria socialismului şi comunismului, în întărirea continuă a independenţei naţionale, în ridicarea bunăstării generale a poporului".

Forţele spirituale sînt aşadar investite cu aceeaşi însemnătate ca şi forţele materiale — aceea de factor determinant în transformarea şi dezvoltarea revoluţionară a societăţii. Interrelaţiile acestor două tipuri de forţe, adică interinfluenţele lor, constituie un punct important în ideile enunţate de secretarul general al partidului. Reevaluarea rolului artelor şi literaturii, prin ridicarea lor între categoriile fundamentale ale forţelor sociale, accentuează însă răspunderea oamenilor condeiului şi ai celorlalte arte, în contextul general al activităţii sociale, în sensul realizării unei noi calităţi, superioare, şi al promovării adevăratelor valori în creaţia literară şi de artă. Preciza tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Raportul prezentat la recenta Conferinţă Naţională a Partidului Comunist Român : „Sarcini de mare răspundere revin partidului, organizaţiilor de masă şi obşteşti, uniunilor de creaţie, presei, radioteleviziunii, tuturor organismelor educative din societatea noastră. Sub conducerea partidului, ele trebuie să desfăşoare o activitate susţinută în vederea ridicării nivelului politico-ideologic al cadrelor, formării conştiinţei revoluţionare, socialiste a maselor, înarmării întregului nostru popor cu arma revoluţionară de luptă pentru socialism, pentru comunism, pentru o societate a dreptăţii şi egalităţii sociale".

Acest Raport reprezintă un program complex, cuprinzînd, idei, direcţii, surse de inspiraţie şi meditaţie, încît toţi artiştii, toţi creatorii — şi fiecare în parte, pe drumul propriei sale individualităţi artistice — îşi pot afla tărîmul de destin artistic angajat, pentru că artistul român este profund integrat în realitatea ale cărei date şi fapte le transfigurează în opera de artă. Artistul întreţine un permanent şi foarte viu dialog cu aceste elemente ale realităţii poporului nostru, cu „astăzi"-ul visării dar şi al lucidităţii, aşa cum înţelegea şi Hegel ideea de a fi contemporan vremii tale cînd a enunţat sintetizatoarea sa formulă : „a-ţi gîndi timpul" — a-ţi trăi şi a-ţi gîndi timpul înseamnă deci, în primul rînd, **a participa**, a clădi în opera de artă luminile şi ecourile evului nostru.

Şi pînă acum, în toată splendida sa tradiţie, arta şi literatura noastră au avut drept punct de plecare realităţile vieţii, fenomenele societăţii româneşti, răspunzînd cerinţei (şi anticipînd-o, totodată) formulate de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la cel de-al doilea Congres al educaţiei politice şi culturii socialiste : „Trebuie să facem astfel încît activitatea literar-artistică să oglindească cu putere viaţa, munca şi năzuinţele poporului nostru, să contribuie la cultivarea nobilelor sentimente de dreptate socială şi naţională, de muncă, de omenie, de formare a omului nou, cu o înaltă conştiinţă revoluţionară, patriotică, hotărît să învingă orice greutăţi, să meargă ferm înainte spre societatea comunistă — visul de aur al omenirii".

În efervescentul moment literar-artistic actual, cînd rolul factorilor activi, conştienţi, capătă o mereu mai mare pondere în perfecţionarea activităţii economico-sociale, constatăm că întotdeauna, printr-o trăsătură ce ţine de natura sa, ca şi acum, artistul român a fost şi este, înainte de orice, un patriot şi un om de omenie. Acestea sînt şi două dintre legile de existenţă ale artei noastre — o artă căreia vicisitudinile istoriei şi forţa lăuntrică i-au imprimat de nemaişters, vocaţia politicului.

Vocaţia politicului constituie dealtfel chiar condiţia creaţiei noastre actuale — a celei autentice şi constituie o premisă ineluctabilă şi un scop superior, unic prin dimensiunea umană şi estetică. Argumentele care ar susţine cel mai bine ineluctabilitatea politicului în artă sînt însă cele intrate de mult sau de mai puţin timp în patrimoniul imagistic al poporului. Am cuprinde aici cele mai bune „capitole" din arta noastră, redescoperind, o dată mai mult, permanenţele care sprijină bolta creaţiei : umanismul socialist, patriotismul, capacitatea (şi răspunderea) formativă. Arta este orientată aşadar spre modalitatea specifică de a modela o conştiinţă pe măsura realităţii specifice contemporaneităţii. În arta noastră de azi se „vorbeşte" de **acum** şi de **aici** — aceasta este arta militantă, inspirată direct din atmosfera spirituală şi din filosofia fundamentală a epocii noastre.

Realitatea trece în artă prin consemnare şi prin metaforă. În primul caz, intră în discuţie şi funcţia subiectului — analizabilă mai uşor în literatură, mai puţin uşor în muzică şi plastică. Trebuie, de aceea, înţeleasă ca insuficientă interpretarea care leagă prea strict **valoarea** de **subiect**, tocmai pentru că există şi modul metaforic de transpunere a realităţii în opera de artă, în înţelesul că o „lectură" a unei opere de artă trebuie să ţină seama şi de subtext. Oricum, accesibilitatea operei de artă se află într-o relaţie dialectică cu bogăţia de idei, cu autenticitatea inspiraţiei. Revăzînd succint „traseul" ultimului deceniu de creaţie artistică, revedem, de fapt, cîmpul general al ideilor şi imaginea pluriformă, caleidoscopică a răspunsului dat de artişti problematicii actualităţii. Dincolo de relaţiile directe ce s-ar putea stabili între evenimente şi opere, apar şi relaţiile metaforice, de o mai subtilă calitate a raportului artist-operă-timp.

Mihaela GAFENCU

cîntarea româniei

omagiu

simbol de iubire

În sănătate și pace trăiască președintele nostru !
El ne învață menirea, el ne învață și rostul.
Anii săi de luptă sînt ani de biruință,
sîntem — pentru că este — o singură voință.

Glasul său în lumea-ntreagă azi răsună
cerind pace și dreptate pentru-ntreaga omenire.
Ne-nfricat el ne conduce, stăvilind orice furtună
și ne este simbol veșnic de-adevăr și de iubire.

Ștefan IONIȚĂ

omagiu

El s-a născut să fim întregul liber, demn,
el a luptat mereu să ne aducă fericirea
de-aceea el ne este adevărat și trainic semn
de-aceea îl cinstim și îi urmăm mereu gîndirea.

Din Cîmpia Română pîn-la Carpatul falnic
poporul întreg se-nveșmîntă în strai de cuvinte
uneori murmurate, alteori rostite năvalnic
cinstindu-l mereu pe-al poporului fiu și părinte.

În inimile noastre sîngele fierbinte
pulsează-nalt în ritmul marii sărbători :
aniversăm acum pe scumpul nostru președinte
și îi aducem drept prinos ale iubirii flori.

Sînt florile-omeniei, muncii, dorinței de mai bine
cu care-acum venim — într-un buchet cît țara
venim la scumpul nostru președinte cu inimile pline
și îi urăm mulți ani, eternă fie-i primăvara !

Andrei BOTEZ

dorință

Un poem dorit-am să scriu cînd, nu în van,
în pomul vieții adăugăm încă un an,
scînteile din artificii cînd ne norocesc,
minuni-dorințele ni se-mplinesc.
Aștept să înflorească iar florile-n april
și Pacea să o cheme Pămîntul tot, fertil !

Poem în plină iarnă, poem în plin poem —
ardă făclia vieții ! De-avînt și noi ardem
privind puterea frunții lui limpezi de îndemn :
„Noroc bun, tinerețe a țării, fii-ne strajă !"

Nicoleta ISTRATE

stegarul

Intrat devreme-n luptă eroul-comandor,
Prin aspre suferințe și încleștări amare,
A fost ostașul simplu : o mladă din popor
Al cărui trunchi îi trece a sevelor dogoare,

În noi sădi virtutea pe drumul nostru drept,
Cum razele solare spre floare se înclină ;
Iubit pentru iubire iubirea-îl poartă-n piept
În inima iubirii mai plină de lumină.

Și dorul de dreptate a dat bogatul rod
Sporind prin ani lumină iubirea de moșie,
Căci tot ce se înalță își are-n el izvod
În visul lui de aur izvor de apă vie.

Mai tînără e țara sub steagul tricolor,
Cum o visau străbunii în grai și frumusețe ;
Sub fruntea lui înaltă spre comunism în zbor
Ni-i foc adînc credința și fără bătrînețe !

Ion BRATU

președintele

Simbol măreț e astăzi al lui nume
și va fi de-a pururea în veac.
Știm că a fost și este-anume
norocu-acestui neam cîndva sărac.

Stindardul l-a purtat odinioară
și dușmani nu putură să-i reziste
în lupta dusă de partid în țară
pentru zări de viață comuniste...

Acum în fruntea țării-i stea-ntre stele,
Conducător de talie mondială —
spirit lucid în toate cele,
om de gîndire naltă, genială.

Și îi purtăm lumina de titan
în gînduri și în fapte zi de zi
pe-acest pămînt carpato-dunărean
unde comunismu-am prins a-l ctitori.

Cît mîna-i sceptru-l ține nu ni-i teamă
de fulgere, de trăsnete și ploi ;
îi dăm puteri bărbatului de seamă
să ne conducă spre victorii noi.

Radu FELECAN

ne iubim conducătorul

Da, sîntem în libertate
și ni-i falnic viitorul
pentru că ne-ndeamnă-n toate
brav erou, conducătorul.

Da, sîntem acum în lume
țară mîndră și bogată
și al nostru bun renume
il cinstește lumea toată.

Ne iubim conducătorul
și-i urmăm mereu voința
el ne-nalță viitorul
și ne-aduce biruința.

Stelian MANEA

în inimă cu țara

Plecăm, venim pe mări și-oceane
De pretutindeni, fii ai mării,
Steaguri de pace-n poarta țării
Și-ambasadori în drum de ape
Cu dor și doină-n gînd sub pleoape

Noi toți o inimă și-un gînd,
Mereu în trainic legămînt,
Îndreptăm urarea noastră
De-aici, din zarea cea albastră,
Către-ntregul scump popor
Și dascălul-conducător
De veghe la timona țării
Dorindu-ne seninul mării,
Urarea noastră românească :
Întru Mulți Ani să ne trăiască !

Vira-ancora flăcăi !
Mînați cu viteză măi !
A noastră e nava,
Bun e CÎRMACIUL !

Șerban GHEORGHIU

opera tovarășului Nicolae Ceaușescu în lume

(urmare din pag. 16)

rică a acestei țări și profilul moral-politic al conducătorului său există o identificare perfectă. Așa am înțeles mîndria justificată a românilor de a rosti întotdeauna, împreună, nedespărțite, numele Ceaușescu și România. Numai sub președinția lui Ceaușescu România a reușit să devină o fericită sinteză a îndelungatului său trecut istoric, presărat cu nenumărate lupte și jertfe date pentru libertate și independență națională și a prezentului său, demn de gloria acestui trecut. Numai acest patriot cinstit și curajos, înzestrat cu o viziune largă asupra lumii de azi, a știut să facă din numele României un stindard al luptei care continuă, care trebuie să continue, pentru ca toate țările, indiferent de mărimea lor teritorială și de orînduirea lor socială, să fie libere și egale în drepturi, să se respecte și să fie respectate".

În alocuțiunea ce a rostit-o cu ocazia lansării volumului **Nicolae Ceaușescu, România și Arabii,** apărut în R. A. Egipt, Sayed Zaki, președintele Asociației de prietenie Egipt–România, a spus : **„Președintele Nicolae Ceaușescu reprezintă în modul cel mai strălucit spiritul lumii noastre contemporane. Președintele Nicolae Ceaușescu este un eminent gînditor, un admirator și creator al frumosului și binelui, un excepțional om de stat, un promotor neobosit al politicii dialogului și destinderii largi către întreaga lume. Domnia sa este un excepțional partizan al cooperării internaționale ca singur mijloc prin care poate fi realizată pacea în lume. Filosofia președintelui Nicolae Ceaușescu, pe care o prezintă cu sinceritate și curaj, este apreciată în întreaga lume... Nici un ziarist sau istoric contemporan nu poate ignora rolul important jucat de președintele Nicolae Ceaușescu atît pentru dezvoltarea relațiilor din cadrul sistemului socialist mondial, cît și în Europa, Orientul Mijlociu și în întreaga lume".** Profesorul Julio Castro Franco, în prefața volumului **Nicolae Ceaușescu – Norme și relații pentru pacea și cooperarea internațională,** apărut în Peru, scrie : **„Toată viața social-politică a României, începînd din anul 1965, se bazează pe motivațiile neliniștite și îndrăznețe pentru descoperirea noului, învingînd tot ce este vechi și caduc. În acest scop, se aprofundează studierea atentă a realității și dinamica puternică a forțelor creatoare ale societății. De aceea anii din urmă sînt considerați drept cei mai fertili și mai rodnici din toată istoria construcției socialismului în România. Dar, în același timp, este necesar să se precizeze că pe președintele Ceaușescu îl preocupă nu numai soluționarea problemelor imediate și apropiate".**

Autorii volumelor și prefețelor, precum și editorii operelor tovarășului președinte Nicolae Ceaușescu sau ai volumelor monografice consacrate activității și personalității conducătorului partidului și statului nostru apărute peste hotare sînt unanimi în a recunoaște în președintele României... **„o personalitate ilustră, de înalt prestigiu mondial"** (prof. Julio Castro, Peru), care **„are de îndeplinit un rol mondial important"** (Fritz Hadeige, directorul editurii „Rombach" din R. F. Germania). **„Ideile sale, poziția sa referitoare la garantarea afirmării independenței națiunilor, deci la garantarea afirmării independente în toate domeniile a voinței de a decide suveran fără nici o influență din afară, soarta propriei țări, sînt de o enormă însemnătate pentru destinele poporului român și ale tuturor popoarelor"** (Louis Nagel, directorul editurii franco-elvețiene „Nagel'. La rîndul său, Tsuneo Ikeda, președintele editurii japoneze „Kobunsha", și-a exprimat mîndria legitimă de a fi putut traduce și publica operele unui șef de stat care se bucură de un înalt prestigiu în Japonia și în întreaga lume, fiind **„cunoscut ca un promotor neobosit al idealurilor de pace și colaborare pașnică între toate popoarele lumii".** Fostul ministru de externe al Greciei, Xanthopoulas Palamas Christos, semnînd prefața primului din seria de cinci volume **Nicolae Ceaușescu – România și lumea contemporană,** apărute în editura „Pnevmatikos", sublinia că **„președintele Nicolae Ceaușescu are marele merit de a fi înțeles profund spiritul poporului său și de a-l fi ridicat la rangul de politică națională. În acest context se desfășoară după opinia mea, veritabilul dialog promovat de România, care este esența veritabilei democrații internaționale".**

Cu prilejul lansării volumului **Nicolae Ceaușescu, promotor al egalității popoarelor și statelor,** Ali-Iata, deputat, secretar general al Partidului Progresului și Socialismului din Maroc, sublinia : **„Anumite personalități pot avea o influență asupra cursului istoriei, grație evidenței și bogăției experienței lor. Astfel, oameni eminenți, cu responsabilități elevate, marchează viitorul societății. Și, departe de orice flatare, se poate afirma că tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, aparține acestui gen de oameni".** Aprecieri deosebite și recunoașteri ale remarcabilelor și originalelor contribuții ale președintelui Republicii Socialiste România la îmbogățirea teoriei și practicii revoluționare, la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane au făcut, în anul 1982, personalități de vază ale vieții politice internaționale : Margaret Thatcher, primul ministru al Marii Britanii : **„M-a impresionat personalitatea președintelui Ceaușescu și rămîn cu impresii deosebite despre cel ce se află la conducerea României, țară dornică să-și dezvolte cooperarea ei cu alte națiuni. România depune eforturi susținute pentru consolidarea păcii și înțelegerii, inclusiv prin numeroasele contacte directe care duc la dezvoltarea colaborării bilaterale, a cooperării internaționale".** Andreds Papandreu, primul ministru al Republicii Elene : **„Președintele Nicolae Ceaușescu este nu numai un mare conducător al României, un om politic proeminent al Balcanilor și al Europei, ci și o personalitate mondială de prim rang".** Sam Nujoma, președintele Organizației Poporului din Africa de Sud-Vest – S.W.A.P.O. : **„Trebuie să spun, din adîncul sufletului, că poziția adoptată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, de guvernul și poporul român a fost permanent pozitivă și, de aceea, cald apreciată de mișcările de eliberare din Africa și de S. W. A. P. O. îndeosebi. Ajutorul material considerabil primit din partea României a reprezentat pentru noi un important sprijin pentru a continua lupta de eliberare națională".** Richard Nixon, fost președinte al Statelor Unite ale Americii : **„Președintele Ceaușescu, prin înțelegerea atît de profundă a marilor probleme ale lumii, poate contribui și contribuie la soluționarea problemelor globale cele mai arzătoare ale lumii".** Javier Perez de Cuellar, secretarul general al Organizației Națiunilor Unite : **„Avînd posibilitatea să vorbesc cu președintele Nicolae Ceaușescu, am constatat în cît de mare măsură domnia sa personal, guvernul român, sînt atașați Națiunilor Unite. Este o satisfacție pentru mine să aduc mulțumiri unei personalități ca președintele Nicolae Ceaușescu pentru contribuția atît de activă, constructivă și energică adusă în toate sferele de activitate ale O.N.U.".** Hu Iaobang, președintele C.C. al P. C. Chinez : **„Partidul Comunist Român, guvernul și poporul român, sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, au obținut realizări mărețe în construcția socialistă și au adus o contribuție remarcabilă la apărarea păcii în lume, la cauza progresului omenirii".**

Scoțînd în evidență caracterul profund științific, realismul și consecvența poziției României în toate problemele importante ale lumii contemporane, atît mijloacele de informare în masă cît și personalitățile lumii contemporane care au prezentat opiniei publice de pe planeta Pămînt gîndirea și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu, conducătorul partidului și statului nostru, au subliniat proeminenta personalitate a vieții politice internaționale a acestui deschizător de drumuri, care exercită o influență esențială asupra destinelor lumii noastre contemporane, dedicîndu-și întreaga viață și operă cauzei păcii, înțelegerii și colaborării internaționale, progresului tuturor națiunilor lumii.

viața noastră

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR
PENTRU LITERATURA ANULUI 1981

Ioanid Romanescu : „Accente" (poezie, ed. Junimea).

Mihai Dinu Gheorghiu : „Ibrăileanu, romanul criticului" (debut în critica literară, ed. Albatros).

PREMIILE ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR DIN IAȘI

Juriul desemnat de Comitetul de conducere al Asociației scriitorilor din Iași : Al. Andriescu (președinte), N. Barbu, Ion Hurjui, D. Ignea, Grigore Ilisei, Ștefan Oprea și Horia Zilieru a acordat următoarele premii :

Vasile Constantinescu : „Spațiul dintre cuvinte" (poezie, ed. Junimea).

Mircea Radu Iacoban : „Hardughia" (dramaturgie, Teatrul Național Iași).

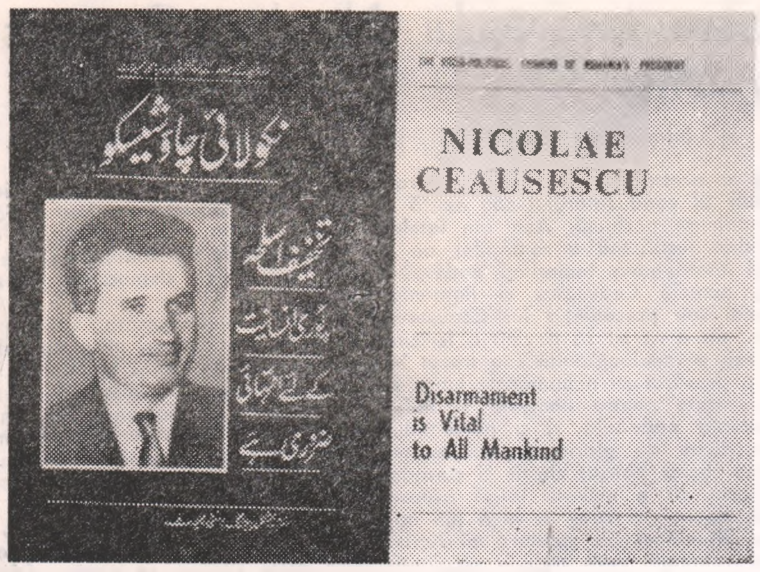
Corneliu Ștefanache : „După echinocțiul de primăvară" (proză, ed. Junimea).

opera președintelui Nicolae Ceaușescu în lume

La începutul acestui an, se împlinesc 13 ani de la apariția peste hotarele patriei a primului volum închinat vieții și personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. De atunci, anii care s-au succedat ne-au adus bucuria apariției, într-un număr tot mai mare de țări, a noi și noi volume consacrate gîndirii social-politice a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Pînă în prezent a văzut lumina tiparului, în 36 de țări din Europa, Africa, Asia și America Latină, în 22 de limbi, o impresionantă suită de 122 de volume consacrate activității neobosite a secretarului general al partidului nostru desfășurată pentru ridicarea scumpei noastre patrii pe culmi tot mai înalte de civilizație și progres, pentru victoria în lume a ideilor socialismului, pentru rezolvarea marilor probleme cu care este confruntată lumea contemporană, pentru realizarea unui climat de pace, colaborare și bună înțelegere între toate popoarele.

Am ales din aceste volume un mănunchi de gînduri ale prefațatorilor, gînduri care reprezintă recunoașterea unanimă a dragostei și prețuirii de care se bucură în lume șeful statului nostru, **„unul dintre cei mai profunzi și mai reprezentativi oameni ai zilelor noastre"**, cum îl caracterizează publicistul Stan Newens, într-unul din cele trei volume pe care le-a dedicat personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Primul volum a apărut în anul 1970 la editura franco-elvețiană „Nagel", sub titlul: **Pentru o politică de pace și cooperare internațională,** cuprinzînd o selecție de texte esențiale din gîndirea președintelui Nicolae Ceaușescu, pe teme de politică externă a României. La puțină vreme după apariția acestui volum, cunoscutul editor Louis Nagel avea să declare: **„Faptul că după versiunea franceză, apărută în preajma vizitei pe care președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, a făcut-o în primăvara anului 1970 în Franța, au mai apărut două versiuni: engleză și spaniolă, explică convingător, după părerea mea, marele interes cu care a fost primit primul volum de texte esențiale ale domnului Nicolae Ceaușescu despre politica externă a României (...). Acordul unanim cu tezele exprimate de autor în cele mai diferite domenii ale vieții internaționale, eficacitatea soluțiilor propuse pentru crearea unui climat de înțelegere și cooperare, prezentarea clară a poziției României față de realitățile lumii contemporane au făcut din volumul „Pentru o politică de pace și cooperare" o carte de largă circulație, un succes de prestigiu al editurii pe care o conduc".** La rîndul său, studiul biografic „Nicolae Ceaușescu" – semnat de Michel P. Hamelet (Editura „Seghers", Paris, 1971) – a fost comentat astfel de poetul Pierre Seghers, directorul editurii pariziene: **„Prin publicarea volumului biografic „Nicolae Ceaușescu", de Michel P. Hamelet, editura noastră dă un răspuns bogat tuturor celor care se interesează de progresele României contemporane, de rolul pe care îl are în fruntea statului român președintele Nicolae Ceaușescu, considerat ca unul dintre cei mai remarcabili șefi de stat ai epocii noastre".**

În volumul **Ceaușescu,** apărut în Italia, Giancarlo Elia Valori, secretarul Institutului Italian pentru Relații Internaționale, scrie: **„Oameni ca președintele Ceaușescu și-au consacrat cei mai frumoși ani și energia vieții unui ideal plin de semnificație: poporul român este astăzi artizanul propriului său destin, responsabil pentru propriile opțiuni politice pe care le duce cu fermitate înainte. Un mare merit al președintelui Ceaușescu, mai bine-zis al Omului Ceaușescu, este acela de a avea în minte în permanență cele mai mari și importante probleme ale vieții naționale și de a le vedea așa cum sînt legate între ele prin raporturi inalterabile. Relațiile României socialiste ne oferă un exemplu viu care își găsește cea mai semnificativă expresie în chiar persoana președintelui Nicolae Ceaușescu, a omului care a făcut din propria sa viață viața națiunii, care a făcut din interesele poporului propriile sale interese".** Stan Newens, membru al Camerei Comunelor, în prefața volumului **Nicolae Ceaușescu – Efortul de a crea o Românie modernă,** apărut în Italia, scrie: **„Ideile președintelui Nicolae Ceaușescu sînt de un interes aparte întrucît ele reprezintă o bază intelectuală pentru adoptarea unei politici independente. De la apariția primului volum, pe scena politică mondială au avut loc evenimente importante, față de care România a luat atitudine. Conducătorul României a continuat să acționeze în favoarea păcii, a destinderii, pentru un acord internațional asupra reducerii tensiunii și pentru limitarea cursei înarmărilor ... Existența unor sisteme sociale diferite nu este după părerea sa un obstacol serios. Din punctul său de vedere, fundamentală este aprecierea că nici un stat nu are dreptul să se amestece în afacerile interne ale altui stat... Cred că președintele Nicolae Ceaușescu se bucură în Marea Britanie de o mare popularitate și de o poziție unică în politica mondială, care îi conferă posibilitatea de a-și aduce o contribuție substanțială la orientarea pe un curs pozitiv a politicii mondiale și la realizarea destinderii".**

Scriitorul suedez Per Olof Ekström, în volumul **Ceaușescu, România – Omul și Patria sa,** apărut în Suedia, arată: **„Dorința de a relata despre activitatea și personalitatea lui Nicolae Ceaușescu m-a determinat să aprofundez atît biografia sa cît și Istoria României. Mi-am dat repede seama că politica internă și externă promovată de comunistul, românul și conducătorul Nicolae Ceaușescu se înscrie în liniile tradițiilor milenare ale poporului român atît de iubitor de libertate. Noțiunea de tradiție are în România o semnificație mai mare decît în multe alte țări, inclusiv tradiția luptei pentru independență națională. Firul roșu al tuturor etapelor istorice continuă și în era nouă, socialistă. Strădaniile românilor de a afirma toate expresiile culturii naționale au fost eroice. Acest fir roșu se numește lupta pentru libertate, iar obiectivele acestei lupte au fost întotdeauna autonomia, suveranitatea și independența. Astăzi, sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu, România a ajuns mai departe decît oricînd în trecut, mai departe decît s-a crezut posibil".** Omul politic mexican, Carlos Loret de Mola, în prefața la volumul **Nicolae Ceaușescu – 60 de ani de viață și luptă,** apărut în Mexic, scrie: **„Președintele Nicolae Ceaușescu este creatorul uneia dintre cele mai mai mari realizări ale timpului nostru: păstrarea cu sfințenie a autenticei fizionomii morale a patriei sale și, prin aceasta, a autorității universale necesare pentru a fi unul dintre marii conducători ai conlucrării dintre popoarele secolului XX. Ceaușescu slujește lumea și nu cere nimic în schimb și nici nu așteaptă recompense, decît în sensul ideii geniale românești a prieteniei, păcii și dezarmării. În aceasta constă măreția lui".** Profesorul universitar iugoslav, Dimce Belovski, în prefața volumului **Nicolae Ceaușescu – Opere alese,** apărut în R. S. F. Iugoslavia, subliniază: **„Personalitate proeminentă, care s-a reliefat prin activitățile sale deosebite în cursul a peste patru decenii de luptă în rîndurile mișcării revoluționare, președintele Nicolae Ceaușescu și-a consacrat întreaga viață luptei pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc, cauzei eliberării naționale a poporului român, ridicării nivelului de trai și de civilizație pe culmi demne de invidiat. Secretarul general al P.C.R. a imprimat o nouă concepție despre procesul de conducere a vieții sociale. Vizitele de lucru, deplasările pe teren acolo unde se hotărăște soarta marilor realizări, consfătuirile la fața locului cu factorii implicați direct în acest proces, au devenit o practică obișnuită care, prin eficiența și operativitatea ei, dă rezultate excepționale. Un asemenea mod de lucru, deosebit de energic, a devenit o practică generală, pe care o folosesc toate cadrele de conducere. A fost instituționalizat, așadar, dialogul neîntrerupt cu poporul. Nicolae Ceaușescu a devenit cunoscut ca unul dintre exponenții și apărătorii pasionați ai dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur viitorul, ca unul dintre luptătorii activi împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, pentru democratizarea relațiilor internaționale...".**

Luigi Longo, președintele Partidului Comunist Italian, în prefața la volumul **Nicolae Ceaușescu – Scrieri alese,** apărut în Italia, arată că: **„Lectura scrierilor și cuvîntărilor lui Nicolae Ceaușescu oferă un tablou general al politicii externe a României, permanent activă și dinamică, atît în relațiile cu țările socialiste, cu țările lumii a treia, cît și cu țările capitaliste dezvoltate. Lectura volumului permite, de asemenea, să se aprecieze pe deplin marea capacitate a președintelui Nicolae Ceaușescu de a sesiza cu perspicacitate și în mod aprofundat elementele noi ale diferitelor situații, de a le analiza într-o justă perspectivă teoretică și practică. Activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se impune ca o lecție de realism politic legată permanent, în mod dialectic, de o interpretare originală, dar riguroasă, a principiilor socialismului științific".** În prefața la volumul **Nicolae Ceaușescu – O viață de un dinamism fără seamăn, dedicată cauzei slujirii poporului român, păcii și colaborării internaționale,** apărut în India, profesorul universitar Ram Naresh Trivedi consemnează: **„Personalitate proeminentă a vieții politice internaționale contemporane, înflăcărat apărător și promotor al dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur destinele, al independenței și suveranității popoarelor, al luptei împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, pentru realizarea păcii și securității în lume, președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de un deosebit prestigiu și considerație în rîndul opiniei publice mondiale, al tuturor popoarelor iubitoare de libertate și pace".**

Prefațînd volumul I din ciclul **Nicolae Ceaușescu – România și lumea contemporană,** apărut în Grecia, Dimitrios Papaspyros, președintele Parlamentului elen, menționează că **„Înainte de a-l cunoaște pe președinte, i-am cunoscut țara, am cunoscut România prietenă. Numai în urma acestei cunoașteri mi-am format convingerea fermă că între fizionomia isto-**

(continuare în pag. 15)

Gheorghe Gh. DIACONESCU

Opera președintelui Nicolae Ceaușescu în lume

Partidul, Ceaușescu, România
Partito, Ceausescu, Romania

Ni-e un destin avîntul către soare
Iubim în zori cetatea de lumină
Cînd viselor le dăm aripi să zboare
O, țara mea, frumoasa mea grădină
Lași raze mari pe frunte gînditoare
Acum cînd fericirea ni-e deplină
E-n noi puterea muncii creatoare

Cutezători pășim pe calea dreaptă
E steagul sus în brațe noi și tari
Avem un crez cu-a-nțelepciunii faptă
Un Om-Erou spre Comunism ne-ndreaptă
Și un Partid cu vorba-i înțeleaptă.
E unul din stejarii noștri mari
Se află-n glasul lui spre zări tăria
Cu el alături ridicăm făclia
Uniți — Partidul, Ceaușescu, România !

Dionisie DUMA

Nello slanciare in alto si compie avunque
Il nostro splendende retto destino
Cara ci è l'ascesa all'alba sonora
O, mia, Terra, incantato leggiadro giardino
La fronte pensante al ben si rischiara
Avvampa i petti il volere potente
Ed è la vita in atto ad illuminarci la mente.

Camminiamo diritti sul la doverosa via
E la stendardo viene retto da braccia forti
Abbiamo nuove forze per le nostre sorti
Un UOMO-EROE verso il Comunismo ci avvia
Saliam ogniuno trasportati dal verbo sapiente
Ed il Partito èper noi robusta quercia alta
Supremo principio di alti fini, vita cosciente
Con esso noi marciam sul lungo tratto della via
Uniti tutt 'intorno al Partito, Ceaușescu, Romania !

Di DIONISIO DUMA
traducere în italiană cu
Ștefan CUCIUREANU

Redacția: Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administrația: București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție
Redactor șef: Corneliu Sturzu
Secretar responsabil de redacție: HORIA ZILIERU
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

Apare lunar ●
● Prețul unui exemplar, lei 5.
Abonamente: 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM – departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136 — 137, telex 11226.

64737

I. P. Iași — cd. 1216